

Kronika życia literackiego w PRL 1958

Oprac. Roman Loth

Digitalizacja przeprowadzona w ramach zadania „Cyfrowe zasoby dokumentacji literatury polskiej w wolnym dostępie” realizowanego przez Fundację Akademia Humanistyczna w partnerstwie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

1 9 5 8

opracował

Roman Loth

1 W procesie decentralizacji życia kulturalnego Ministerstwo Kultury i Sztuki z dniem 1 I przekazało pod zarząd terenowych rad narodowych 7 teatrów, a z dniem 1 X - dalsze 47 (w tym również opery, operetki i filharmonie) pozostawiając pod bezpośrednim kierownictwem Ministerstwa kilka placówek o największym znaczeniu dla kultury narodowej. Równocześnie dn. 1 I zdecentralizowano sieć muzealną: rady narodowe przejęły 77 muzeów, a w dn. 1 IV dwa dalsze (m. in. Muzeum A. Mickiewicza w Warszawie). W gestii ministerstwa pozostało jedenaście placówek muzealnych o znaczeniu ogólnonarodowym.

Komunikat o decentralizacji w resorcie kultury i sztuki.

"Biul. Ministerstwa Kult. i Sztuki", nr 1 część II. - Komunikat.

"Biul. Ministerstwa Kult. i Sztuki", nr 14 część II. 1

4 W związku z czterdziestolecie pracy dramaturgicznej Jerzego Szaniawskiego odbyła się w Teatrze Polskim w Warszawie uroczysta prapremiera jego sztuki Chłopiec latający. 2

4 P r e m i e r a f i l m u E r o i c a. Symfonia bohater-
ska w dwóch częściach. Scenariusz: J. S. Stawiński (na podsta-
wie własnych opowiadań: Węgrzy i Ucieczka), reż.: A. Munk, zdję-
cia: J. Wójcik, muz.: J. Krenz, produkcja: Zespół Autorów Filmo-
wych "Kadr". Film składał się z dwóch części, niepowiązanych ze
sobą fabularnie: Scherzo alla Polacca, o tematyce zaczerpniętej
z powstania warszawskiego, oraz Ostinato lugubre, mówiącej o ży-
ciu w obozie jenieckim. Eroica uznana została przez krytykę za
jedno z najwybitniejszych osiągnięć filmu polskiego. Za "film
klasy międzynarodowej" i "sukces reżyserski" A. Munka uznał
Eroikę J. Płażewski (Pomnik z piolunu). Dojrzałość warsztatu
reżyserskiego Munka i wysokiej klasy artyzm filmu podkreślali
również inni recenzenci: S. Grzelecki, J. Kydryński, Z. Pitera,
M. Skwarnicki. A. Jackiewicz, określając film jako "rewelacyjny",
pisał, iż jest to "dzieło skończone. Gęste, sprężone i drama-
tyczne aż do bólu. To znak narodzin wielkiej sztuki filmowej
w Polsce. I polskiej szkoły". B. Michałek stwierdzał, iż Eroica
"jest czymś więcej, niż dobrym filmem; jest utworem, który pobu-
dza do myślenia, drażni, zmusza do zajęcia stanowiska. [...] Intencją
Stawińskiego jest walka z rozpasaną bohaterszczyzną
polskiej psyche. [...] Munk w Eroice osiągnął jeszcze wyższą
czystość tej intencji, idąc ku nietkniętemu w filmie polskim
gatunkowi wielkiego pasticcio".

Dyskusja, jaka wywiązała się wokół Eroiki, skupiła się
głównie wokół bohatera pierwszej noweli, przedstawionego przez
autorów filmu w konwencji zbliżonej do groteski. Zarzuty, doty-
czące tej postaci podkreślały nietypowość bohatera i zafałszo-
wanie prawdy o powstaniu. Ze stanowiskiem takim polemizował
B. Michałek, L. Pijanowski, J. Płażewski i M. Skwarnicki. J. Ky-

dryński krytykował "nierównowagę kompozycyjną dwóch nowel, składających się na całość obrazu", przyznając jednocześnie każdej z nich wysokie walory artystyczne. B. Michałek stwierdził, iż w noweli Ostinato lugubre istnieje sprzeczność pomiędzy stylistyką scenarzysty i reżysera, "ślady jakiegoś nieprzystosowania do siebie dwóch języków, z których każdy jest interesujący: metaforycznego języka scenarzysty i dokumentalnego języka reżysera". Odosobniony i całkowicie negatywny sąd o Eroica wypowiedział J. Hordyński, uznając film za dzieło całkowicie chybione, zarówno filozoficznie, ^{jak} i artystycznie.

L. BUKOWIECKI: Eroica - niebohatera. "Tyg. zach.", nr 2. - Z. GAWRAK: Samosieryzm à rebours. "Stolica", nr 3. (Polem.: M. SADZEWICZ: Klucz fałszywy czyli schematyzm à rebours. "Stolica", nr 7; J. ORŁOWSKI: Realia "Eroiki". "Tyg. powsz.", nr 10; Z. GAWRAK: Metafory, ale nie mity. "Stolica", nr 9). - S. GRZELECKI: Po premierze filmu "Eroica". Sprawy Polaków. "Życie Warsz.", nr 6. - S. GRZELECKI: Jeszcze o sprawach Polaków. "Życie Warszawy", nr 31. - J. HORDYŃSKI: Jestem starą ciotką! "Życie liter.", nr 4. - A. JACKIEWICZ: Eroica polska. "Trybuna Ludu", nr 6. - A. JACKIEWICZ: Groteska heroiczna. Szkic o filmie "Eroica" Andrzeja Munka. "Kwart. filmowy", nr 3. - P. KAJEWSKI: Na ekranach. "Eroica". "Odra", nr 2. - M. KURZYNA: Polemika nie z filmem. "Kierunki", nr 3. - J. KYDRYŃSKI: Dwie komedie wesołe i dwie tragiczne. "Życie liter.", nr 4. - B. MICHAŁEK: "Eroica". "Nowa Kult.", nr 4. - L. PIJANOWSKI: Wokół bohaterstwa. "Polit.", nr 5. - Z. PITERA: Film na przekór. "Film", nr 3. - J. PŁAŻEWSKI: O optymizmie, czyli ówierać racji Rościsława Jureniewa. /Polem. z art. R. Jureniewa ~~rewieza~~ Szczera rozmowa przyjaciół, "Rude pravo" 21 XII 1957/.

"Prz. kult.", nr 4. - J. PŁAŻEWSKI: Pomnik z piółunu. "Prz.kult.",
nr 3. - M. SKWARNICKI: "Eroica". "Tyg. powsz.", nr 8. - K. T.
TOEPLITZ: Eroica. "Świat", nr 3. 3

9 Odczyty w Klubie Krzywego Koła.

W Klubie Krzywego Koła w Warszawie odbyły się w roku 1958 następujące odczyty o tematyce kulturalnej i literackiej: S. Ossowski: Idee i programy. Zagadnienia współczesnej kultury socjalistycznej (9 I); J. Błoński: "Bez taryfy ulgowej" A. Sandauera (23 I); J. Chałasiński: O roli inteligencji (6 II); J. Szczepański: Ankieta "Po prostu" o inteligencji (13 II); W. Natanson: O niebezpieczeństwie komercjalizacji życia kulturalnego (27 III); W. Ozga: Problemy reformy oświaty (8 V); H. Boguszevska, J. Kornacki: Reaktywizacja zespołu literackiego "Przedmieście" i jego program (29 V); M. Dąbrowska, N. Samotyhowa: W trzydziątą rocznicę śmierci Abramowskiego (26 VI); K. Koźniewski, J. Sawicki: Projekt ustawy zabezpieczającej prawo prasy do krytyki (23 X); A. Jackiewicz: "Popiół i diament" A. Wajdy i J. Andrzejewskiego (30 X). Dnia 6 III odbyło się IV Walne Zebranie Klubu Krzywego Koła, na którym został wybrany prezesem Klubu A. Małachowski. 4

ok. 10 Komisja Organizacyjna Roku Słowackiego. W związku z przypadającą w roku 1959 sto pięćdziesiątą rocznicą urodzin J. Słowackiego Prezydium Rady Kultury i Sztuki powołało Komisję Organizacyjną dla przygotowania obchodów Roku Słowackiego. W składzie komisji wyodrębniono sekcje: naukową, literatury, plastyki, propagandy, teatru, muzeów, muzyki oraz organizacyjną. Przewodniczącym komisji został A. Słonimski, w skład jej weszli ponadto m. in. M. Dąbrowska, J. Iwaszkiewicz, M. Jastrun, L. Kruczkowski, J. Parandowski, A. Ważyk i K. Wyka. (Por. poz. <http://rcin.org.pl>) 5

- 11 Nagrodę Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek, przyznaną po raz pierwszy po wojnie, otrzymał M. Hłasko za tom opowiadań Pierwszy krok w chmurach. Kontrkandydatami Hłaski byli: J. Andrzejewski, R. Bratny, J. Strykowski i J. J. Szczepański.

A. SANDAUER: O pewnej nagrodzie. "Polit.", nr 6. - Co sądzą dwaj krytycy o jednym wywiadzie czyli J. Błoński i A. Sandauer o M. Hłasce. "Życie Warsz.", nr 53. 6

- 11 Posiedzenia Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W roku 1958 odbyło się 13 zebrań Komisji Filologicznej Wydziału Filologiczno-Filozoficznego PTPN o tematyce literackiej: J. Czekalski: "Stepy Akermanńskie" Mickiewicza a geograficzne tło utworu (11 I); R. Pollak: Geografia w historii literatury i kultury polskiej oraz S. Gniadek: Niektóre aspekty geografii literatury francuskiej (15 I); S. Gniadek: Dwa kierunki egzystencjalizmu francuskiego oraz L. Eustachiewicz: Elementy preegzystencjalizmu w literaturze polskiej (22 II); J. Wikarjak: O nowe wydanie tekstu Vita Prieflingen-sis Ottona biskupa bamberskiego (12 IV); T. Grabowski: Postawa religijna Mickiewicza (19 IV); H. Pańczykówna: Narcyza Żmichowska w Poznańskim (10 V); W. Klinger: Polskie przepowiednie Wernyhory i czas ich powstania (24 V); I. Kwilecka: Nieznana polska "Apokalipsa" z połowy XVI w. w przekładzie Tomasza ze Zbrudzewa (27 VI); L. Nowak: Kształtowanie obywatela w twórczości Gotfryda Kellera / praca przedstawiona przez R. Pollaka/ (28 VI); Z. Raszewski: Słowacki a współczesne mu teatry paryskie (10 XI); Z. Walkiewicz: Tradycje poezji waganckiej w Polsce i W. Tomaszewski: Przekład "Aminty" Tassa przez A. Morsztyna / obie prace przedstawione przez R. Pollaka/ oraz: A. Sajkowski: Nieznany utwór

Samuela Twardowskiego (22 XI); J. Wikarjak: Ostatni rok życia i działalności Cyncerona /uroczyste zebranie z okazji dwutysięcznej rocznicy śmierci Cyncerona, zorganizowane wspólnie z Poznańskim Kołem Towarzystwa Filologicznego/ (6 XII); M. Kofta: Twórczość Ludwika Renna /praca przedstawiona przez L. Zabrockiego/ (20 XII).

Pracownia Sławistyczna Komisji Filologicznej odbyła 5 zebrań o tematyce literackiej: I. Kwilecka: O wydawnictwach fototypicznych polskich i czeskich (27 III); S. Łukaszaniec-Antkowiakowa: O recepcji Bożeny Nemcowej w Polsce (19 VI); T. Muchowska: Janosik - harnaś tatrzański w poezji polskiej i słowackiej (27 VI); M. Witkowski: Polskie przekłady z literatury czeskiej i słowackiej (25 IX); W. Kaczyńska: Recepcja Alojzego Jíraska w Polsce (15 XII).

7

11 Obchody czterdziestej rocznicy Rewolucji Październikowej. W kontynuacji obchodów rocznicy, przypadającej na dzień 7 XI 1957, Ogólnopolski Naukowy Komitet Obchodu 40-lecia Rewolucji Październikowej wspólnie z Komitetem Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk zorganizował w Warszawie konferencję naukową poświęconą językoznawstwu radzieckiemu. W konferencji uczestniczył m. in. dyrektor Instytutu Językoznawstwa Akademii Nauk ZSRR, prof. W. W. Winogradow.

8

19 Dyskusję o młodej poezji polskiej rozpoczął J. Kwiatkowski artykułem Wizja przeciw równaniu, omawiającym stan aktualny i perspektywy rozwoju poezji młodego pokolenia. Zdaniem krytyka, wyrażonym w powyższym artykule i uzupełnionym w toku dyskusji w wypowiedzi Pierwsze potyczki, w twórczości młodych poetów zarysowuje się przewaga postawy poetyckiej, określo-

nej przez Kwiatkowskiego jako "romantyczna". Jest to postawa wywodząca się z inspiracji surrealizmu, akcentująca - w przeciwstawieniu do "klasycystycznych" teorii awangardy - rolę wizji poetyckiej, wyrażająca pesymistyczny stosunek do świata, nacechowana elementami irracjonalizmu. Istnienie i rolę tej postawy we współczesnej poezji egzemplifikował Kwiatkowski twórczością J. Harasymowicza: "Propozycją, jaką Harasymowicz stawia przed poezją swego pokolenia, jest nowa odmiana surrealizmu" - pisał w artykule Pierwsze potyczki. Perspektywy rozwojowe tej poezji dostrzegał Kwiatkowski w typie panujących gustów czytelnicych: "poezja typu romantycznego rozporządza większą niż poezje klasycystyczne szansą zaspokojenia tych potrzeb psychiki ludzkiej, które sprawiają, że ludzie kupują poetyckie tomiki" (tamże).

Dyskusja, zainicjowana przez J. Kwiatkowskiego, skoncentrowała się głównie wokół 1) genezy współczesnego nowatorstwa poetyckiego oraz 2) oceny dorobku młodej poezji i perspektyw dalszego jej rozwoju.

Z krytyką poglądów J. Kwiatkowskiego wystąpili: B. Drozdowski, L. Flaszen, M. Głowiński, W. Maciąg i R. Matuszewski. Polemiści zarzucili Kwiatkowskiemu brak dostatecznej motywacji poglądów, przykład Harasymowicza uznając za niewystarczający i odosobniony (M. Głowiński, R. Matuszewski). "Postawa romantyczna - pisał Głowiński - wydaje się całkowicie anachroniczna. /.../ W chwili obecnej nie ma warunków zarówno literackich, jak i pozaliterackich na przejmowanie postawy romantycznej (tym bardziej konwencji)". Poglądom Kwiatkowskiego krytyk przeciwstawił program poezji intelektualnej, nie wykluczającej - jego zdaniem - wizji poetyckiej (rozumianej przez Głowińskiego sze-

rzej, niż to proponował Kwiatkowski). "Równania mogą być wizjami" - stwierdzał Głowiński. Zdaniem jego "pierwiastki nowe, które wnosi twórczość młodych poetów, nie wynikają (i chyba nie wynikną) z przewyciężenia tych wartości, które stworzyła Awangarda, tkwią zaś w ich wzbogacaniu". "Nie można /.../ z braku rygorów czynić programu - pisał L. Flaszen. - Sama wolność nie jest żadnym programem, lecz warunkiem twórczości". R. Matuszewski, rozszerzając rozważania na całą współczesną poezję polską, wskazywał na przykładzie roku 1957 na dominujące - jego zdaniem - postawy "poszukiwań intelektualno-filozoficznych" i "szeroko pojętej refleksyjności, empiryzmu i krytycyzmu". Z ostrą krytyką poglądów Kwiatkowskiego i, szczególnie, jego pozytywnej oceny poezji Harasymowicza, wystąpił B. Drodowski.

Stanowisko J. Kwiatkowskiego poparł w ogólnym zarysie K. Wyka. "Diagnoza rozwojowa u Kwiatkowskiego słuszna - pisał w artykule Łowy na kryteria. - Inaczej z jego argumentacją metodologiczną. Ta nie przemawia zupełnie do przekonania". Proponując rozpatrywać poezję współczesną według przyjętej przez K. Irzykowskiego teorii "rozwoju po spirali" K. Wyka stwierdzał, iż "po kształcie linii spiralnej /.../ obecna sytuacja w poezji polskiej zbliża się do paru już istniejących, z których najdalej będzie romantyzm w jego postaci wizjonerskiej, drżącej dopiero zapowiedzią". Spośród dwu skrzydeł międzywojennego nowatorstwa poetyckiego: awangardy i futurystycznej grupy "Nowej Sztuki" - to drugie, zdaniem K. Wyki, dochodzi do głosu w twórczości najmłodszego pokolenia poetów: "Kształtująca się nowa konstelacja nie powtarza zarysu racjonalistycznego, optymistycznego, konstruktywistyczno-rzeczowego, lecz ten zarys wewnętrzny, który kiedyś układał się w skrzydle futurystyczno-nadrealistycznym". W kształtowaniu tej konstelacji

uczestniczą również - zdaniem K. Wyki - inspiracje symbolistyczne, obecne i żywe - poprzez twórczość B. Leśmiana - w generacji poetyckiej drugiego dziesięciolecia międzywojennego i za jego pośrednictwem wpływające na twórczość młodych poetów dnia dzisiejszego.

B. DROZDOWSKI: Mózg i mózdzek czyli o próbie kreowania piątego wieszca. "Życie liter.", nr 5. - L. FLASZEN: Z notatnika szalonego recenzenta. Dzieci i żywioły. "Prz. kult.", nr 9 i sprostowanie nr 11. - M. GŁOWIŃSKI: Awangarda i mity romantyczne. "Życie liter.", nr 6. - J. KWIATKOWSKI: Wizja przeciw równaniu. "Życie liter.", nr 3. - J. KWIATKOWSKI: Pierwsze potyczki. "Życie liter.", nr 11. - M. P.: Dyskusja o poezji. "Tyg. powsz.", nr 11. - W. MACIĄG: Kwiatkowskiego próba teorii. "Życie liter.", nr 3. - W. M. /W. MACIĄG/: Dokąd, młoda poezjo? "Życie liter.", nr 11. - R. MATUSZEWSKI: Refleksje na temat poezji. "Nowa Kult.", nr 20. (Polen.: J. KWIATKOWSKI: Zawód heroiczny. "Życie liter.", nr 22; R. MATUSZEWSKI: Do Jerzego Kwiatkowskiego list od wujaszka. "Nowa Kult.", nr 23; J. KWIATKOWSKI: Do wuja Matuszewskiego. "Życie liter.", nr 25). - J. PRZYBOŚ: Zapiski bez daty. "Życie liter.", nr 5. - K. WYKA: Łowy na kryteria. "Nowa Kult.", nr 9. - K. WYKA: Proroctwo według Karola. "Nowa Kult.", nr 10.

19 P i e r w s z y n u m e r "O d r y". Ukazał się we Wrocławiu pierwszy numer tygodnika społeczno-kulturalnego "Odra", obejmującego swoim zasięgiem Wrocław, Szczecin, Opole, Zieloną Górę i Koszalin. Tygodnik redagowany był przez zespół, którego składu w piśmie nie podano, wydawany zaś przez Wrocławskie Wydawnictwo Prasowe. Do głównych współpracowników "Odry" w roku 1958 należeli m.in.: J. Bajdor, J. Cieślowski, W. Dzeduszycki, J. Gałuszka, Z. Hierowski, P. Kąjawa, J. Kelera, K. Krzyżagórski, Z. Kubikowski, T. Lutogniewski, E. Opoczyńska, Cz. Ostankowicz, E. Pauksza, I. Rutkiewicz, G. Sinko, W. Szewczyk, R. Wołoszyński, W. Wystup. W dziale literackim "Odry" zamieścili w roku 1958 swoje utwory m.in.: R. Cabaj, J. Gałuszka, S. Grochowiak, I. G. Kamiński, T. Karpowicz, R. Liskowacki, J. Przyboś, N. Rolleczek, T. Różewicz, S. M. Saliński, S. Skoneczny, S. Zieliński. Z działem krytycznoliterackim współpracowali m.in. J. P. Gawlik, R. Karst, J. Kelera, J. Koprowski, J. Kott, A. Sandauer, J. Trznadel.

20 P r e m i e r a f i l m u P ę t l a . Scenariusz: M. Hłasko i W. Has (według opowiadania M. Hłaski pod tymże tytułem), reż.: W. Has (debiut w filmie pełnometrażowym), zdjęcia: M. Jahoda, muz.: T. Baird. Produkcja: Zespół Autorów Filmowych "Iluzjon". Film ukazuje ostatnią dobę życia młodego, utalentowanego człowieka, którego alkoholizm doprowadza do samobójczej śmierci. Krytyka przyjęła film pozytywnie. Jako "obraz na miarę prawdziwie europejską" określili Pętlę J. Kydryński, podkreślając szczególnie aktorstwo oraz walory kompozycji: "Pętla jest w ogóle pierwszym polskim filmem o bezbłędnie komponowanej każdej niemal klatce". Podobny sąd zgłosił B. Mamoń, pisząc: "Pętla nie posiada scen pustych, obrazków banalnych, dłużyzn kompozycyjnych. Każda sytuacja dramatyczna ujawnia swoje podteksty psychologiczne, wiążąc się z naczelną ideą reżysera - nadaniem ~~nim~~ jednostkowym faktom znamion paraboli". Przyznając filmowi rangę wybitną, niektórzy recenzenci krytykowali jednocześnie konwencję stylistyczną filmu: "Twórczość Hłaski (i w tym widzę grzech pierwородny zdolnego debiutanta, jakim okazał się reż. Has) nie nadaje się do ekspresjonistycznych przejawów - pisał J. Płażewski. - [..] Adaptacji Hłaski dokonano metodami anachronicznymi, Hłascie niewspółczesnymi". A. Jackiewicz stwierdzał, iż mimo tej stylizacji film ukazuje rzeczywistą prawdę o człowieku: "Uwikłany w stylistyczne ozdoby, w esy floresy reżyserskiego charakteru pisma, staje przed nami człowiek nagi, człowiek na prawdę tragiczny". W obronie stylistyki Pętli wystąpili J. Kydryński i B. Mamoń. Ten ostatni, uzasadniając odejście reżysera od realistycznych środków wyrazu, konstatawał iż "Has spróbował przemówić własnym językiem, dążąc do stworzenia wymiaru wielkiej metafory". Wiele recenzji podkreśliło społecz-

no-dydaktyczny walor filmu.

E. BRYLL: Pętla. "Orka", nr 5. - L. BUKOWIECKI: Pętla na krytyków. "Tyg. zach.", nr 5. - E. FLEISZER: Konfrontacje. Seria opowiadań na ekranie. "Dialog", nr 3 s. 125-129. - S. GRZELECKI: Podróż do dna butelki. "Życie Warszawy", nr 19. - A. JACKIEWICZ: Dramat antyalkoholowy. "Trybuna Ludu", nr 23. - S. JANICKI: Nad "Pętlą". Telefon i zegar czyli symbole i pseudosymbole. "Film", nr 6. - P. KAJEWSKI: Pętla. "Odra", nr 5. - J. KYDRYŃSKI: Hłasko, Has, Holoubek. "Życie liter.", nr 5. - ZASTĘPCA /B. MAMON/: Bronię "Pętli". "Tyg. powsz.", nr 9. - B. MICHAŁEK: Nadzieje, niepokoje... "Teatr i Film", nr 4. - B. MICHAŁEK: W pogoni za stylem. "Nowa Kult.", nr 6. - L. PIJANOWSKI: Zabawa bez mety. "Polityka", nr 6. - J. PŁAŻEWSKI: Hłasko staroświecki. "Prz. kult.", nr 6. - K. T. TOEPLITZ: Pijaństwo bez nadziei. "Świat", nr 5. - J. K. ZAWISTOWSKI: Hłasko w krainie czarów. "Kierunki", nr 7. 11

21 - 22 P o s i e d z e n i e R a d y K u l t u r y i S z t u k i .

W Warszawie odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Kultury i Sztuki w nowym składzie, z udziałem 90 członków wytypowanych przez związki i stowarzyszenia twórcze. Posiedzenie poświęcone było sprawom organizacyjnym oraz programowi działania Rady w roku 1958. Minister Kultury i Sztuki K. Kuryluk wygłosił referat Zadania

Rady Kultury i węzłowe zagadnienia Min. Kultury i Sztuki w 1958 r.

W referacie K. Kuryluk wyraził zdanie, iż Rada Kultury winna być czynnikiem równowagi i instancją rozstrzygającą istotne problemy polskiego życia kulturalnego, podczas gdy do głównych zadań ministerstwa należy mecenat nad rozwojem sztuk oraz szeroko prowadzona akcja upowszechnienia kultury. W dalszym ciągu referent poruszył m. in. zagadnienia decentralizacji życia kulturalnego, walki ze szmirą oraz sprawę poparcia dla społecznej inicjatywy kulturalnej. W wyniku dyskusji powołano do życia trzy sekcje Rady Kultury i Sztuki: sekcję twórczości artystycznej pod przewodnictwem M. Wnuka, sekcję ochrony i użytkowania dóbr oraz wiedzy o kulturze (przewodniczący: J. Zachwatowicz) oraz sekcję działania masowego i upowszechniania (przewodniczący: K. Wyka). Następnie powołano dziewięcioosobowe prezydium Rady, którego przewodniczącym z urzędu jest Minister Kultury i Sztuki; na wiceprzewodniczących wybrano A. Słonimskiego i W. Daszewskiego. W skład prezydium weszli ponadto: J. Hryniewiecki, J. Cybis, S. Lorentz, Z. Mycielski, W. Telakowska, J. Kreczmar, J. Starzyński, a także trzej przewodniczący sekcji: M. Wnuk, K. Wyka i J. Zachwatowicz.

12

24 - 26 Władysław Broniewski na Śląsku.
W. Broniewski w czasie swego pobytu na Śląsku uczestniczył w kilku zebraniach, recytując swoje wiersze na młodzieżowym wiecu w dn. 24 I, na spotkaniu z załogą kopalni Sosnowiec (w podziemiach kopalni) w tymże dniu, oraz w czasie spotkania zorganizowanego w Gliwicach z okazji dwudziestopięciolecia Antyfaszystowskiego Kongresu Polsko-Niemieckiego.

13

ok. 25 Nagrody im. Juliana Bruna, przeznaczone dla młodych dziennikarzy, otrzymali: I nagrodę - W. Górnicki

("Świat") ; dwie II - R. Kapuściński ("Sztandar Młodych") i J. Roszko ("Dziennik Polski"); trzy III - W. Giełżyński ("Dookoła Świata"), Z. Chyliński ("Głos Robotniczy") i J. Truszczyński ("Gazeta Poznańska").

26 Nowe władze oddziałów Związku Literatów Polskich. W roku 1958 odbyły się następujące walne zebrania oddziałów terenowych ZLP, na których wybrano nowe zarządy:

26 I - Katowice: prezes - Z. Hierowski, wiceprezes - J. Brzoza, sekretarz - W. Szewczyk, skarbnik - K. Segal, członek Zarządu - A. Baumgarten.

26 I - Wrocław: prezes - T. Karpowicz, wiceprezes - R. Cabaj, sekretarz - T. Kowalczyk, skarbnik - J. Zonszajn, członek zarządu - B. Butryńczuk. Po ponownych wyborach w dn. 21 września zarząd Oddziału ukonstytuował się następująco: prezes - T. Karpowicz, wiceprezesi - R. Cabaj, Z. Kubikowski, skarbnik - T. Kowalczyk, sekretarz - Cz. Ostankowicz, członek zarządu - T. Lutogniewski.

4 V - Łódź - prezes - S. Czernik, wiceprezes - M. Piechal, sekretarz - T. Papier, skarbnik - J. Saloni, członkowie zarządu - H.M. Dąbrowolska, L. Gomolicki, J.M. Kononowicz. Z powodu rezygnacji M. Piechala i J. Saloniego, w dn. 9 listopada odbyły się wybory uzupełniające. Po reorganizacji zarządu na stanowiska wiceprezesów powołano H.M. Dąbrowolską i

28 Posiedzenia Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. W roku 1958 odbyły się 3 zebrania Wydziału Nauk Filologicznych o tematyce literackiej: B. Zakrzewski: "Tygodnik Literacki" (zarys monograficzny) (28 I); M. Inglot: Tło literackie "Don Juana poznańskiego" Ryszarda Berwińskiego. (Na marginesie dyskusji nad romantyzmem polskim w kraju w latach 1840 - 1848) (12 III); F. Pajęczkowski: Teatr lwowski pod dyrekcją Tadeusza Pawlikowskiego w latach 1900 - 1906 (23 IV). 18

Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa: E. Triller: Bibliografia konstytucji sejmowych XVII w. w Polsce /K. Budzyka/ w świetle badań archiwalnych (26 V); J. Berger-Mayerowa: Leleweliana w Bibliotece Śląskiej (2 VI); S. Maksymowicz: Zarys problematyki dziejów książki polskiej na Śląsku w XIX i XX wieku (28 VI); B. Kocowski: Śląski egzemplarz Turrecrematy: Expositio in Psalterium w świetle badań porównawczych oraz: J. Reiter: Niemieckie opinie o Karolu Estreicherze (10 XI); W. Jabłońska: Nad rękopisami wykładów Karola Estreichera w Szkole Głównej Warszawskiej (17 XI); J. Mechowa i H. Oprawko: Materiały bibliograficzne XVII i XVIII w. ze zbioru poloników Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (3 XII).

Komisja Językowa: S. Bąk: Andrzeja Trzecińskiego psalm 67 (16 VI). 16

28 Posiedzenia Towarzystwa Naukowego w Toruniu. W roku 1958 odbyły się 4 zebrania Komisji Filologicznej Wydziału II Filologiczno-Filozoficznego o tematyce literackiej: B. Nadolski: Poetyka renesansowa rektora gdańskiego

Andrzeja Franckenbergera z r. 1565 oraz: T. Skubalanka: Stanowisko Onufrego Kopczyńskiego wobec nowotworów językowych (28 I); B. Nadolski: Hodoepricorum liber Jana Rybińskiego (1592) (25 II); A. Krupianka: Warianty tekstów Trembeckiego wobec normy językowej i poetyckiej przełomu XVIII i XIX wieku (23 VI); A. Bartoszewicz: Z badań nad recepcją literatury francuskiej w Polsce w okresie międzypowstaniowym (1831 - 1863) (21 X).

Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa: J. Korpała: Bibliografia polska Karola Estreichera w dziejach kultury i nauki polskiej (5 XI).

Ponadto na posiedzeniu Wydziału II Filologiczno-Filozoficznego B. Nadolski przedstawił pracę zbiorową pracowników Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu, redagowaną przez H. Baranowskiego: Bibliografia tytułów czasopism pomorskich. 17

29 K o n f e r e n c j a p o ś w i ę c o n a s p r a w o m
l i t e r a c k o - w y d a w n i c z y m . W siedzibie Związku
Literatów Polskich w Warszawie odbyło się spotkanie posłów z li-
teratami, poświęcone sprawom literackim i wydawniczym. Z ramie-
nia sejmowej Komisji Kultury wzięli w nim udział posłowie:
S. Kisielewski, J. Kononowicz, W. Późny i W. Szewczyk, w imie-
niu ZLP uczestniczyli w naradzie: J. Brzechwa, J. M. Gisges,
A. Maliszewski, S. Otwinowski, S. Piętaś, J. Przyboś, M. Rusi-
nek, A. Słonimski i J. Żuławski. Konferencja poświęcona była
zapoznaniu posłów z problemami polityki wydawniczej w zakresie
literatury, ze zmianami konwencji autorsko-wydawniczej, z sy-
tuacją materialną pisarzy oraz staraniami dotyczącymi spraw
emerytalnych literatów. Omawiano również zagadnienie upowszech-
nienia dóbr kulturalnych na prowincji. 18

p o l s k i e j. W związku z cyklem esejów Artura Sandauera Bez taryfy ulgowej (I. Bez taryfy ulgowej. "Życie liter." 1957 nr 30; II. Trzy razy "nie!". "Życie liter." 1957 nr 34; III. Szkoła ^{nie} rzeczywistości i jej uczeń. "Życie liter." 1958 nr 1) odbyło się w dn. 23 I zebranie dyskusyjne w Klubie Krzywego Koła w Warszawie. Zebranie to zagaik J. Błoński szkicem, opublikowanym następnie w "Przeglądzie kulturalnym" pt. Jeszcze raz o tym samym czyli sprawa Sandauera. Szkic Błońskiego wywołał dyskusję na łamach prasy literackiej, koncentrującą się głównie wokół zagadnień 1) oryginalności literatury polskiej i stopnia jej zależności od Zachodu oraz 2) oceny dorobku publicystycznego i literackiego tzw. grupy "Kuźnicy". (Por. też dyskusje wokół poszczególnych esejów A. Sandauera, poz. 229/57 oraz).

W swoim szkicu Błoński przyznał słuszność tezom Sandauera o "nieeuropejskości" naszej literatury oraz o anachronizmie programów

literackich "Kuźnicy" i "Nowej Kultury". Podobnie jak Sandauer ocenił też literaturę popaździernikowych rozrachunków, tworzoną przez pisarzy związanych (dawniej, bądź aktualnie) z tymi pismami: "Naiwna wtórność tej powieściowej praktyki pozwala zdemaskować jej pochodzenie. Podobnie jak troski «Kuźnicy» (czy jej «ducha») były troskami anachronicznych inteligentów, tak tematy «Nowej Kultury» są wciąż rozrachunkami, niejako «importowanymi», pozostającymi na zewnątrz społeczeństwa. Ów «działacz» /jako bohater tej literatury - R. L./ czuje się w społeczeństwie nieskończenie bardziej obcy, niż tamci, stąd też mniejsza jeszcze atrakcyjność tej literatury". Istnienie wszelkiej "taryfy ulgowej" w stosunku do niepełnowartościowych - jego zdaniem - utworów literackich wywodził Błoński z izolacji od literatury światowej: "/.../ nonsensem jest wszelka «taryfa ulgowa», wynikła z ignorowania wspólnego, światowego rynku dzieł sztuki i literatury, naturalnie". Charakteryzując metodę krytyczną Sandauera Błoński stwierdzał, iż

"jest on z temperamentu krytykiem historycznym i genetycznym: początkowo można go było uważać za swoistego rodzaju marksistę, obecnie zaś coraz usilniej skłania się on w stronę - również bardzo szeroko pojmowanej - psychoanalizy. To go naturalnie zaprowadziło do swoistego biografizmu /.../". "/.../ Pasja oceniająca zmusza go czasem do wprowadzania bądź kryteriów pozaliterackich, bądź do pomijania dowodów".

Polemikę z Błońskim podjęli J. Śpiewak i J. Mietkowski. J. Śpiewak zaprotestował przeciwko tezie o niepełnowartościowości literatury polskiej w porównaniu z literaturą światową oraz przeciwko rozpatrywaniu polskiej problematyki literackiej w oderwaniu od warunków historycznych: "Zrozumienie dialektyki czasu jest *conditio sine qua non* krytyki literackiej. Nie można

literatury oceniać ahistorycznie" - pisał pod adresem uwag Błońskiego o "Kuźnicy" i "Nowej Kulturze". Wystąpił również przeciwko grupie nowoczesnych, w ich walce o swoje uznanie widząc dążność do narzucenia własnych poglądów innym grupom, gdy tymczasem - wg Śpiewaka - "to, czego nam najbardziej dziś potrzeba, to długiego okresu mądrej tolerancji w sztuce". Z Błońskim polemizowała też B. Michałowska, domagając się oceny roli "Kuźnicy" w powiązaniu z warunkami historycznymi, w jakich pismo działało. "«Kuźnica» ukazywała nowe źródła inspiracji intelektualnej w marksizmie Karola Marksa i w racjonalistycznej myśli Europy i Polski" - pisała Michałowska. Przeciwko poglądom Błońskiego na literaturę polską jako "nieautentyczną" i "plagiatową" wystąpił również J. Mietkowski.

J. BŁOŃSKI: Jeszcze raz o tym samym czyli sprawa Sandauera. "Prz. kult.", nr 5. - J. MIETKOWSKI: Zapiski prostaczka. "Nowa Kult.", nr 11. - B. MICHAŁOWSKA: Jeszcze raz na opak. "Prz. kult." nr 11. - J. ŚPIEWAK: Luźne uwagi o krytyce i krytykach. "Nowa Kult.", nr 10.

19

31 Nagrodę miasta Poznania w dziedzinie literatury otrzymał A. Fiedler.

20

- Powstanie Warszawskiego Klubu Pisarzy "Krag". W styczniu powstał przy Związku Literatów Polskich Warszawski Klub Pisarzy "Krag", zrzeszający głównie pisarzy związanych z ugrupowaniami katolickimi. W skład Klubu "Krag" wchodzili: A.Bocheński, R.Brandstaetter, J.Dobraczyński, P.Gojawiczyńska, W.J.Grabski, Z.Kossak-Szatkowska, J.E.Kucharski, A.Piotrowski, J.E.Płomieński, S.Rembek, A.Rogalski, M.Rostworowski, A.Rymkiewicz, Z.Skierski, M.Smolarski, W.Smólski, W.Wnuk i M.Zientara-Malewska. Obok celów zawodowych i <http://rcin.org.pl> towarzyskich program Klubu przewidywał zwrócenie szczególnej uwagi na upowszechnienie kultury na Ziemiach Za-

chodnich przez organizowanie spotkań autorskich w ośrodkach miejskich Śląska, Pomorza, Warmii i Mazur. 24

- Nagrody artystyczne i naukowe miasta Łodzi. Miejska Rada Narodowa w Łodzi przyznała nagrody artystyczne i naukowe za rok 1957. W dziedzinie literatury nagrodę otrzymał W. Rymkiewicz, jedną z dwu nagród naukowych przyznano S. Skwarczyńskiej.

Prof. dr Stefania Skwarczyńska laureatem nagrody literackiej m. Łodzi. /Wywiad. Rozmowę ^{prze} prowadził :/ L. Kosieniak. "Kierunki", nr 6. 22

- Nagrodę im. Włodzimierza Pietrzaka, przyznaną przez Stowarzyszenie "Pax", otrzymał za rok 1957 S. Mackiewicz za książkę Dostojewski. 23

- Nagrodę Młodych grupy literackiej "Współczesność" otrzymał poeta i publicysta J. Czajkowski za całokształt działalności literackiej w roku 1957. 24

20

- O d z n a c z e n i e A n a n i a s z a Z a j ą c z k o w -
s k i e g o. Profesor Uniwersytetu Warszawskiego, dyrektor In-
stytutu Orientalistycznego, członek Polskiej Akademii Nauk -
A. Zajączkowski otrzymał godność członka honorowego Tureckiego
Towarzystwa Językoznawczego. Było to pierwsze tak poważne wy-
różnienie międzynarodowe w historii orientalistyki polskiej.

25

- N o w a s c e n a w a r s z a w s k i e g o T e a t r u
"K o m e d i a". Teatr "Komedia" na Żoliborzu uruchomił nową
scenę, która pod nazwą Małej Komedii uzyskała siedzibę w sali
Ministerstwa Kultury i Sztuki na Krakowskim Przedmieściu. Inau-
guracyjną premierą nowej sceny była sztuka F. Marceau Jajko.

26

LUTY

1 W r o c ł a w s k i O ś r o d e k T e l e w i z y j n y na
górze Ślęży został uroczystie otwarty. Pierwszy program nowej
stacji był transmisją z Katowic.

27

8 Z m a r ł a w S z c z e c i n i e N i n a R y d z e w s k a
(ur. 1902), literatka, autorka powieści i utworów poetyckich.
(Dane bio- bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy
polskich. T. 3. W-wa 1964 s. 72 - 73 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult.
i Społ." 1959 nr 3 s. 150).

J. BURSEWICZ. "Głos Tyg." (Szczecin), nr 8. - F. FORMALCZYK.
"Pomorze", nr 5. - J. KOPROWSKI: Wspomnienie o Ninie Rydzewskiej.
"Odra", nr 9. - J. N. MILLER. "Głos Pracy", nr 79. - E. BACZYK.
"Głos szczeciński" 1959 nr 44.

28

8 J u b i l e u s z z a s ł u ż o n y c h k s i ę g a r z y.
Staraniem Stowarzyszenia Księgarzy Polskich odbyła się w Warsza-
wie uroczystość jubileuszu zasłużonych pracowników księgarstwa,

z udziałem pisarzy, wydawców i czytelników. Najbardziej zasłu-
żeni księgarze: S. Arct, L. Fiszer, J. Gebethner, K. Stefan, L.
Stępniewski i W. Trzaska otrzymali specjalne "Adresy jubileuszowe".

29

12 Porozumienie między rządami Pol-
skiej Rzeczypospolitej Ludowej i
Stanów Zjednoczonych w sprawie zakupu przez
Polskę książek, czasopism, filmów, nagrań oraz praw autorskich
w Stanach Zjednoczonych. Umowa zawarta została na sumę ogólną
1 miliona dolarów, płatnych w walucie polskiej.

30

ok. 13 Nagrodę Krytyki Teatralnej im. Bo-
ya, ufundowaną przez Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich,
otrzymali za rok 1957 K. Skuszanka i J. Krassowski w związku z
ich działalnością artystyczną w Państwowym Teatrze Ludowym w
Nowej Hucie.

31

13 "Czwartki literackie" w Warszawie.
Oddział warszawski Związku Literatów Polskich wznowił po kilku-
miesięcznej przerwie czwartkowe spotkania z literatami w Domu
Literatury. W kolejnym cyklu spotkań wystąpili m. in. następują-
cy pisarze: J. Iwaszkiewicz (13 II), M. Lepecki (27 II), J. S.
Stawiński (13 III), W. Rymkiewicz (20 III), Z. Kossak-Szatowska
(27 III), W. Rogowicz (17 IV).

32

14 Konkurs na utwór sceniczny. Rozstrzygnię-
ty został konkurs literacki na utwór sceniczny dla teatru ama-
torskiego, zorganizowany staraniem Wojewódzkiej Rady Narodowej
i Oddziału Związku Literatów Polskich w Katowicach. Przyznano
następujące nagrody: I - A. Siekierskiemu za utwór Domek z
ogródkiem; dwie drugie nagrody - S. Iwaszkiewiczowi za sztukę

Walerka oraz J. Kajtochowi i W. Smoluchowi za Wesele pszczyńskie. Wyróżnienia otrzymali: A. Podzorski za Wesele góralskie, M. Juroszek (Ondraszkowe czasy), M. Lisikowa (Wesele bobrownic-
kie), M. Baumgardten (libretto Ondraszek). Jury obradowało w składzie: A. Baumgardten, Z. Hierowski, M. Klimas-Błahutowa i J. Ligęza. 33

I - 11 III Radziecki teatr lalek na występach w Polsce. Do Polski przybył na gościnne występy moskiewski Państwowy Centralny Teatr Lalek pod dyrekcją S. Obrazcowa. Na program występów złożyły się dwie inscenizacje satyryczne dla dorosłych: Niezwykły koncert i Przy szmerze twych rzes oraz baśń dla dzieci Buratino. Ponadto S. Obrazcow wystąpił w serii wieczorów autorskich zatytułowanej Romanse z lalkami. 34

18 - 24 Francuska delegacja kulturalna w Warszawie. W celu realizacji postanowień deklaracji polsko-francuskiej do współpracy kulturalnej z 9 VII 1957 r. (por. poz.) przybyła do Polski francuska delegacja kulturalna. Na czele delegacji, przybyłej dla omówienia spraw wymiany kulturalnej z Polską, stał Dyrektor Generalny do Spraw Stosunków Kulturalnych i Technicznych francuskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych - R. Seydoux. W trakcie obrad omówiono sprawy wymiany kulturalnej polsko-francuskiej na rok 1958/1959, m. in. postanowiono powołać przy Uniwersytecie Warszawskim Ośrodek Studiów Francuskich i analogiczny polski ośrodek przy paryskiej École Pratique des Hautes Études oraz ukonstytuowano stałą Polsko-Francuską Komisję Mieszaną do spraw wymiany kulturalnej. 35

25 Uchwała w sprawie obchodu Tysiącle-

cia Państwa Polskiego. Na wniosek konwentu seniorów, przedstawiony przez marszałka Sejmu Cz. Wycecha, Sejm jednomyślnie podjął uroczystą uchwałę w sprawie obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Z inicjatywą zorganizowania obchodów wystąpiła Rada Państwa w uchwale z dn. 18 II. Sejm, zgodnie z propozycjami Rady Państwa, ustanowił lata 1960 - 1966 jako okres obchodów rocznicowych. W swym przemówieniu sejmowym przewodniczący Rady Państwa, A. Zawadzki, podkreślił, że patronat Rady przy współudziale Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu nad obchodami Tysiąclecia jest podjęciem licznych inicjatyw społecznych, wysuniętych m. in. przez ośrodki naukowe.

Dn. 6 III Rada Państwa w porozumieniu z Ogólnopolskim Komitetem Frontu Jedności Narodu powołała 36-osobowy Komitet Przygotowawczy Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego z prezesem Polskiej Akademii Nauk, prof. dr T. Kotarbińskim na czele. W skład Komitetu weszli m. in. pisarze i historycy literatury: L. Kruczkowski (jako członek prezydium), K. Wyka, J. Zawieyski i S. Żółkiewski. Dn. 7 VI odbyło się posiedzenie prezydium Ogólnopolskiego Komitetu FJN wspólnie z Komitetem Obchodów Tysiąclecia, z udziałem przewodniczących Wojewódzkich Komitetów FJN oraz przedstawicieli województwa olsztyńskiego. W obradach, otwartych przez A. Zawadzkiego, wypowiedzieli się m. in. W. Gomułka, T. Kotarbiński, S. Lorentz i S. Żółkiewski, charakteryzując dotychczasowy stan prac naukowych związanych z obchodami Tysiąclecia oraz program badań na przyszłość. M. in. S. Żółkiewski zgłosił wniosek aby pracami związanymi z obchodem Tysiąclecia objąć również czasy najnowsze. Po dyskusji powzięto uchwałę w sprawie uczczenia rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Obchody grunwaldzkie zostały zaplanowane jako jedna z większych imprez otwierających obchody Tysiąclecia.

W związku z obchodami PZPR rzuciła hasło "tysiąc szkół na Tysiąclecie", apelując o szeroki udział społeczeństwa w realizacji programu budowy szkół przez dobrowolny udział w gromadzeniu funduszy społecznych na ten cel. 29 XI odbyło się w Warszawie rozszerzone planum Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu, poświęcone omówieniu tej akcji, z referatem przewodniczącego OK FJN, A. Zawadzkiego. Plenum uchwaliło utworzyć Społeczny Fundusz Budowy Szkół Tysiąclecia oraz - dla rozwijania i koordynacji tej akcji - powołało Krajowy Komitet Społecznego Funduszu Budowy Szkół Tysiąclecia pod przewodnictwem marszałka Sejmu, Cz. Wycecha.

Dn 20 III została powołana trzynastoosobowa Komisja Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego przy Ministrze Kultury i Sztuki, z zadaniem koordynowania i opiniowania prac związanych z rocznicą, podejmowanych przez jednostki resortu kultury i sztuki oraz realizowania w ramach tego resortu ogólnego programu obchodów. W skład komisji weszli kierownicy poszczególnych jednostek centralnych ministerstwa.

Z inicjatywy Instytutu Badań Literackich PAN w styczniu 1959 r. powstała przy Komitecie Przygotowawczym Obchodów Tysiąclecia, w ramach jego Komisji Historycznej, Podkomisja Historii Literatury (por. poz.). 36

26 Zmarła w Zurychu Zofia Kaczorowska (ur. 1908), publicystka, tłumaczka licznych utworów z literatury rosyjskiej, członek Związku Literatów Polskich. (Dane bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 137).

<http://rcin.org.pl>

/Nekrolog:/ "Nowa Kult.", nr 10. 37

- Rozważania o historii Witolda Kuli. Ukazała się książka W. Kuli Rozważania o historii, zawierająca dwanaście szkiców na tematy historiograficzne oraz esej Gusła. "Książka po brzegi przepełniona refleksami poszukiwań i trudności, rozterki i rozdarcia naszego czasu" - charakteryzował publikację B. Leśnodorski. Tenże krytyk, omawiając szkice Kuli, wyodrębnił w nich trzy kręgi zagadnień, z których pierwszy obejmuje "grupę spraw ideowych i politycznych", wyrażonych głównie w Gusłach: tutaj autor "ukazał, i naświetlił różne jego strony, dramat związków jednostki z szerszymi dążeniami i instytucjami społecznymi. [...] Umocnił swym arcyciekawym dokumentem psycho- i socjologicznym przekonanie, że jeśli rzeczywiście można i trzeba oczekiwać od uczonego i obywatela wyboru ideowego, oczekiwać zatem, by z pełnym przekonaniem dochodził on do pewnych określonych pozycji ideowych i politycznych - i innej drogi nie ma dlań w świecie współczesnym - to przecież nie wolno tych związków i współzależności utożsamiać z jednostronnym i koniunkturalnym dyktatem polityków wobec nauki. Poszukiwań zaś, które stanowią istotę badań naukowych, nie wolno zastępować wiarą". Dwa dalsze zespoły problemów to - zdaniem B. Leśnodorskiego - rozważania o historii jako nauce oraz kilka zagadnień o charakterze specjalnym (swoistość poznania historycznego, perspektywy pracy historyków, zmienność kanonu kultury i in.). K. Grzybowski podkreślał optymizm stanowiska Kuli mimo obecnych w tym stanowisku elementów krytycyzmu: książka jest "optymistyczna w swym katastrofizmie, skoro >wartości w kulturze nie giną, lecz ulegają ciągłym przekształceniom, przetasowaniom. Zmieniają się ich proporcje, lecz nici się nie rwą< . Optymistyczna w swym pesy-

mizmie poznawczym, skoro >chcemy widzieć i jak najwięcej rozumieć to, na co patrzymy< - a jedynie odrzucamy religijną monopolizację ocen oraz dychotomiczne wartościowanie zjawisk. I optymistyczna w nieukrywaniu faktu, iż przejście od dawnej do nowej formacji nie jest procesem, który by pozwalał na zachowanie wszystkich wartości przeszłości, że trzeba nieraz pokazać gorzką prawdę przejściowego zachwiania i osłabienia niewątpliwych wartości". Podkreślając zawartość intelektualną książki, odwagę jej uogólnień, erudycję autora i świetny styl - co wszystko stanowi o kontynuacji "najświetniejszych polskich tradycji >szkiców historycznych< " - K. Grzybowski konstatował, iż Rozważania o historii są "książką, która w rozwoju socjalistycznej i marksistowskiej myśli naukowej - i myśli politycznej w Polsce - odegrać powinna i odegrać może o wiele bardziej pozytywną rolę, niż tomy panegirycznych auto-entuzjasmów". Pozytywnie oceniał szkice Kuli S. Żółkiewski, krytykując jednak końcową część tomu - Gusła: "Autor stara się zrozumieć rzekomą konieczność wypażeń i błędów polityki kulturalnej minionego okresu. [...] Zajmuje niepotrzebnie stanowisko bezowocnie szukającego racjonalnych uzasadnień tych zjawisk, zamiast po prostu je potępić i odrzucić", choć - z drugiej strony - "nie może się pogodzić z owymi wypaczeniami, ze wszystkim, co było w owej polityce irracjonalne i szkodliwe dla twórczości oraz swobody krytyki naukowej". Esej Gusła jest - zdaniem S. Żółkiewskiego - "jeszcze jednym, wymownym, bo literackim, przemawiającym do wyobraźni dokumentem dramatycznym^{ch} konfliktów myśli uczonych walczących konsekwentnie o autentycznie marksistowską, wolną od wulgaryzacji i skrępowań krytyki - odnowę nauki w szczególnie trudnych warunkach pierwszych dwunastu lat powojennych". J. Sieradzki w

swej recenzji podkreślał znaczenie książki Kuli dla popularyzacji wiedzy o historii: "Z tego stanowiska, obalania szkodliwej bariery źle pojętego akademizmu i wprowadzania w szeroki kurs problemów współczesnej historiografii - są Witolda Kuli Rozważania o historii wyjątkowym czynem, który bez wątpienia przyjęty zostanie z uznaniem i jako przykład oddziałać może pożytecznie".

J. DUTKIEWICZ: Co śmiem myśleć. "Kwart. hist.", nr 3 s. 766-769. - K. GRZYBOWSKI: "Gusła", czyli katastrofizm optymistyczny. "Życie liter.", nr 21. - J. KANCEWICZ: O historii dyskusyjnie. "Nowa Szkoła", nr 7/8 s. 75-76. - J. KOTT: Rozważania o historii. "Prz. kult.", nr 17. - B. LEŚNODORSKI: Na drogach historiografii racjonalistycznej. "Twórczość", nr 6 s. 148-153. - J. S. [J. SIERADZKI]: Rozważania o historii. "Prz. kult.", nr 11. - J. ZAJEWSKI: Zmierzch historii dychotomicznej. "Tyg. powsz.", nr 20. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Próba krytyki historii. "Polityka", nr 10. - Rozważania nie tylko o historii. "Nowa Kult.", nr 25. - K. BUDZYK: Fakt historyczny i prawa "rządzące" historią. "Prz. hum." 1959 nr 5 s. 115-132.

me r s o n a, wydany z przedmową B. Russella, po raz pierwszy w formie książkowej w języku polskim, wzbudził żywe zainteresowanie krytyki. Powieść stanowiła w opinii większości recenzentów utwór wybitny, bogaty w problematykę intelektualną, poruszający najistotniejsze zagadnienia współczesnego świata. H. Zaworska pisała w swojej recenzji: "Życie termitów jest dla autora okazją do pokazania wszystkich ludzkich pojęć, przeniesionych tylko w inne wymiary". Charakteryzując walory formalne powieści, jej dowcip, oryginalną konstrukcję, groteskowość - recenzentka stwierdzała: "wszystko to zmierza do tych samych przerażających wniosków filozoficznych o jałowości i względności poznania naukowego, o fałszywości pojęć abstrakcyjnych, nonsensowności zadań życiowych, niesprawiedliwości struktury społecznej". J. Trznadel pisał o powieści Themersona: "Jest to jedna z najważniejszych propozycji intelektualnych i literackich, jakie sformułowano w ostatnich czasach". Zdaniem Trznadla utwór porusza jedno z najistotniejszych zagadnień świata współczesnego: sprzeczność "między człowiekiem naukowym i człowiekiem społecznym", a "sprzeczność między nauką i intelektem a światem prymitywnych emocji" - wyznacza dzisiaj nie tylko problematykę wieku, ale i problematykę zasadniczych kierunków prozy światowej". Wysoko oceniał powieść H. Bereza, pisząc, iż jest ona "owocem głębokiego sceptycyzmu nie tyle wobec wszelkich możliwych postaw życiowych, co wobec rzeczywistych rezultatów ludzkiej wiedzy o życiu. Przy tym sceptycyzm Themersona jest naprawdę - jak rzadko - pogodny. /.../ Mimo wszechogarniającej kpiny z wszystkich uroszczeń ludzkiego umysłu książka Themersona jest głęboko humanistyczna, jest w niej szacunek dla tego wszystkiego, co w człowieku prawdziwe". Jako "dzieło oryginalne, bogate intelektualnie i wybitne artystycznie", które "pozostanie na trwałe w dorobku literatury pol-

skiej" określał Wykład profesora Mnaa J. J. Lipski.

Odmienne stanowisko zajął A. Kijowski, krytykując ostro pozornosc problematyki utworu. Zdaniem A. Kijowskiego w powieści "o nic nie chodzi. Ta książka, której zalet nie zamierzam negować /.../, która rzeczywiście w naszej prozie jest zjawiskiem niecodziennym, jest jednocześnie p o z a, poza wszelką problematyką. Istnieje tylko sama dla siebie, nie kontaktuje się ze światem powszechnych emocji. /.../ Nie ma w niej postaw życiowych, ani problemów życiowych, bo nie ma w ogóle życia. Jest tylko seminarium filozoficzne. Jest tylko parodia języka naukowego i postępowania naukowego, co jest dowcipne - zapewne, intelektualne - nie przeczę - ale dość jałowe". Z poglądami Kijowskiego polemizował J. Trznadel.

H. BEREZA: Apokalipsa na wesoło. "Orka", nr 23. - A. KIJOWSKI: Niegroźne termity. "Prz. kult.", nr 11. (Polem.: J. TRZNADEL: Między emocją a intelektem. "Nowa Kult.", nr 16). - J. J. LIPSKI: W termitierze przed końcem świata. "Twórcz.", nr 4. s. 125 - 128. - Z. ŁAPIŃSKI: Racjonalista jako wizjoner. "Tyg. powsz.", nr 15. - H. ZAWORSKA: Wykład filozoficznego sceptycyzmu. "Nowe Książki", nr 10. 39

- P o w s t a n i e m i e s i ę c z n i k a "W i ę ź". W Warszawie ukazał się pierwszy numer katolickiego miesięcznika społeczno-kulturalnego "Więź". W artykule wstępnym Rozdroża i wartości, formułującym zadania nowego pisma, redakcja postulując aktywny stosunek człowieka do najszerszej pojętych problemów współczesności, tak określała swoje stanowisko i cele: "Chcemy /.../ nadać naszym pracom i naszemu współdziałaniu z Czytelnikiem tych zeszytów charakter poszukiwań, weryfikacji, eksperymentatorstwa. Tak, aby - nie pretendując do nieomylności - jak najlepiej

dokopywać się prawdy w każdej konkretnej ~~formie~~ sprawie i sytuacji". Powołując się na "orientację personalistyczną" w stosunku do życia i świata zespół redakcyjny informował, iż "w oparciu o tę właśnie postawę pragniemy w naszej pracy podchodzić do każdego konkretnego problemu życia współczesnego - tak w dziedzinie kultury, jak ekonomii czy polityki". Redakcja podkreślała wyraźnie, że "pismo nasze jest redagowane przez zespół złożony z katolików i naszym powinnościom wobec katolicyzmu pragniemy dawać wyraz". Jednocześnie zapowiadała ścisły związek problematyki pisma z najżywotniejszymi zagadnieniami kraju, opowiadając się po stronie zdobyczy społeczno-politycznych Października: "nie może być odwrotu od zasadniczych zdobyczy i kierunku Października".

Pismo redagowane było przez zespół w składzie: T. Mazowiecki - red. naczelny, J. Eska - zastępca red. naczelnego, A. Siemianowski - sekretarz redakcji, oraz: S. Bakinowski, R. Buchała, Z. Drozdek, K. Konarska-Łosiowa, A. Krasiński, T. Myślik, I. Rutkiewicz, W. Seńko, A. Stanowski, E. Tabaczyński, J. Zabłocki, Od n-ru 8 ponadto: W. Auleytner i J. Turnau. W roczniku 1958 zamieścili w "Więzi" swoje prace (nie licząc członków zespołu redakcyjnego) m. in.: S. Błaut, A. Frybesowa, A. Grzegorzczak, L. Hirszfild, O. A. Krapiec, A. Ledóchowski, J. Łukasiewicz, D. Morawski, P. Mroczkowski, J. Parandowski, Z. Pędziński, J. Susuł, J. Zawieyski, ks. J. Zieja. Pismo zamieściło też wiele rozpraw, esejów i fragmentów pisarzy i filozofów zachodnioeuropejskich, m. in. T. S. Eliota, E. Gilsona, J. Maritaina, Th. Mertona, E. Mouniera, S. Weil. W dziale literackim ukazały się utwory m. in.: L. Buczkowskiego, S. Grochowiaka, K. Iłłakowiczówny, M. Ośniałowskiego, A. Pogonowskiej, M. Skar^wnickiego, B. Taborskiego.

Miesięcznik wydawany był ze specjalnego Funduszu Prasowego "Więzi". W roku 1958 ukazało się 8 numerów (z przerwą w miesiącach: maj - lipiec). 40

- Stałą wystawę wydawnictw UNESCO z zakresu nauki, kultury i oświaty otwarto w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. 41
- Odnalezienie nieznanego rękopisu Stefana Żeromskiego. Córka S. Żeromskiego, Monika Żeromska, odnalazła wśród luźnych kart rękopisu Popiołów fragment nieznannej sztuki wielkiego pisarza. Fragment ten zatytułowany był Akt I, sztuka nie miała tytułu. Utwór liczył 29 kart maszynopisu. Prapremiera Aktu I odbyła się w Teatrze Ludowym w Warszawie (por. poz.). 42
- Nagrody Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach za rok 1957 przyznane zostały: w dziedzinie literatury - S. Banasiowi i J. Jędrzejowiczowi. W dziedzinie publicystyki nagrodzeni zostali: W. Babinicz, Z. Krogulski, A. Małachowski i J. Zieliński. 43
- Występy Teatru "Groteska" w Wiedniu. Krakowski teatr lalek "Groteska" wyjechał na gościnne występy do Wiednia z inscenizacjami Cyrku Tarabumba oraz K. I. Gałczyńskiego: Orfeusza w piekle, Nocy cudów i Gdyby Adam był Polakiem. 44

MARZEC

2 Pierwszy numer "Odgłosów". W Łodzi ukazał się pierwszy numer tygodnika społeczno-kulturalnego "Odgłosy", wydawanego przez Wydawnictwo Prasowe "Prasa Łódzka". Pismo miało cha-

rakter regionalny: "Chcemy silnie związać pismo z Wielką Łodzią i województwem w pierwszym rzędzie" - informowała notatka Od redakcji, zamieszczona w pierwszym numerze; problematyka zamieszczanych materiałów wykraczała jednak poza region łódzki. W roku 1958 nie podano składu zespołu redakcyjnego. Głównymi współpracownikami pisma w r. 1957 byli: S. Czernik, B. Dudziński, E. Etlar, H. Dunin, L. Gomolicki, W. Jażdżyński, J. Lebenbaum, Z. Nowicki, W. Orłowski, M. Piechal, J. M. Rymkiewicz. Z pismem nawiązali współpracę liczni pisarze; w r. 1958 zamieścili tu swoje utwory (oprócz wymienionych) m. in.: Z. Fijas, T. Giegier, W. Mrozowski, Z. Nie-nacki, T. Papier, A. Pogonowska, W. Rymkiewicz, G. Timofiejew.

Czytelnicy o "Odgłosach". /Stenogram dyskusji publicznej na temat pisma w dn. 16 V/. "Odgłosy", nr 14. 45

- 4 Konkurs na słuchowisko radiowe o problematyce współczesnej, rozpisany przez Komitet do Spraw Radiofonii "Polskie Radio" w czerwcu 1957 roku, został rozstrzygnięty następująco: I nagrodę (25 tys. zł) otrzymał Edmund Ni-ziurski za słuchowisko Podróźni, II nagrodę (20 tys. zł) - H. Auderska (Na tamten brzeg), III (15 tys. zł) - Z. Herbert (Drugi pokój). Wyróżnienia (po 5 tys. zł) przyznano: J. Bińkowi za słuchowisko Wyspa umarłych, D. Danek za Śmierć pewnego młodzieńca, H. Januszewskiej za Balladę Gorazdowską oraz Z. Ryniecowi za Jedną godzinę wojny. Jury konkursu obradowało w składzie: W. Sokorski (przewodniczący), A. Bohdziewicz, T. Galiński, T. Łopalewski, A. Maliszewski, J. Mayen, A. Szenwaldowa.

/Warunki konkursu:/ "Radio i Świat" 1957 nr 23. - /Wyniki:/ "Życie liter." 1958 nr 11. 46

8 Zmarł w Krakowie Ryszard Gansiniec (ur. 1888), wybitny znawca kultury starożytnej i średniowiecznej, filolog klasyczny, członek Polskiej Akademii Umiejętności, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, autor wielu prac naukowych z zakresu kultury antycznej, patrystyki, mediewistyki, dziejów odrodzenia oraz z dziedziny religioznawstwa. (Dane biobibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 1. W-wa 1963 s. 539 - 542 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 133 - 134).

I. BIEŻUŃSKA-MAŁOWIST: R. Gansiniec. "Meander", nr 9 s. 301 - 306. - M. GOLIAS, I. KRÓŃSKA. "Życie Szkoły Wyższ.", nr 5 s. 141 - 145. - I. KRÓŃSKA. "Twórcz.", nr 4 s. 164 - 165. - K. KUMANIECKI: Działalność naukowa R. Gansinca. "Prz. hum.", nr 3 s. 90 - 96. - CZ. LECHICKI. "Argumenty", nr 6. - W. SZEWCZYK. "Zaranie śląskie", nr 3 s. 100 - 103. - T. ULEWICZ: Ryszard Gansiniec i jego badania nad kulturą umysłową polskiego średniowiecza i renesansu. "Pam. Lit." nr 4 s. 645 - 666 i odb. 47

8 - 22 "Quinzaine de civilisation française" na Uniwersytecie Warszawskim. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego łącznie z kierownictwem stałym Kursów przy paryskiej Sorbonie, wprowadzających w zagadnienia aktualne i problematykę historyczną kultury francuskiej, zorganizowało na Uniwersytecie Warszawskim dwutygodniowy kurs kultury Francji. Tematem wykładów były zagadnienia Francji współczesnej: literatura, język, teatr, malarstwo, przemiany społeczne i życie rodzinne, przemysł i handel, organizacja oświaty. Osobne prelekcje poświęcono wybitnym pisarzom współczesnym, m. in. omówieniem zostali: J. P. Sartre, A. Camus, A. Malraux, A. de Saint-Exupery. Kierownictwo kursu pozostawało w rękach profesora

Sorbonny G. Matoré - ze strony francuskiej oraz prof. M. Brahmery - ze strony polskiej. Wykładowcami byli profesorowie uczelni francuskich: J. Beaujeon, R. Picard, M. Soton, A. Cordier i G. Salamon. W kursie uczestniczyli pracownicy naukowcy z wielu ośrodków akademickich w kraju. 48

11 W IX dorocznym międzynarodowym konkursie literackim dla niewidomych, organizowanym przez Żydowski Instytut im. L. Braille'a w Ameryce, jedną z pięciu nagród w dziale prozy artystycznej otrzymał B. Mróz-Długoszewski z Krakowa. 49

12 Jubileuszowe zebranie polskiego oddziału PEN-Clubu. W Warszawie odbyło się jubileuszowe, pięćdziesiąte po wojnie zebranie PEN-Clubu, poświęcone jego historii i roli międzynarodowej. Dzieje PEN-Clubu w ciągu 30 lat przedstawił M. Rusinek, podkreślając znaczenie podtrzymywanych przez tę organizację kontaktów międzynarodowych prelegent przypomniał, że polski PEN-Club gościł w czasie swego istnienia wielu wybitnych pisarzy światowych, jak T. Mann, W. Majakowski, B. Pilniak, J. Romaine. M. Rusinek scharakteryzował również działalność PEN-Clubu polskiego na terenie międzynarodowej Federacji PEN-Clubów oraz jego inicjatywy, do których m. in. należało uchwalenie w roku 1928 na zjeździe PEN-Clubów w Oslo dorocznej nagrody literackiej Ligi Narodów. W latach 1950 - 1953 polski PEN-Club zorganizował studium przekładów z programem czterdziestu wykładów najwybitniejszych pisarzy, tłumaczy i teoretyków przekładu. Odczyty te opublikowano następnie w tomie zbiorowym O sztuce tłumaczenia.

Następnie J. Zawieyski scharakteryzował rolę i zadania PEN-Clubu w dobie dzisiejszej. 50

- 19 - 24 Występy Narodowego Teatru Serbskiego z Nowego Sadu na scenach polskich. Goście serbscy wystąpili z następującym repertuarem: I. Vojnović: Maskarada na poddaszu, D. Lebović i A. Obranović: Himmelkommando oraz J. Sterija Popović: Nadęta parweniuszka. 51
- 20 Zmarł w Krakowie Jan Magiera (ur. 1877), slawista, polonista, pedagog, autor studiów z historii literatury polskiej oraz podręcznika Literatura czeska i słowacka oraz słownika słowacko-polskiego. (Dane bio- bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 143). 52
- 22 - 24 VIII plenum Naczelnego Komitetu Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego. Obradujące w Warszawie VIII plenum NK ZSL powzięło m. in. uchwałę w sprawie oświaty i kultury na wsi. Uchwała ta wysunęła następujące postulaty: 1) przyspieszenie likwidacji dysproporcji między szkołą podstawową na wsi i w mieście, 2) objęcie różnymi formami kształcenia na poziomie szkoły średniej całej młodzieży wiejskiej do lat 18, 3) zapewnienie młodzieży chłopskiej i robotniczej odpowiedniej ilości miejsc na wyższych uczelniach, w szczególności zaś zapewnienie pierwszeństwa młodzieży wiejskiej w wyższych szkołach rolniczych, 4) powołanie krajowego Społecznego Funduszu Stypendialnego. Ponadto uchwała opowiedziała się za realizacją świeckiego systemu oświaty oraz wyraziła sprzeciw wobec prób likwidacji świetlic i domów kultury. 53
- 27 Kultura w budżecie państwowym na rok 1958. W ustawie budżetowej na rok 1958, uchwalonej przez Sejm, wydatki na kulturę i oświatę przedstawiają się następująco

(w tysiącach zł):

oświata i wychowanie	992 015
szkolnictwo zawodowe	1 959 137
nauka i szkolnictwo wyższe	2 833 730
kultura i sztuka	1 210 399

54

- 30 III - Delegacja Związku Literatów Polskich w Pradze omawiała sprawę pogłębienia kontaktów pomiędzy pisarzami polskimi a czeskimi i słowackimi. W wyniku rozmów opracowano plan stałej współpracy i wzajemnych wizyt pisarzy obu krajów w oparciu o istniejącą umowę kulturalną między Polską i Czechosłowacją.

55

- 31 Posiedzenia Komisji Wydziału I krakowskiego oddziału Polskiej Akademii Nauk poświęcone problematyce literackiej:
 Komisja Historycznoliteracka: S. Pigoń: Ród Birbanckich (16 V); P. Guiraud: Język, struktura, filozofia (); S. Skimina: Horacjusz w wykładach i w poezji Sarbiewskiego (); W. Kubacki: Twórczość Feliksa Bernatowicza (); M. Piszczkowski: Wieś w literaturze polskiego Renesansu (); M. Brożek: Teoria pięciu aktów scenicznych w starożytności ().
 Komisja Orientalistyczna: F. Machalski: Modernizm w twórczości M. R. 'Iskł'ego (31 III); A. Klawek: Forma literacka rozdziałów Gen. 1 - 3 (24 IV);

56

- Konkurs na pamiętniki i wspomnienia emigrantów. Rozstrzygnięty został konkurs na pamiętniki i wspomnienia emigrantów, ogłoszony przez redakcję tygodnika "7 dni w Polsce". Na konkurs nadesłano prace z trzynastu krajów. I nagrodę (miesięczny pobyt w Polsce wraz ze zwrotem kosztów podróży) otrzymał J. Potocki z Anglii, II nagrodę (dwutygodniowy pobyt w Polsce) - J. Krajewski (Anglia). Dwie trzecie nagrody (dwutygodniowy pobyt w Polsce bez kosztów podróży) przyznano M. Siedleckiemu oraz T. Kantorowi (oba z Stanów Zjednoczonych).

57

- Okrutna gwiazda Wiktora Woroszylskiego. Tomik drobnych utworów prozą W. Woroszylskiego wywołał sprzeczne sądy krytyki. "Okrutna gwiazda jest trudnym i odważnym eksperymentem - pisał J. Kelera. - Są w nim na pewno luki i mielizny, niekonsekwencje stylu, omyłki i potknięcia", ale "można /.../ oczekiwać od autora Okrutnej gwiazdy bardzo czystej, klarownej i mocnej prozy, do której jego niewielka książeczka powinna być godną introdukcją". W. Wirpsza, oceniając wysoko tomik Woroszylskiego, wskazywał na humanistyczne aspekty "okrucieństwa" tej książki: "Jest ^{to} afirmacja tego «życia naturalnego», które jest silniejsze od wszelkich innych zjawisk; tego życia naturalnego, które przez samo swoje istnienie nakazuje żyć mimo wszystko dalej, wszystko zmieść, wszystko przecierpieć..." Z. Lichniak dostrzegł w Okrutnej gwiazdzie wewnętrzne sprzeczności postawy jej autora. "Skondensowana, gorzka jak esencja treść nowych zapisków nowego Woroszylskiego ma w sobie coś z goryczy dojrzałości" - pisał - "czerpie cierpki sok poznania z błędów młodości, a jednocześnie jest w niej - choć brzmi to niemal paradoksalnie - gorycz żalu za młodością, młodością oszukaną, skażoną wieloma półprawdami czy wielką nieprawdą /.../". Lichniak widział w książce Woroszylskiego "starcie się dwóch sprzecznych praw, komplikujących biochemię nowej krystalizacji. Jedno, to wydarta kłamstwom i błędowi dawna prawda dawnego Woroszylskiego: że kto chce żyć prawdziwie, musi się spalać wysokim płomieniem /.../ Drugie, to nowa nieprawda nowego Woroszylskiego: że nadszedł czas gaszenia w sobie ognia /.../, czas ostrożnej nieufności wobec każdej prawdy, rozsądnej niewiary we wszystkie gwiazdy /.../".

Z krytyką książki wystąpili: J. Preger i W. Bienko. J. Preger zarzuciła Woroszylskiemu pozę i powierzchowność uogólnień politycz-

nych, znajdujących wyraz w Okrutnej gwiazdzie. Z utworów zawartych w tomie wynika, zdaniem recenzentki, "że nasza ziemia to <okrutna gwiazda>, że rządzi tu brutalność i niezaspokojona miłość, a więc pozostaje tylko tout comprendre, tout pardonner"; według recenzentki "nie humanizm to, tylko poza". Książka "brzmi tonem tak fałszywym", albowiem "sąd nad epoką wypaczeń socjalizmu, jaki chce sprawować autor Okrutnej gwiazdy, to nie wynik głębszych przemyśleń, tylko skok wahadła w przeciwną stronę, akt niesmaczny i pozerski". W. Bienko zarzucał Woroszylskiemu nieoryginalność: "Co można wyczytać z Okrutnej gwiazdy? - pisał. - Egzystencjalizm made in Poland. Może jakiś <soc-egzystencjalizm> plus trochę mody, to znaczy <krzyk goryczy zawiedzionego pokolenia> /.../".

W. BIENKO: Gwiazda czy planeta. "Współcz.", nr 21. - B. DROZDOWSKI: "Życie liter.", nr 27. - J. KELERA: W kręgu faktów. "Odra", nr 32. - Z. LICHNIAK: Astronom zawiedziony. "Kierunki", nr 6. - J. PREGGER: Spory poetów z epoką. "Tryb. liter.", nr 16. - W. WIRPSZA: Okrucieństwo. "Nowa Kult.", nr 16. 58

- W z n o w i e n i e B i b l i o t e k i "S y m p o z j o n". Wydawnictwo "Czytelnik" w Warszawie przystąpiło do wydawania serii "Sympozjon", nawiązującej do podobnej serii wydawniczej ukazującej się w latach 1907 - 1917 pod redakcją L. Staffa. W Czytelnikowskim "Sympozjonie" ukazały się jako pierwsze pozycje: Poglądy księdza Hieronima Coignarda A. France'a i Paradoks o aktorze D. Diderota. 59
- P i e r w s z y n u m e r c z a s o p i s m a "N a d W a r t ą". W Częstochowie ukazał się pierwszy numer "magazynu regionalnego" "Gazety Częstochowskiej" miesięcznika "Nad Wartą". Miesięcznik poświęcony będzie Regionowi Nadwarciańskiemu" - informowała redakcja w notatce Przedślowie. Pismo obejmowało swym zasięgiem Częstochowę, Zawiercie, Myszków, Radomsko, Kłobuck, Pajęczno i

Wieluń i koncentrowało swoje zainteresowania wokół historii, kultury, nauki, sztuki oraz aktualnych problemów dorzecza War-
ty.

Składu redakcji ani~~z~~ wydawcy w piśmie nie ujawniono. Do głównych współpracowników pisma w roku 1958 należeli: S. Folfasiński, S. Gajos, T. Gierymski, Z. Litwiński, J. Skiba i W. Stępiński. W roku 1958 ukazało się dziesięć numerów pisma.

60

- Nagrodę im. Leona Schillera, ustanowioną w roku 1956 przez Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru i Filmu, otrzymali: J. Lewański za prace nad teatrem staropolskim oraz Z. Raszewski za prace nad historią teatru. 61
- Reaktywowanie Związku Autorów i Kompozytorów Rozrywkowych (ZAKR) z siedzibą w Warszawie. 62
- Wrocławskie "Czwartki literackie". W cyklu wrocławskich "czwartków literackich" odbyły się m.in. następujące zebrania i wieczory autorskie: R. Karst o F. Kafce; wieczór A. Sandauera; J. Lovell o reportażu groteskowym; S. Strumph-Wojtkiewicz: Traugutt wiecznie żywy; wieczory autorskie M. Jachimowicza, Cz. Ostańkowicza, T. Zelenaya, A. Dresner oraz/wspólny/ U. Koziół, E. Miłanczówny, K. Kopaczyńskiego, M. Miszewskiego i J. Zonszajna. 63

KWIECIEŃ

- 1 - 2 Międzynarodowa Konferencja Dziennikarzy, poświęcona formom współpracy, wymiany materiałów oraz omówieniu zadań dziennikarskiej prasy zawodowej, obradowała w Warszawie. W konferencji, zorganizowanej z inicjatywy Międzynarodowej Organizacji Dziennikarzy /MOD/, uczestniczyli redaktorzy pism wydawanych przez Stowarzyszenia i Związki dziennikarskie państw socjalistycznych, należących do MOD. 64
- 2 Wystawa Szekspir w teatrze brytyjskim, zorganizowana staraniem Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu oraz British Council, otwarta została w salach Teatru Narodowego w Warszawie. Wystawa stanowiła przegląd inscenizacji dzieł Szekspira oraz życia teatralnego Anglii od czasów szekspirowskich po dzień dzisiejszy. 65
- pk → 10 Żywot Józefa Mikkołaja Reja w Teatrze Nowym^m w Łodzi. Łódzki Teatr Nowy wystąpił z premierą sztuki opartej o utwór M. Reja, zatytułowaną: Żywot Józefa. Widowisko staropolskie w trzech częściach, intermediami, muzyką, tańcem i śpiewem ozdobione. Oprac. dramatyczne, insc. i reż.: K. Dejmek, scenogr.: Z. Strzelecki, muz.: W Krzemiński, choreogr.: M. Hildebrandt-Pruska. Była to pierwsza sceniczna realizacja Żywota Józefa. Adaptator - K. Dejmek - wprowadził znaczne zmiany do tekstu Reja, stosując daleko idące skróty, wplatając utwory innych autorów i konstruując widowisko oparte również na fragmentach Castus Joseph Szymonowicza, utworach J. Kochanowskiego, S. F. Klonowicza, Sz. Zimorowicza, A. Władysławiusza i in. Wprowadził również trzy intermedia: Sejm piekielny,

Nędza z bidą z Polski idą oraz O śmierci piekarza i cudownym jego zmartwychwstaniu /ostatnie zbudowane przez Dejmka z różnych tekstów staropolskich/. Zarówno opracowanie dramaturgiczne tego "montażu literackiego" /S. Mackiewicz/ jak i inscenizacja uzyskały bardzo pozytywne oceny krytyki. "W całym przedstawieniu widać nie tylko zamiłowanie do dawnego teatru - pisał Z. Raszewski - ale także znanstwo i umiejętność posłużenia się jego metodami. I to nie byle jaką". J. A. Szczepański, podkreślając walory widowiska, określał je jako "teatr bujny, krwisty, ani chwili nudny czy nużący". Jego [Dejmka - R. L.] Żywot Józefa - pisał - jest całkiem nowym rozdziałem w interpretacji i inscenizacji teatru staropolskiego". Dejmek "szczęśliwie i zupełnie nowocześnie połączył [...] dydaktykę teatru staropolskiego z jego widowiskową facecyjnością" - stwierdził J. Szczepański /O Reyu/. Recenzenci podkreślili również tendencje inscenizatora do wydobycia z dawnych tekstów aktualnych treści politycznych, różnie oceniając realizacje tych prób. "Żywot Józefa jest przedstawieniem Łódzkiego Teatru Nowego z rzędu tych, które składają się na jego linię ideową i które zapewniły mu opinię teatru politycznego zaangażowania - pisał W. Orłowski. - [...] Żywot jest próbą krytyki konstruktywnej, nie wymierzonej przeciwko wynaturzeniom władzy państwowej, lecz pomyślanej właśnie jako pomoc dla tej władzy w realizacji jej programu". J. A. Szczepański nazwał przedstawienie "odkryciem teatru staropolskiego dla współczesnego teatru społecznego i politycznego". /Zwycięstwo teatru staropolskiego/. "Moralistyka nie na żarty osadziła się w intermediach - pisał Z. Raszewski - i one nadały przedstawieniu głębsze znaczenie". Z ostrą krytyką moralistyczno-dydaktycznych akcentów w intermediach wystąpił A. Drawicz, uznając je za załamane ogólnej koncepcji i żartobliwo-ironicz-

nej konwencji całego widowiska. "Powaga i patos [tych fragm-
tów - R. L.] przekreślały szanse dydaktyki" - pisał Drawicz.
"/.../ W ten sposób wprawdzie nie zepsuto, ale nadpsuto dobre
przedstawienie". Recenzenci zwracali również uwagę na zbieżność
inscenizacji Dejmka z widowiskowymi koncepcjami teatralnymi.
Wysoko oceniono scenografię i grę aktorską, wysuwając drobne
zastrzeżenia dotyczące kostiumów /S. Mackiewicz/.

W dn. 4 III 1959 przedstawienie transmitowane było z drob-
nymi zmianami przez telewizję.

ag.: Dyskusja nad "Żywotem Józefa" [zorganizowana przez
SPATIF i Koło Polonistów Uniwersytetu Łódzkiego]. "Głos rob.",
nr 136. - K. DEJMEK: Od inscenizatora. "Program Teatru Nowego"
/Łódź/ 1957/1958. - A. DRAWICZ: Zemsta Winkelrida. "Teatr",
nr 23. - AMICUS [L. JABŁONKÓWNA]: Przywrócona młodość. "Tyg.
powsz.", nr 23. - L. JABŁONKÓWNA: "Wstań, pośpiej się, milutka
moja...". "Teatr", nr 10. - Z. KARCZEWSKA-MARKIEWICZ: Piękne
widowisko staropolskie. "Życie Warsz.", nr 246. - S. MACKIE-
WICZ: Rej w teatrze Dejmka. "Kierunki", nr 45. - W. ORŁOWSKI:
Runda rynela, runda rynela! "Teatr", nr 20. - Z. RASZEWSKI:
O teatrze Dejmka. "Dialog", nr 11 s. 111 - 115. - J. Sz.
[J. SZCZAWIŃSKI]: Łódzkie wieczory teatralne. "Życie i Myśl",
nr 5/6 s. 240.- 242. - J. SZCZAWIŃSKI: O Reyu. "Kierunki",
nr 28. - JASZCZ [J. A. SZCZEPANSKI]: Zwycięstwo teatru staro-
polskiego. "Tryb. Ludu", nr 105. - JASZCZ [J. A. SZCZEPANSKI].
"Tryb. Ludu", nr 284. - R. SZYDŁOWSKI: Dejmek w telewizji.
"Tryb. Ludu" 1959. nr 66. 66

- 14 "P o n i e d z i a ł k i p o e t y c k i e" w W a r s z a -
w i e. Oddział warszawski ZLP zorganizował cykl spotkań z po-
etami. W spotkaniach, rozpoczętych 14 IV, udział wzięli m. in.:

A. Wat /21 IV/, A. Ważyk /28 IV/ oraz po przerwie wakacyjnej:

M. Buczkówna, Z. Bieńkowski, J. Hartwig, E. Hołda, T. Kubiak, B. Ostromecki, A. Pogonowska, W. Szyborska, A. Słucki, W. Słobodnik, W. Wirpsza. 67

- 19 O d z n a c z e n i e M a k s y m a T a n k a. Ambasador Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w Moskwie, T. Gede, udekoro-
wał wybitnego poetę białoruskiego M. Tanka /właściwe nazwisko:
J. Skorko/ przyznany mu przez Radę Państwa Krzyżem Oficerskim
Orderu Odrodzenia Polski za zasługi w umacnianiu przyjaźni pol-
sko-radzieckiej. Jednocześnie odznaczony został Krzyżem Party-
zanckim W. Diegtiarow, bohater powieści I. Newerlego Chłopiec
z Salskich Stepów, za udział w walkach na ziemiach polskich. 68

- 21 R o k W y s p i a ń s k i e g o. W kontynuacji obchodów Roku
Wyspiańskiego Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza zorgani-
zowało cykl odczytów o poecie, odbywających się w sali Wydziału
Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego. W cyklu tym wygłoszo-
ne zostały następujące odczyty: L. Eustachiewicz: Refleksy
"Wesela" w literaturze polskiej /21 IV/; K. Wyka: O historyzmie
Wyspiańskiego /23 IV/; J. Z. Jakubowski: Poezja Wyspiańskiego
na tle liryki Młodej Polski /28 IV/.

W czerwcu nastąpiło rozstrzygnięcie Festiwalu Dramatów Wys-
piańskiego. Ministerstwo Kultury i Sztuki, na wniosek sądu kon-
kursowego, przyznało następujące nagrody: I nagrodę B. Dąbrow-
skiemu za reżyserię Wyzwolenia w Teatrze im. J. Słowackiego w
Krakowie oraz S. Zaczykowi za rolę Konrada w tym przedstawieniu;
dwie II nagrody - W. Daszewskiemu za scenografię Wyzwolenia
/Teatr Narodowy w Warszawie/ i J. Wyszomirskiemu za reżyserię
Wyzwolenia /Śląski Teatr im. S. Wyspiańskiego w Katowicach/;
dwie III nagrody otrzymali: T. Białkowski za rolę starego akto-

ra oraz E. SolarSKI za rolę Reżysera w Wyzwoleniu /Teatr im. J. Słowackiego w Krakowie/. Ponadto wyróżnienia otrzymali: A. Grzymała-Siedlecki i K. Frycz za "inscenizację Wesela w Teatrze Ziemi Pomorskiej w Bydgoszczy, opracowaną według wskazówek inscenizacyjnych S. Wyspiańskiego, J. Rotbaum i A. Jędrzejewski za nowe pomysły inscenizacyjne w wystawieniu Wesela na scenie Teatrów Dramatycznych we Wrocławiu oraz I. Gall za reżyserię Wesela w Teatrze Polskim w Bielsku.

W związku z obchodami rocznicowymi Wytwórnia Filmów Oświatowych w Łodzi przystąpiła do produkcji średniometrażowego filmu o S. Wyspiańskim. Reżyserem i autorem scenariusza był S. Sapiński. 69

25 Zmarł w Poznaniu Stanisław Bakowski /ur. 1889/, poeta. /Dane bio-bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 126 - 127 oraz Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 1. W-wa 1963 s. 177 - 179/. 70

26 Ankieta "Magazynu Niedzielnego". Redakcja "Magazynu Niedzielnego", tygodniowego dodatku literacko-kulturalnego do katowickiej "Trybuny Robotniczej", zwróciła się do kilkunastu pisarzy z prośbą o odpowiedź na następujące pytania:

- 1/ W jakich okolicznościach nastąpił debiut Pana na łamach prasy lub książkowy?
- 2/ Co stało się impulsem twórczym, dającym załazek dzieła?
- 3/ Jak długo trwa proces powstawania dzieła i jak przebiega?
- 4/ Jakie warunki uważa Pan za najkorzystniejsze do swojej pracy twórczej?

- 5/ Jakie formy wypoczynku w toku pracy lub po zakończeniu pracy nad dziełem najbardziej Panu odpowiadają?
- 6/ Jakich nowych dzieł mogą oczekiwać w najbliższym czasie miłośnicy twórczości Pana i czy może Pan zdradzić coś ze swych planów na przyszłość?

[Odpowiedzi, wszystkie w "Trybunie Robotniczej":] W. BRO-
 NIEWSKI, nr 109. - K. BUNSCH, nr 139. - J. IWASZKIEWICZ, nr
 103. - L. KRUCZKOWSKI, nr 127. - S. LEM, nr 145. - G. MORCINEK,
 nr 115. - J. PUTRAMENT, nr 97. - T. RÓŻEWICZ, nr 121. - M. RUSI-
 NEK, nr 151. - W. SZEWCZYK, nr 157. 71

26 - 27 Zjazd Stowarzyszenia Księgarzy Pol-
 skich w Warszawie. Obrady Zjazdu dotyczyły rozbudowy sieci
 księgarń miejskich i terenowych, sprawy kadr księgarskich oraz
 problemu utworzenia księgarni szkoleniowych typu specjalistyczne-
 go /muzycznych, technicznych, antykwarycznych itp./. 72

29 Zmiana na stanowisku Ministra Kul-
 tury i Sztuki. Rada Państwa powzięła uchwałę o odwo-
 łaniu K. Kuryluka ze stanowiska Ministra Kultury i Sztuki. Jedno-
 cześnie Prezes Rady Ministrów przedstawił wniosek o powierzenie
 tej funkcji T. Galińskiemu, dotychczasowemu zastępcy przewodni-
 czącego Komitetu do Spraw Radiofonii i Telewizji. Na posiedzeniu
 w dn. 2 VII Sejm zatwierdził proponowane zmiany. 73

29 Odsłonięcie pomnika Adama Mickiewi-
 cza w Paryżu. Pomnik ten, stojący dawniej na placu
 d'Alma, przesunięty został ze względów urbanistycznych w inne
 miejsce i usytuowany u wylotu Cours Albert I, obok Sekwany. W od-
 słonięciu pomnika uczestniczyła delegacja z kraju w składzie:

zastępca przewodniczącego Stołecznej Rady Narodowej - K. Karta-
sińska, dyrektor Muzeum A. Mickiewicza w Warszawie - A. Mauers-
berger oraz poeta J. Przyboś. 74

- Poezje Marii Pawlikowskiej-Jasnor-
zewskej, zebrane i opracowane przez M. Wiśniewską,
objęły w dwóch tomach niemal cały dorobek poetycki autorki,
zawarty w wydanych przez nią zbiorach oraz rozproszony po cza-
sopismach. Wydanie zostało poprzedzone wstępem A. Mauersbergera.
Recenzenci skupili uwagę głównie wokół charakterystyki sylwetki
poetyckiej M. Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, z uznaniem przyjmu-
jąc faktudostępności jej twórczości w kształcie prawie kompletnym.
"Nareszcie, po tylu latach, wiersze znakomitej poetki zosta-
ły oddane czytelnikom" - pisał J. Ficowski. Edycja uznana zos-
tała za staranną. Nieliczne błędy edytorskie wytknął wydawcom
J. Ficowski i tenże krytyk ocenił wstęp A. Mauersbergera jako
"rzeczowy, szkoda tylko, że tak skąpy".

J. FICOWSKI: Wielkość malutkich spraw. "Nowa Kult.", nr
28. - J. IWASZKIEWICZ: Poezja III. "Życie Warsz.", nr 113. -
A. KAMIENSKA: Polska Safona. "Nowe Książki", nr 11. - S. PIĘ-
TAK: Róża i płonące lasy. "Orka", nr 33. - W. WIRPSZA: Jedna
struna. "Prz. kult.", nr 43. 75

- Nagroda Stowarzyszenia Księgarzy
Polskich za najlepszy debiut literacki w roku 1957,
wynosząca 15000 zł., została podzielona na dwie nagrody równo-
rzędne. Otrzymały je: M. Hillar za tomik wierszy Gliniany dzba-
nek oraz M. Leja za opowiadanie z tomu Umiejętność krzyku. 76

- Pisarze obywatelami honorowymi
miasta Zakopanego. Miejska Rada Narodowa w Za-

kopaniem nadała obywatelstwo honorowe L. H. Morstinowi z okazji pięćdziesięciolecia jego pracy pisarskiej oraz R. Brandstaetterowi w związku z trzydziestolecie twórczości literackiej. Obaj pisarze mieszkali stale w Zakopanem, uczestnicząc aktywnie w życiu kulturalnym miasta. 77

MAJ

2 - 4 V I I I O g ó l n o p o l s k i Z j a z d S t u d e n t ó w Polonistów zorganizowany został w Toruniu z inicjatywy Koła Polonistów toruńskiego Uniwersytetu im. M. Kopernika. Udział w zjeździe wzięli profesorowie, asystenci i studenci filologii polskiej uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych. Na obrady przybyła również wiceminister szkolnictwa wyższego E. Krassowska oraz przedstawiciele Ministerstwa Oświaty. Sesja poświęcona była twórczości C. K. Norwida oraz literaturze polskiej XX wieku. Wygłoszono następujące referaty: W. Jekiel: O problemach genezy "Kleopatry" Norwida; J. Makowski i J. Spina: Ekspresjonizm w twórczości Wacława Berenta; W. Nawrocki: Historiozofia dramatu "Geniusz sierocy" Marii Dąbrowskiej; K. Wolanowska: O sceniczności "Krakusa" Norwida; A. Wolny: "Za kulisami" Norwida jako dramat idei; E. Dębczyński: O nekrologach poetyckich Norwida; K. Królewna: Na marginesie lektury wiersza "Amen" Norwida; J. Kłossowicz i R. Żengel: Spór Karola Irzykowskiego ze Stanisławem Ignacym Witkiewiczem; K. Papierkowska: Postawa badawcza Wacława Borowego. Autorzy najlepszych referatów otrzymali nagrody ufundowane przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Oświaty i Radę Naczelną Zrzeszenia Studentów Polskich: pierwszą nagrodę /M. Szk. W./ - W. Jekiel,

dwie równorzędne drugie /Min. Oświaty/ - K. Wolanowska oraz J. Kłossowicz i R. Zengel, trzecią - K. Papierkowska, czwartą - K. Królewna.

A. HUTNIKIEWICZ: VIII Ogólnopolski Zjazd Studentów Polonistów w Toruniu. "Życie Szkoły wyższ.", nr 6 s. 150 - 152. 78

3 - 25 D n i O ś w i a t y, K s i ą ż k i i P r a s y. W programie obchodów tradycyjnych Dni Oświaty, Książki i Prasy na plan pierwszy wysunięto sprawy szkolnictwa - przede wszystkim budowy szkół - oraz usprawnienia działalności placówek kultury. 79

5 - 6 K o n f e r e n c j a w s p r a w i e d e c e n t r a l i z a c j i t e a t r ó w. W Warszawie odbyła się konferencja dyrektorów teatrów w związku z postanowionym przekazaniem od 1 X placówek teatralnych terenowym radom narodowym. Nowe zasady organizacji teatrów przewidywały powoływanie dyrektorów, za zgodą Ministra Kultury i Sztuki, przez rady narodowe, które też uzyskały prawo opiniowania repertuarów, zatwierdzanych następnie przez ministerstwo. 80

7 P o w s t a n i e T o w a r z y s t w a P r z y j a ż n i P o l s k o - N o r w e s k i e j. W Warszawie odbyło się zebranie organizacyjne Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Norweskiej. Do tymczasowego zarządu Towarzystwa wybrano m. in. ministra S. Darskiego oraz J. Hochfelda. 81

8 N a r a d a p r a c o w n i k ó w n a u k i w K o m i t e c i e C e n t r a l n y m P o l s k i e j Z j e d n o c z o n e j P a r t i i R o b o t n i c z e j. W Komitecie Centralnym PZPR odbyła się pod przewodnictwem rektora Uniwersytetu Warszawskiego, prof. S. Turskiego, ogólnokrajowa narada partyjna pracowników nauki z udziałem ok. 200 naukowców, przedstawi-

<http://rcin.org.pl>

cieli redakcji, wydawnictw i czasopism naukowych z różnych ośrodków kraju. Narada poświęcona była sytuacji ideologicznej w naukach społecznych. Podstawę do dyskusji stanowił referat Ministra Szkolnictwa Wyższego, S. Żółkiewskiego: O potrzebach aktualnej walki ideowej w niektórych naukach społecznych. Na naradzie wygłosił przemówienie członek Biura Politycznego KC PZPR, J. Morawski. W przemówieniu tym podkreślona została konieczność walki ideologicznej z przejawami rewizjonizmu w naukach humanistycznych, z infiltracją ideologii burżuazyjnej, z "fałszywym hasłem «neutralności»". "Rewizjonizm stanowi główne niebezpieczeństwo dla naszej ideologii - powiedział J. Morawski. - /.../ Wyeliminowanie wpływów ideologicznych tych, którzy wnoszą do naszych szeregów defetyzm jest niezbędne dla wydania zdecydowanej walki siłom, jawnie prowadzącym antysocjalistyczną, reakcyjną działalność. /.../". Podkreślając "ściślejsze zespolenie naszych partyjnych szeregów" jako konieczny warunek skuteczności ofensywy ideologicznej, J. Morawski podkreślał jednocześnie, iż "nie chodzi tu wcale o to, aby zaprzestać wszelkich dyskusji naukowych między marksistami. Istnieją przecież między nimi - i to jest naturalne i cenne dla rozwoju nauki marksistowskiej - różnice poglądów. Ale musi istnieć również wśród nas świadomość, że ponad różnicami w poglądach na tę lub inną tezę naukową wśród towarzyszy partyjnych, wśród marksistów partyjnych i bezpartyjnych główną sprawą są różnice i zasadnicza sprzeczność w stosunku do ideologii burżuazyjnej, do różnych kierunków, występujących przeciwko socjalizmowi. Od tej prawdy odstępować nam - marksistom - nie wolno". Mówca wysunął postulat "wzmoczenia aktywności naukowej, intensyfikacji prac badawczych

prowadzonych przez marksistów partyjnych i bezpartyjnych, a także zdecydowanej polemiki z poglądami obcymi i niesłusznymi, zdecydowanej walki ideologicznej z tendencjami wrogimi socjalizmowi". Zostały również postawione m. in. postulaty wzmożenia zainteresowań problemami współczesności oraz rozszerzenia popularyzacji marksizmu-leninizmu.

W dyskusji zabrało głos szesnastu mówców, w większości aprobujących tezy referatu S. Żółkiewskiego i wyrażony w nich program działania, wysunięty przez Komisję Oświaty i Nauki KC PZPR. Po dyskusji plenarnej obrady toczyły się w sekcjach: filozofii i socjologii, historii, prawa, ekonomii i nauk biologicznych, na których omówiono zagadnienia dotyczące poszczególnych dyscyplin. Wśród wniosków konkretnych zgłoszono m. in. potrzebę częstszych zebrań naukowców-członków partii w ramach uprawianych przez nich specjalności, postulat dyskusji - w środowiskach specjalistycznych - nad kierunkiem polemik naukowych w czasopiśmie, a także szereg propozycji dotyczących kształcenia młodej marksistowskiej kadry naukowej. Wyłoniono również specjalny zespół dla opracowania projektu wytycznych programowych wykładu ekonomii politycznej na wyższych uczelniach.

/A. Kr./: Po naradzie pracowników nauki w KC. Wnioski i postulaty. "Tryb. Ludu", nr 151. - /Kr.-Mar./: Narada pracowników nauki w Komitecie Centralnym PZPR. Sprawy rozwoju nauki marksistowskiej. "Tryb. Ludu", nr 129. - J. MORAWSKI: Przejść od zapowiedzi do rzeczywistej ofensywy. "Tryb. Ludu", nr 151. 82

8 O g ł o s z e n i e R o k u C h o p i n o w s k i e g o .

W związku ze sto pięćdziesiątą rocznicą urodzin F. Chopina, przypadającą na dzień 22 II 1960 roku, Rada Państwa ogłosiła rok 1960 Rokiem Chopinowskim. Powołano 26-osobowy komitet obcho-

dów rocznicowych pod przewodnictwem L. Kruczkowskiego. Do komitetu weszli m. in. pisarze i historycy literatury: J. Iwaszkiewicz, J. Zawieyski i S. Żółkiewski. 83

9 Na Zgromadzeniu Ogólnym Polskiej Akademii Nauk sekretarz naukowy PAN, prof. dr H. Jabłoński, wygłosił referat Polska Akademia Nauk a aktualne warunki rozwoju nauki w Polsce. W dyskusji omówiono aktualny stan nauki w kraju oraz prace PAN. Dokonano również wyboru nowych członków PAN. M. in. godność członka rzeczywistego otrzymał prof. dr R. Ingarden, członka korespondenta - prof. dr M. Brahma-mer. 84

12 Konkurs na sztukę teatralną. W Krakowie nastąpiło rozstrzygnięcie ogólnopolskiego otwartego konkursu na pełnospektaklową sztukę teatralną, ogłoszonego w początku kwietnia 1957 r. przez Prezydium Miejskiej Rady Narodowej miasta Krakowa. Warunki konkursu przewidywały utwór o dowolnym rodzaju i tematyce, dotychczas niewystawiany na scenie i niewydany drukiem. Na konkurs nadesłano 230 prac. Sąd konkursowy w składzie: W. Horzyca (przewodniczący) oraz: S. W. Balicki, Z. Greń, Z. Hierowski, R. Niewiarowicz, K. Skuszanka i H. Vogler postanowił I i II nagrody (przewidzianych w wysokości 11 tysięcy i 8 tys. złotych) nie przyznawać. Odpowiednio podwyższono natomiast sumy dalszych nagród i wyróżnień. Dwie trzecie nagrody (po 7 tys. zł) otrzymali większością głosów: B. Klarner (Warszawa) za Krzak głogu oraz S. Fleszarowa (Sopot) za Cudzoziemców. Wyróżnienia (po 4 tys. zł) przyznano jednogłośnie H. Wołodźko Molendowej za Oblicza prawdy i I. Wroniczowej za Władysława Warneńczyka oraz (większością głosów) J. T. Dybowskiemu za sztukę Precz z marzeniami i A. Świrszczyńskiej za Głowieka i noc.

Regulamin ogólnopolskiego otwartego konkursu na sztukę teatralną. "Życie liter." 1957 nr 15; też "Nowiny liter. i wyd."

teatralną. "Życie liter." 1958 nr 21. - [Omów.:] Z. GREŃ: Ambicje bez bohatera. Notatki z krakowskiego konkursu dramatycznego.

"Życie liter." 1958 nr 23.

85

14 V O g ó l n o p o l s k i K o n k u r s R e c y t a t o r s k i. W Krakowie zakończone zostały centralne eliminacje V Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, w którym udział wzięło ok. 120 tysięcy osób. Nagrodzono i wyróżniono 88 uczestników.

86

14 - 20 O b c h o d y s t o c z t e r d z i e s t e j r o c z n i c y i s t n i e n i a U n i w e r s y t e t u W a r s z a w s k i e g o. 140-lecie Uniwersytetu Warszawskiego zainaugurowane zostało uroczystym posiedzeniem senatu uczelni z udziałem członków rad wydziałowych oraz zaproszonych gości. W posiedzeniu uczestniczyli: Przewodniczący Rady Państwa, przedstawiciele ^{naj} wyższych władz państwowych i partyjnych, rektorzy i naukowcy z siedemnastu uniwersytetów zagranicznych, delegaci uczelni polskich, prezes PAN, delegaci towarzystw naukowych i zakładów pracy. W imieniu rządu przemawiał Minister Szkolnictwa Wyższego S. Żółkiewski. Na posiedzeniu wręczono pamiątkowe medale zasłużonym profesorom i pracownikom Uniwersytetu oraz nadano doktoraty honoris

causa siedmiu uczonym zagranicznym. Doktoraty honoris causa otrzymali m. in. historycy literatury i filologowie: G. Maver - slawista, profesor Uniwersytetu w Rzymie i J. Rypka - orientalista, profesor Uniwersytetu w Pradze. Na zakończenie uroczystego posiedzenia senatu prof. B. Suchodolski wygłosił wykład O dziejowym obliczu Uniwersytetu Warszawskiego.

W związku z jubileuszem odbyła się w Belwederze uroczystość udekorowania pracowników naukowych i administracyjnych Uniwersytetu Warszawskiego wysokimi odznaczeniami państwowymi. M. in. Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski otrzymał profesor historii literatury polskiej - Z. Libera.

W dn. 15 - 16 V odbyła się sesja naukowa najstarszego fakultetu Uniwersytetu Warszawskiego - Wydziału Prawa, z udziałem przedstawicieli uniwersytetów zagranicznych i krajowych, Generalnej Prokuratury, Polskiej Akademii Nauk oraz ministrów: sprawiedliwości - M. Rybickiego i finansów - T. Dietricha. W ramach jubileuszu odbyło się pięciodniowe międzynarodowe seminarium studentów matematyki. W Pałacu Potockich otwarto wystawę poświęconą dziejom uczelni. Ministerstwo Łączności wydało pamiątkowy znaczek pocztowy. Ukazały się wydawnictwa naukowe dotyczące historii Uniwersytetu, m. in.: Rocznik Uniwersytecki oraz Księga Protokółów Rady Ogólnej z lat 1816 - 1818 w opracowaniu R. Gerbera. 87

16 - 17. Zjazd Pisarzy Ziemi Zachodnich. W programie Tygodnia Ziemi Zachodnich odbył się w Dusznikach Zdroju /Dolny Śląsk/ I Zjazd Pisarzy Ziemi Zachodnich, który zgromadził przedstawicieli środowisk literackich Wrocławia, Opola, Zielonej Góry, Szczecina, Koszalina, Warmii i Mazur. Zjazd został zorganizowany przez Wydział Kultury Prezydium Wojewódz-

kiej Rady Narodowej we Wrocławiu oraz wrocławski oddział Związku Literatów Polskich. Uczestnicy Zjazdu dokonali oceny dotychczasowego dorobku środowisk literackich Ziemi Zachodnich oraz podjęli szereg uchwał w sprawie ożywienia ich działalności, np. przez fundowanie nagród, organizowanie konkursów oraz opiekę nad twórczością ludową. 88

16 - 22 P o l s k a d e l e g a c j a k u l t u r a l n o - n a u k o w a w Z w i ą z k u R a d z i e c k i m omówiła przebieg realizacji planu współpracy kulturalnej oraz porozumienia o współpracy naukowej polsko-radzieckiej. W skład delegacji wchodził m. in.: Minister Szkolnictwa Wyższego - S. Żółkiewski /jako przewodniczący/, wiceminister Kultury i Sztuki - K. Rusinek, sekretarz naukowy Polskiej Akademii Nauk - H. Jabłoński, przewodniczący Komitetu do spraw Radiofonii - W. Sokorski oraz L. Kruczkowski. 89

17 Z m i a n a n a s t a n o w i s k u r e d a k t o r a "P o l i t y k i". Od n-ru 20 z dn. 17 V redakcję naczelną tygodnika "Polityka" objął M. F. Rakowski. Zastępcą redaktora naczelnego została R. Granas. Dotychczasowy redaktor "Polityki", S. Żółkiewski, objął stanowisko redaktora naczelnego "Nowej Kultury" /por. poz. /. 90

18 P o m n i k A d a m a M i c k i e w i c z a w C h o r z o w i e. W Chorzowie odsłonięto pomnik A. Mickiewicza, dłuta miejscowego artysty-rzeźbiarza R. T. Domina. 91

18 Z m i a n y w r e d a k c j i "N o w e j K u l t u r y". W numerze 20 "Nowej Kultury" ukazała się następująca informacja: "W związku z reorganizacją redakcji kol. kol.: Marian Brandys, Tadeusz Konwicki, Leszek Kołakowski, Wilhelm Mach, Jerzy Piór-

kowski, Aleksander Scibor-Rylski, Witold Wirpsza i Wiktor Woroszyński zrezygnowali z udziału w zespole «Nowej Kultury», nie odmawiając dalszej współpracy z pismem. Stanowisko red. naczelnego «Nowej Kultury» objął Stefan Żółkiewski. Reszta zespołu redakcyjnego pozostaje w niezmienionym składzie". 92

- 23 S i e d e m d z i e s i ą t a p i ą t a r o c z n i c a ś m i e r c i C y p r i a n a K a m i l a N o r w i d a uczczona została licznymi zebraniem i konferencjami poświęconymi twórczości poety. Dn. 14 V odbyło się uroczyste zebranie polskiego oddziału PEN-Clubu w Warszawie z przemówieniem J. Parandowskiego i referatem J. W. Gomulickiego: Norwid. Z zebraniem tym połączono otwarcie małej wystawy autografów i pierwodruków dzieł C. K. Norwida. Związek Literatów Polskich w Warszawie zorganizował w dn. 23 V uroczysty wieczór poetycki, na którym wiersze C. K. Norwida czytali: W. Broniewski, J. Ficowski, J. W. Gomulicki, M. Jastrun, A. Międzyrzecki, J. Przyboś, A. Słonimski i A. Ważyk. W dn. 29 V odbyła się konferencja naukowa poświęcona twórczości C. K. Norwida, zorganizowana przez Instytut Badań Literackich PAN. Na konferencji ogłoszono następujące referaty: J. W. Gomulicki: O dwóch współczesnościach Norwida oraz K. Wyka: Obrazy czynów ludzkich. Uniwersytet Warszawski uczcił rocznicę norwidowską uroczystym wieczorem, na którym prelekcje o poecie ogłosili: Z. Szmydtowa, J. Z. Jakubowski i J. W. Gomulicki. W części artystycznej wieczoru utwory Norwida recytowali: E. Barszczewska i M. Wyrzykowski.

Zarząd Główny Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza zorganizował cykl wykładów publicznych w Audytorium Maximum Uniwersytetu Warszawskiego, poświęconych twórczości C. K. Norwida. W cyklu tym ogłoszono następujące odczyty: J. W. Gomulic-

ki: Wprowadzenie do poetyki Norwida /10 XI/; J. Z. Jakubowski: O nowatorstwie liryki Norwida /17 XI/; K. Wyka: Pieśń dziejów a pieśń przyrody u Norwida /24 XI/; J. Krzyżanowski: Norwid jako teoretyk sztuki ludowej /1 XII/.

Dn. 24 IX, w 135 rocznicę urodzin C. K. Norwida, odsłonięto tablicę pamiątkową na domu przy ul. Świerczewskiego /dawniej Leszno 8/ w Warszawie, w miejscu, gdzie stał niegdyś dom, w którym mieszkał poeta. W Muzeum A. Mickiewicza w Warszawie otwarto wystawę poświęconą Norwidowi. Dn. 29 IX w Pałacu Staszyca odbył się uroczysty wieczór literacko-artystyczny, poświęcony poecie.

Państwowy Instytut Wydawniczy przystąpił do opracowania Pism zebranych C. K. Norwida w 12 tomach pod redakcją J. W. Gomułckiego. Pierwszy tom Pism ukazać miał się - według przewidywań - w roku 1959.

93

5 V - 6 VI W y s t ę p y t e a t r u f r a n c u s k i e g o w P o l s c e. Do Polski przybył zespół teatru francuskiego "Compagnie Madeleine Renaud et Jean Louis Barrault" z inscenizacjami sztuk Moliera Mizantrop i J. Anouilha Próba, czyli miłość ukarana. Teatr dał szereg występów w Warszawie, Poznaniu, Wrocławiu, Katowicach i Krakowie.

94

27 D u ń s k a d e l e g a c j a k u l t u r a l n a w P o l s c e. Do Polski przybyła pięcioosobowa duńska delegacja kulturalna z Ministrem Wyznań Religijnych, panią B. Koch na czele. Celem przyjazdu było zapoznanie się z życiem kulturalnym w Polsce.

95

27 P o w r ó c i ł d o k r a j u M e l c h i o r W a ń k o w i c z, zamieszkujący od wielu lat w Stanach Zjednoczonych.

96

29 R e a k t y w o w a n i e g r u p y l i t e r a c k i e j "P r z e d m i e ś c i e". W Klubie Krzywego Koła w Warszawie od-

57

było się pierwsze zebranie reaktywowanej grupy literackiej "Przedmieście", działającej w latach 1933 - 1937. Grupa wznowiła działalność w zmienionym składzie: H. Boguszevska, J. Kornacki, J. J. Lipski, J. N. Miller, I. Narbutt, J. Wyka. Zasady programowe wznowionej grupy nawiązywały do programu przedwojennego; jej celem miała być "analiza i dokumentacja społeczna, dokonywana środkami artystycznymi przez pisarzy o niezależnej myśli i o niezależnej postawie moralnej".

Deklaracja Zespołu "Przedmieście". /Fragmenty/. "Nowa Kult."
nr 23 i sprostowanie nr 24; "Orka", nr 26; "Tyg. powsz.", nr 25.

97

29 Zmarł w Warszawie Adam Czartkowski /ur. 1881/, publicysta i literat, botanik z wykształcenia, autor szkiców literackich i historycznych, edytor, nauczyciel i dziennikarz. /Dane bio-bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 130 - 132/. 98

- Podróż Stanisława Dygata. Powieść została przyjęta przez krytykę z dużym zainteresowaniem i uzyskała wiele pozytywnych ocen. Recenzenci wskazywali przede wszystkim na humanistyczną wymowę utworu, kryjącą się pod ironią i drwiną, oraz na jej walory formalne. "Rzeczywistość jest u Dygata kompozycją paradoksów przede wszystkim zabawnych i dopiero w ostatecznej ocenie okrutnych, ale nigdy nie do zniesienia" - pisał H. Bereza. "/.../ W wyrażaniu własnej filozofii życia i sztuki pokazał Dygat w Podróży kunszt mistrzowski. W swoistym kształcie jest to książka bez przesady doskonała". Podkreślono pretekstowy charakter fabuły, pozwalający interpretować powieść wbrew bezpośredniej wymowie przedstawionych w niej zdarzeń /T. Drewnowski, A. Hamerliński, J. Siewierski/; mimo że fabuła kwalifikowałaby utwór jako pesymistyczny, ironia autora nadaje jej - zdaniem J. Siewierskiego - inną wymowę: "podstawowe konflikty noszą w niej [w powieści - R. L.] charakter tragikomiczny. /.../ Głęboko humanistyczny ton powieści /.../ w połączeniu z nienaganną robotą literacką i błyskotliwym dowcipem daje dzieło literackie wysokiej klasy /.../". "Ważna jest nie tylko anegdotyczna warstwa utworu - pisał T. Drewnowski - niemniej ważny jest jego klimat, charakter jego emocjonalności. /.../ Pod demaskatorską reżyserką Dygata /.../ nurtuje głęboko tkliwy liryzm".

Powieść Dygata zaatakował J. Błoński, zarzucając autorowi

mystyfikację przedstawionego świata. "Wszystko w Podróży jest sztucznością, dekoracją /.../" - pisał. - "Podróż jest antymitologiczna, ale w imię cichego kącika w sercu, w imię innej, różowej, pogardzonej i śmiesznej mitologii. Dygat jest Saganką na ironicznie. /.../ Napisał wyborną powieść. Ale chciałbym, aby napisał lepszą. /.../ Jest za dobry. Brakuje mu okrucieństwa". Z recenzją Błońskiego polemizował K. T. Toeplitz, wskazując na niedocnienie przez krytyka roli fikcji literackiej w Podróży i ironii autora.

H. BEREZA: Dola urzędnicza. "Nowe Książki", nr 12. -
 J. BŁONSKI: Podróż Dygata i nasza. "Prz. Kult.", nr 48. /Polem.:
 KTT [K. T. TOEPLITZ]: Święty Mikołaj marzycielom. "Nowa Kult.",
 nr 50/. - J. BURSKI: O Dygacie z opóźnieniem. "Tyg. powsz.",
 nr 40. - M. CZERWINSKI: Podróż do kresu mitów. "Prz. kultura",
 nr 21. - T. DREWNOWSKI: Podróż w istnienie prawdziwe. "Nowa
 Kult.", nr 27. - A. HAMERLINSKI. "Orka", nr 31. - A. KIJOWSKI:
Podróż, która była i której nie było. "Twórcz.", nr 5 s 115 -
 120. - ANKA KOWALSKA: Zatopione okręty. "Kierunki", nr 25. -
 K. K. [K. KOŹNIEWSKI]. "Polit.", nr 27. - J. MAŚLIŃSKI: Wszędzie psi
boso chodzą, czyli ambulatorium prof. Dygata. "Życie liter.", nr 33. - J. SIEWIER-
 SKI: Podróż inteligenta. "Tryb. liter.", nr 28. - A. ZIEMIŃSKI:
Sen srebrny urzędnika. "Życie Warsz.", nr 173. - K. EBERHARDT:
Dygata dialog z maskami. "Współcz." 1959 nr 2. 99

- Menuet z pogrzebaczem Stanisława Grochowiaka. Nowy tomik poezji S. Grochowiaka został bardzo życzliwie przyjęty przez krytykę. J. Awiatkowski tak go oceniał w swojej recenzji: "Zarówno poszczególne osiągnięcia, jak ogólna tonacja tomu, jego sugestywność i oryginalność, umiejętność zgrania grozy z groteską - wszystko przekonuje, że Gro-

chowiak ma już zapewnione miejsce w nielicznej czołówce tego pokolenia czy raczej tych pokoleń liryków, które zdecydowały o odrodzeniu poezji". A. Szmidt, omawiając rozwój Grochowiaka od debiutanckiej Ballady rycerskiej stwierdzał, że linia poszukiwań poety "osiąga pewny już stopień krystalizacji. Koncepcja ta rysuje się bardzo interesująco". Tomik Grochowiaka stawia autora - zdaniem A. Szmidta - obok takich poetów o ustalonej już randze literackiej, jak M. Białoszewski i Z. Herbert.

Z. DOLECKI: Menuet o zmiennym pas. "Kierunki", nr 23. -
 J. KWIATKOWSKI: Groza i groteska. "Twórcz.", nr 6 s. 131 - 136. -
 E. MADANY: © "Menuecie z pogrzebaczem". "Współcz.", nr 18. -
 P. K. "Odra", nr 26. - A. SZMIDT: Symbol i groteska triumfująca.
 "Nowa Kult.", nr 22. - W. SZYMANSKI. "Tyg. powsz.", nr 26.

100

- Nagrody za twórczość dla dzieci i młodzieży. - W związku z Międzynarodowym Dniem Dziecka Prezes Rady Ministrów J. Cyrankiewicz przyznał nagrody za twórczość dla dzieci i młodzieży na rok 1958. Nagrody literackie otrzymali: I. Jurgielewicz za twórczość powieściową i dramatyczną oraz J. Kierst - za wiersze i piosenki dla dzieci oraz audycje radiowe.

101

- Nagrody za twórczość radiową i telewizyjną. Z okazji "Dni Oświaty, Książki i Prasy" przyznane zostały nagrody za twórczość radiową i telewizyjną w roku 1957. M. in. nagrodę otrzymali autorzy powieści radiowej Matysiakowie: J. Janicki, S. Stampfl i W. Zesławski oraz reżyser i zespół aktorski uczestniczący w audycji.

102

- Krakowskie nagrody artystyczne młodych. Podczas obchodów studenckiego święta "Juvenalia

1958 r." w Krakowie wręczono nagrody honorowe za twórczość artystyczną i publicystyczną w roku 1957. Nagrody literackie otrzymali: J. Harasymowicz - za twórczość poetycką, w szczególności zaś za tom Wieża melancholii; T. Nowak - za całokształt twórczości poetyckiej; L. Flaszen - za krytykę literacką. Nagrodę publicystyczną otrzymał zespół czasopisma "Zebra". 103

- Nagrody artystyczne i naukowe miasta Wrocławia za rok 1958 wręczone zostały na zakończenie "Dni Wrocławia" /2 - 11 V/. Nagrodę w dziedzinie literatury otrzymał T. Karpowicz, w dziedzinie publicystyki - M. Zawadowski. 104

- Nagrody artystyczne i naukowe Miejskiej Rady Narodowej w Szczecinie przyznano w dziedzinie literatury I. G. Kamińskiemu, w dziedzinie publicystyki S. Daukszy. 105

CZERWIEC

2 - 4 Krajowa Konferencja Bibliotekarzy została zorganizowana w Warszawie przez Komitet Obchodu 50-lecia Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy. W obradach udział wzięło ok. 120 bibliotekarzy, naukowców i pracowników oświatowych z 20 większych miast kraju. Na konferencji omawiano problemy rozwoju czytelnictwa i bibliotek w miastach, rolę książki w życiu młodzieży oraz zagadnienie współzawodnictwa jako formy propagowania książki w środowiskach młodzieżowych. 106

2 - 24 Występy Moskiewskiego Teatru Satyry na scenach polskich. Teatr radziecki przedstawił inscenizacje

komedii A. Ostrowskiego I koń się potknie oraz Pluskwy W. Majakowskiego. Moskiewski Teatr Satyry występował w Warszawie, Gdańsku, Bydgoszczy i Łodzi, dając łącznie 18 przedstawień i 25 koncertów.

107

7 - 27 W y s t ę p y T e a t r u B u r i a n a n a s c e n a c h p o l s k i c h. W Polsce bawił 100-osobowy zespół czechosłowackiego Teatru Buriana, występując na scenach Łodzi, Olsztyna, Gdańska, Szczecina i Warszawy. Zespół czechosłowacki przedstawił inscenizacje sztuk: Opera za trzy grosze B. Brechta i J. Gaya, Szczurołap W. Dyka, Na jarmarku E. F. Buriana i adaptację Eugeniusza Oniegina A. Puszkina w przekładzie E. F. Buriana.

108

9 - 19. W y s t ę p y P i c c o l o T e a t r o d i M i l a n o w P o l s c e. Jeden z najwybitniejszych nowoczesnych teatrów Włoch, Piccolo Teatro di Milano, odbył dziesięciodniowe tournée po Polsce. Teatr włoski występował w Katowicach, Krakowie Łodzi, Warszawie i Wrocławiu ze sztuką C. Goldoniego Arlekin, sługa dwóch panów.

109

11 - K o n k u r s n a u t w ó r o t e m a t y c e p o k o j o w e j. Rozstrzygnięty został konkurs na utwór literacki o tematyce pokojowej, ogłoszony przez Polski Komitet Obrońców Pokoju i Związek Literatów Polskich. I nagrodę otrzymał J. Kawalec za opowiadania Blizny i Po wojnie. Dwie II nagrody przypadły W. Sękulskiej za cykl opowiadań oraz L. Lewinowi za wiersz Dźwignąłem dom. Dwie III nagrody otrzymali E. Kiełczykowski za opowiadanie Wyrzuć precz idiotę oraz Z. Morawski za wiersz Wspomnienie. Ponadto przyznano następujące wyróżnienia: J. Korczakowskiej za wiersz Niobe, E. Pałczyńskiemu za wiersz Powrót, L. Ko-

royciowi za opowiadanie Bezrozumna i Z.Lorentz za opowiadanie Gryps. 63
110

przed 15 Tydzień Literacki w Toruniu, zorganizowany w pierwszej połowie czerwca, objął liczne imprezy o charakterze literackim. M.in. wygłoszono szereg prelekcji: J.Malczyński o sporze wokół twórczości J.Harasymowicza i najmłodszej poezji polskiej J.Leszin o T.Peiperze; J.Żernicki o "zmierzchu awangardy" i ostatniej książce J.Przybosia. Ponadto odbyło się wiele wieczorów autorskich, w których uczestniczyli m.in. B.Taborski, K.Jułga, Jerzy Maciejewski, K.Karpińska, A.Dembińska, J.Leszin i J.Żernicki. Na zakończenie "Tygodnia Literackiego" toruński Klub Młodych Twórców wydał jednodniówkę "Nowe Żagary" oraz ogłosił konkurs na wspomnienie wakacyjne.

/Czaj/: Z Torunia... "Współczesność", nr 20/10. 111

17 Utworzenie wydawnictwa "Auriga". Zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki powołana została do życia Oficyna Wydawnicza "Auriga". Nowopowstałe wydawnictwo przejęło od Państwowego Instytutu Wydawniczego publikowanie prac z zakresu wiedzy o sztuce i kulturze (monografii, rozpraw, albumów, reprodukcji, plansz itp.).

Zarządzenie nr 107 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 17 czerwca 1958 r. w sprawie utworzenia przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą: Oficyna Wydawnicza "Auriga". "Biul. Ministerstwa Kult. i Sztuki", nr 10 poz. 96. 112

22 Nagrody miasta Krakowa. Komitet Nagród
<http://rcin.org.pl>

Krakowa przyznał nagrody artystyczne i naukowe za rok 1958. W dziedzinie literatury nagrody otrzymali: T. Hołuj i H. Mortkowicz-Olczakowa, w dziedzinie publicystyki - K. Zbijewska. Wysokość każdej z nagród wynosiła 10 tysięcy zł. Wręczenie przyznanych nagród odbyło się na zakończenie Festiwalu Sztuki, zorganizowanego z okazji "Dni Krakowa".

113

- 27 Zmarł Lucjan André (ur. 1893), poeta, krytyk literacki. (Dane bio-bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 1, Warszawa 1963 s. 125 - 127).

/Nekrolog:/ "Życie Warsz.", nr 160.

114

- 27 Policjanci Sławomira Mrożka. W teatrze Dramatycznym m. st. Warszawy odbyła się prapremiera komedii S. Mrożka: Policjanci albo dramat ze sfer żandarmeryjnych (druk. uprzednio pt. Policja. "Dialog" 1958 nr 6 i pod tym tytułem później wystawianej). Reż.: J. Świdorski, scenogr.: J. Kosiński. Debiut ^{urzi} dramatyczny Mrożka został przyjęty przez krytykę z dużym zainteresowaniem i w większości uzyskał oceny pozytywne. Entuzjastycznie recenzował sztukę J. P. Gawlik, pisząc: "Tkanka pojęciowa, intelektualno-formalna Policji, zdumiewa czystością struktury i doprawdy ascetyczną powściągliwością środków. Jej walory poznawcze przypominają osiągnięcia najwybitniejszych światowych klasyków tematu atakujących podobną problematyką przy pomocy realistycznej analizy psychologicznej i socjologicznej /.../ Policja jest rewelacją. Rewelacją głównie ^{urzi} dramatyczną, wynikającą z połączenia właściwej Mrożkowi poetyki absurdu i groteski z strukturą dramatyczną i jej autonomiczną problematyką formalną (konstrukcja!) dla autora zaś stanowiąca udaną próbę rozszerzenia sposobów wypo-

wiedzi /.../". Recenzenci zwracali uwagę na brak w sztuce, wbrew pozorom, akcentów satyry politycznej. Treść sztuki, zdaniem A. Grodzickiego, "nie ma /.../ nic wspólnego z aluzją do jakiegokolwiek rzeczywistości". Podobnie odczytywał sztukę J. Lau. S. Treugut pisał: " /.../ problemy władzy, /.../ zabawę w policjantów i obywateli zawsze można aktualizować, /.../ tekst Mrożka nosi wiele zewnętrznych cech literatury «odwilżowej» /.../. Ale trudno jednak Policjantów przypisać do tego właśnie nurtu literatury, nazwijmy go dla odmiany «październikowym». Sztuka Mrożka jest raczej sceptycznym, drwiącym podsumowaniem i zaprzeczeniem tamtej problematyki". O ile A. Grodzicki główne walory sztuki dostrzegał w jej dowcipie, to inni recenzenci (A. Jarecki, A. Wróblewski) widzieli w niej ukryty pod kpina określony stosunek do rzeczywistości. "Drwina zawarta w sztuce Mrożka uczy i leczy - pisał A. Jarecki. /.../ Mrozek to pedagog, lekarz i socjotechnik. Otwiera bardzo właściwą klapę bezpieczeństwa. Wyzwała trapiące społeczeństwo kompleksy przy pomocy bardzo ogólnego, łagodnego zabiegu terapeutycznego". A. Wróblewski stwierdzał, iż "groteskową sytuacją /.../ wyznacza Mrozek sprawiedliwość współczesnemu światu", gdyż "pod uśmiechem, za parawanem z kpiny, ukrywa /.../ rozpacz współczesnego człowieka na widok obrazu świata. Nie Polski, i nie świata socjalizmu; świata jako całości. /.../ Jego kpina jest próbą zajęcia aktywnej postawy wobec rzeczywistości. Oparta na racjonalistycznych przesłankach prowadzi do pokazania wyższości rozumu. I tym nawiązuje do humanistycznych tradycji wielkiej kpiny".

Recenzenci zwrócili również uwagę na wady konstrukcyjne sztuki, krytykując niedomogi sceniczności niektórych jej fragmentów (A. Grodzicki). "Utwór Mrożka na spektakl pełnowieczorowy nie wystarczy, wyczuwamy w nim cechę dla satyry /.../ zabójczą: rozwlekłość - pisał J. A. Szczepański. - Długie dialogi i półmonologi słabiutko służą wątkowej akcji". Inscenizacja krytykowana była przez

niektórych recenzentów za niedostateczne wyczucie stylu utworu (J. P. Gawlik, A. Wróblewski) oraz powolne tempo przedstawienia (A. Grodzicki).

W roku 1958 sztuka Mrożka (pt. Policja) wystawiona była przez Teatr Śląski im. S. Wyspiańskiego w Katowicach (reż.: J. Jarocki, scenogr.: T. Rumiński).

J. P. GAWLIK: Prapremiera "Policji". "Życie liter.", nr 28. -
A. GRODZICKI: Policja ma pełne ręce roboty. "Życie Warsz.", nr 210. -
A. JARECKI: Lekarz bólów fantomowych. "Nowa Kult.", nr 39. -
J. LAU: O baśni dramatycznej Sławomira Mrożka. "Argumenty", nr 14. -
JASZCZ. /J. A. SZCZEPAŃSKI/: Satyryk w krainie policjantów. "Tryb. Ludu", nr 234. -
S. TREUGUTT: Mrożka utopia policyjna. "Prz. kult.", nr 35. -
H. WIELOWIEYSKA: Zabawa w policjantów bez zło-dziei. Felietonik cywila. "Teatr", nr 18. -
A. Wróblewski: ... A wyszedł pocisk z bańki mydlanej. "Teatr", nr 18. 115

- Nagroda literacka Klubu Marynistów im. Mariusza Zaruskiego za rok 1958 przyznana została J. B. Rychlińskiemu za całokształt twórczości literackiej oraz działalności społecznej, szczególnie w okresie powojennym. Nagroda została wręczona laureatom na centralnej akademii zorganizowanej z okazji "Dni Morza". 116

- Konkurs na utwór o tematyce pokojowej. Rozstrzygnięty został konkurs na utwór o tematyce pokojowej, rozpisany przez Ogólnopolski Komitet Obrońców Pokoju i Związek Literatów Polskich. Nagrodę otrzymał J. Kawalec za dwa opowiadania: Blizny i Po wojnie. 117

- Konkurs literacki Związku Młodzieży Wiejskiej. Rozstrzygnięty został konkurs na sztukę sceniczną, utwór prozą lub wierszem, ogłoszony przez Zarząd Wojewódzki Związku Młodzieży Wiejskiej w Krakowie w listopadzie 1957. W skład sądu konkursowego weszli literaci, krytycy, poeci oraz przedstawiciele ZW ZMW w Krakowie. Nadesłano ogółem 217 sztuk scenicznych, 103 utwory prozą i ponad 600 utworów poetyckich. Pierwszej nagrody nie przyznano. Następne nagrody otrzymali: drugą /3 000 zł./ - W.Dunarowski za dramat Nikt się nie dowie, dwie równorzędne trzecie /po 2 000 zł./ - F.Kantyka za sztukę Morgi i G.Kował za sztukę Strach w przedszkolu. Wyróżniono ponadto prace następujące: utwory sceniczne o tematyce podhalańskiej - L. Czecha, opowiadanie Pierwsza posada O.Artamonow, wiersze B.Loebla oraz opowiadanie anonimowego autora Epizod.

| Wyniki konkursu: / Komunikat. "Współczesność", 1958 nr 20/10.

118

- Nagroda Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek. Jury konkursu, rozpisanego przez Polskie Towarzystwo Wydawców Książek na najlepiej wydaną książkę roku 1957, przyznało I nagrodę wydawnictwu "Czytelnik" za tom J. Strasburgera Z hiszpańskiego. Na konkurs zgłoszono ogółem 74 pozycje. 119

LIPIEC

1 - 10 Występy teatru moskiewskiego na scenach polskich. Zespół Moskiewskiego Akademickiego Teatru Artystycznego "MCHAT" wystawił na scenie Teatru Narodowego w Warszawie Trzy siostry i Wiśniowy sad A. Czechowa oraz Niespokojną starość L. Rachmanowa. 120

2 - 6 I Międzynarodowy Zjazd Tłumaczy Literatury Pięknej. W Warszawie, a następnie w Krakowie obradował I Międzynarodowy Zjazd Tłumaczy Literatury Pięknej, zorganizowany przez PEN-Club i Międzynarodową Federację Tłumaczy (FIT). Uczestniczyło w nim ponad 50 tłumaczy z 16 krajów Europy i Azji oraz ze Stanów Zjednoczonych. Obrady otworzył prezes polskiego oddziału PEN-Clubu, J. Parandowski. W imieniu rządu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej powitał gości Minister Szkolnictwa Wyższego, S. Żółkiewski, podkreślając rolę tłumacza w procesie porozumienia między narodami oraz w dziele utrwalenia pokoju. Referaty i dyskusja poruszyły następujące zagadnienia: 1) rolę literatury pięknej w zbliżeniu między narodami, 2) problemy teorii i praktyki przekładu, 3) sprawy zawodowe tłumaczy, 4) sposoby udoskonalenia międzynarodowej wymiany literackiej. Zjazd poparł jednogłośnie wniosek zgłoszony przez prezesa sekcji

tłumaczy PEN-Clubu polskiego, B. Zielińskiego, o przeprowadzenie akcji wyjaśniającej i podkreślającej rolę tłumacza, często niedocenianą w procesie przyswajania dzieł literatur obcych. Wysłano również propozycję regularnego organizowania międzynarodowych zjazdów tłumaczy, np. przy okazji dorocznych zjazdów PEN-Clubów. W dyskusji przemawiali m. in. pisarz francuski R. Caillois, prezes Międzynarodowej Federacji Tłumaczy L. Lanza di Trabia oraz jej wiceprezes, P. F. Caille. W Zjeździe uczestniczył m. in. profesor Wayne State University w Detroit, E. Ordon, autor niewydanych wówczas jeszcze przekładów Lilli Wenedy i Genezis z ducha J. Słowackiego na język angielski. Na Zjazd przybyła również do Warszawy na zaproszenie PEN-Clubu polskiego M. Kunczewiczowa, stale zamieszkała w Stanach Zjednoczonych.

Z okazji Zjazdu w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie została otwarta wystawa polskich tłumaczeń z literatur obcych, zorganizowana przez Polskie Towarzystwo Wydawców Książek.

Po obradach warszawskich uczestnicy Zjazdu zwiedzili Kraków. Tam też, w auli Uniwersytetu Jagiellońskiego, odbyła się uroczysta sesja zamykająca obrady Zjazdu.

121

- 11 P o w s t a n i e T o w a r z y s t w a i m. M a r i i K o n o p n i c k i e j. W siedzibie Związku Literatów Polskich w Warszawie odbyło się zebranie organizacyjne Towarzystwa im. M. Konopnickiej. Jako cele Towarzystwa określono szerzenie znajomości dzieł M. Konopnickiej, uporządkowanie i opiekę nad jej muzeum w Żarnowcu oraz podtrzymywanie kultu pisarki przez ufundowanie pomnika oraz tablic pamiątkowych w miejscach związanych z jej osobą. Postanowiono również udzielić poparcia pracom naukowym o M. Konopnickiej. Na zebraniu przyjęto statut Towarzystwa oraz wybrano tymczasowy zarząd, do którego wszedł m. in. A. Słonimski.

W dn. 12 X dokonano wyboru stałych władz Towarzystwa z A. Słonimskim jako prezesem na czele. 422

↑
13

Uroczystości ku czci Władysława Stanisława Reymonta. We wsi Lipce (w wojew. łódzkim), gdzie przebywał i tworzył W. S. Reymont, została odsłonięta tablica ku czci autora Chłopów. Jednocześnie odbyła się uroczystość z okazji 25-lecia wystawienia Wesela Boryny (wg Chłopów W. S. Reymonta) przez miejscowy zespół amatorski. Uroczystość zgromadziła ok. 5 tysięcy osób. Tablicę pamiątkową odsłonięto również (22 VII) w Kobielcach Wielkich koło Radomska - rodzinnej wsi pisarza. 423

15 - 18 Występy Teatru Ludowego z Nowej Huty w Paryżu. Teatr Ludowy w Nowej Hucie pod dyrekcją J. Jasińskiego i K. Skuszaneki wystąpił czterokrotnie na scenie paryskiego Teatru Narodów, prezentując sztuki: C. Grozzi: Turandot oraz F. Werfel: Jacobowsky i pułkownik. 424

16- 22 Pisarze polscy na Kongresie Narodów na Rzecz Rozbrojenia i Współpracy Międzynarodowej. W Sztokholmie obradował, zorganizowany przez Światową Radę Pokoju, Kongres Narodów na Rzecz Rozbrojenia i Współpracy Międzynarodowej. W skład delegacji polskiej weszli m.in. pisarze i historycy literatury; S.R. Dobrowolski, P. Gojawiczyńska, J. Iwaszkiewicz, L. Kruczkowski, J. Ozga - Michalski i S. Skwarczyńska. Na Kongresie omawiano m.in. problemy międzynarodowej współpracy kulturalnej jako czynnika zbliżenia między narodami i utrwalenia pokoju. 425

19 Zmarł w Warszawie <http://acw.org.pl> Karol Adwentowicz (ur. 1871), wybitny aktor. (Dane biograficzne podaje

P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s.125 oraz Wielka Encyklopedia Powszechna PWN. T. 1. W-wa 1962 s. 42).

J. KYDRYŃSKI: Kres wędrówki. "Dz. pol.", nr 172. - A. WOYCICKI: Karol Adwentowicz. "Tyg. powsz.", nr 32. 126

20 Zmarła w Nowym Targu Zofia Bronikowska (ur. 1913), literatka, autorka licznych słuchowisk radiowych, książek dla dzieci oraz dramatu Zwycięstwo. (Dane

bio - bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 127 - 128). 127

21 O d z n a c z e n i a d l a l i t e r a t ó w. W Warszawie odbyła się uroczystość wręczenia zasłużonym pracownikom kultury wysokich odznaczeń, przyznanych im przez Radę Państwa. M. in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski otrzymali pisarze: H. Bobińska, J. N. Miller i T. Peiper. 128

22 N a g r o d y W o j e w ó d z k i e j R a d y N a -
r o d o w e j w K a t o w i c a c h. Prezydium WRN w Katowicach przyznało nagrody artystyczne za rok 1958. Nagrody literackie otrzymali G. Morcinek oraz Z. Hierowski / za twórczość przekładową/. Nagrodę publicystyczną przyznano zespołowi "Trybuny Robotniczej". 129

26 Z m a r ł w Z a k o p a n e m I g n a c y R o b b - N a r -
b u t t (ur. 1912), dziennikarz i literat, b. oficer Gwardii i Armii Ludowej, autor szkiców literackich i nowel. (Dane bio-bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 3. W-wa 1964 s. 20 - 21 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 147 - 148).

Dn. 10 XII staraniem Klubu "Życie" oraz zespołu literackiego "Przedmieście" odbył się w Warszawie, w Pałacu Kultury i Nauki, wieczór wspomnień o I. Robb-Narbutcie. 130

- N a g r o d y n a u k o w e i a r t y s t y c z n e W o -
j e w ó d z k i e j R a d y N a r o d o w e j w R z e s z o -
w i e o t r z y m a l i m . i n . : w d z i e d z i n i e l i t e r a t u r y l u d o w e j - J .
Stryczek z Woli Dalszej, autor książki Chłopskim piórem; w dzie-
dzinie publicystyki - L. Radłowski, redaktor "Nowin Rzeszowskich". 131

- N a g r o d y a r t y s t y c z n e W o j e w ó d z k i e j
R a d y N a r o d o w e j w L u b l i n i e z a r o k 1958
o t r z y m a l i w d z i a l e l i t e r a t u r y : z e s p ó ł r e d a k c y j n y d w u t y g o d n i k a
"Kamena" oraz, indywidualnie, J. N. Kłosowski. 132

- N a g r o d y W o j e w ó d z k i e j R a d y N a r o d o -
<http://rcin.org.pl>

w e j w O l s z t y n i e otrzymali m. in.: w dziedzinie literatury - J. Boenigk, w dziedzinie publicystyki - T. Wilian.

133

- W z n o w i e n i e m i e s i ę c z n i k a "T e a t r L u - d o w y". W Warszawie ukazał się nr 1/2 (za czerwiec - lipiec) wznowionego po dziewięcioletniej przerwie miesięcznika Związku Teatrów i Chórów Ludowych "Teatr Ludowy". Czasopismo, o pięćdziesięcioletniej tradycji, kontynuowało w zasadzie kierunek przyjęty przed jego zawieszeniem w r. 1949, ogłaszając się organem amatorskiego ruchu teatralnego i muzycznego. W numerze pierwszym zapowiedziano, iż obok porad praktycznych pismo zamieszczać będzie artykuły teoretyczne, "z których będą mogli skorzystać instruktorzy i reżyserzy o średnim czy wyższym wykształceniu". Pismo redagował zespół w składzie: Z. Kwieciński (red. nacz.), T. Sokołowska (zast. redaktora nacz.), oraz J. Chorosiński (do n-ru 4) i Cz. Wojńska (od n-ru 5 również:) E. Sojka. Wydawcą pisma był Zarząd Główny Związku Teatrów i Chórów Ludowych. W roku 1958 ukazały się numery 1 - 7.

134

- F i l m Ostatni dzień lata nagrodzony w W e n e c j i. Film T. Konwickiego i J. Laskowskiego Ostatni dzień lata otrzymał "Grand Prix" na Międzynarodowym Przeglądzie Filmów Dokumentalnych i Krótkometrażowych w Wenecji.

- S e t n a r o c z n i c a p i e r w s z e g o k r a j o w e - g o w y d a n i a Pana Tadeusza Adama Mickiewicza przez toruńskiego drukarza E. Lambecka uczczona została wnurowaniem tablicy pamiątkowej na ścianie domu, w którym mieściła się drukarnia, w Toruniu, przy ul. Piekary 37/39.

135

- Powstanie Towarzystwa Przyjaciół Maghrebu. Odbyło się pierwsze zebranie Towarzystwa Przyjaciół Maghrebu, którego zadaniem jest szerzenie w Polsce znajomości zachodnich krajów Afryki Północnej, m. in. przez nawiązanie wymiany kulturalnej i turystycznej. Prezesem Towarzystwa został J. Grzędziński.

136

SIERPIEŃ

- 4 Zmarł w Łodzi Władysław Pawlak (ur. 1902), publicysta i powieściopisarz, związany ściśle z łódzkim ruchem robotniczym, autor reportaży i powieści, głównie związanych tematyką z życiem łódzkiego proletariatu, członek Związku Literatów Polskich. (Dane bio- bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 146).

J. KOPROWSKI. "Dz. łódzki", nr 186. - "Odgłosy", nr 25.

137

- 26 Zmarł we Wrocławiu Tadeusz Mikulski (ur. 1909), wybitny historyk literatury polskiej, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, współorganizator życia kulturalnego we Wrocławiu. (Dane bio- bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 2. W-wa 1964 s. 465 - 471 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 144).

J. W. GOMULICKI: Pod staromiejską kamienicą. (Wspomnienie o Tadeuszu Mikulskim). / "Tryb. lit.", nr

36. - Z. LIBERA: Tadeusz Mikulski. "Życie Warsz.", nr 215. -

Z. LIBERA: Tadeusz Mikulski jako badacz polskiego Oświecenia.

"Prz. hum." 1958 nr 5 s. 147 - 155. - K. WYKA: O Tadeuszu Mikulskim.

"Prz. kult.", nr 37. - Z. ŚWIDWIŃSKA: Garść fiołków.

"Twórcz." 1959 nr 1 s. .

138

Plenum Centralnej Rady Związków Zawodowych poświęcone problemom oświaty dla dorosłych. W obradach uczestniczyli m. in. Minister Oświaty W. Bienkowski oraz przedstawiciele resortów: oświaty, kultury i sztuki oraz pracy i opieki społecznej. Programowy referat O rozwoju oświaty i życia kulturalnego wśród mas pracujących wygłosił sekretarz CRZZ, W. Tułodziecki. Plenum podjęło uchwałę o zadaniach Związków Zawodowych w dziedzinie rozwoju oświaty robotniczej i upowszechnienia kultury. W uchwale zwrócono szczególną uwagę na zapewnienie odpowiednich warunków w zakresie ogólnego wykształcenia młodzieży, na konieczność poprawy wszechstronnego rozwoju oświaty robotniczej i doskonalenia zawodowego pracujących, wreszcie na rozszerzenie i pogłębienie wszelkich form pracy kulturalnej.

139

- Generał Barcza Juliusza Kaden-Bandrowskiego. Powieść ukazała się z posłowiem J. Z. Słowjowskiego i była trzecim z kolei (po Mieście mojej matki i W cieniu zapomnianej olszyny) utworem J. Kaden-Bandrowskiego, wznowionym w kraju po wojnie w formie książkowej. Wydanie Generała Barcza wywołało duże zainteresowanie krytyki i stało się okazją do przypomnienia postaci autora powieści. Wokół utworu wywiązała się dyskusja, której głównym problemem była polityczna jego interpretacja. Recenzenci podkreślali satyryczne ostrze powieści, skierowane przeciwko J. Piłsudskiemu i jego otoczeniu. W ten sposób interpretując Generała Barcza pisał H. Bereza: "Kim jest wódz w powieści rządowego pisarza? Figurantem, błaznem i kanalią od samego początku". Bereza wskazywał na świadome ośmieszenie przez autora postaci Piłsudskiego, podkreślał, iż krytyka nie dostrze-

gła "wisielczego szyderstwa pisarza", który nawet - przenosząc do powieści własną sytuację jako sytuację Rasińskiego - "zdobył ~~zdo~~ się na rzetelne samookreślenie moralne". M. Radgowski, przypominając żywe sympatie Kadena dla postaci J. Piłsudskiego, odnajdował jednocześnie w powieści silne akcenty ironii w stosunku do grupy piłsudczyków i samego wodza: "Dotyka Kaden przecież satyrycznym ostrzem sposobów działania i zachowania się Barcza, przedstawia w najgorszym świetle jego współpracowników i przyjaciół". "Książka Kadena - pisał Radgowski - pokazuje dziś, po latach, jak może niekiedy zaszkodzić reżimowi talent wiernego mu pisarza". Odmiennie rozumienie powieści zaproponowała M. Dąbrowska. Zdaniem pisarki "tak intencja twórcza, jak i realizacja ^ozmysłu pisarskiego w Barczu nie prowadzą wcale do kompromitacji « piłsudczyzny », a więc nie są pamfletem na to właśnie środowisko polityczne ówczesnej Polski. Jeśli kto ma być w Barczu skompromitowany, to Krywult i Wilde /.../. Barcz i Pyć służą Kadenowi raczej do swoiście filozoficznej, uogólniającej formuły państwa i władzy".

W szerszej perspektywie próbowali dojrzeć problematykę powieści W. Billip i J. Maciejewski. W. Billip, polemizując z posłowiem J. Z. Słojewskiego, traktującym utwór "wyłącznie niemal jako skierowany przeciw Piłsudskiemu i jego otoczeniu pamflet polityczny", jako "powieść z kluczem" i wyłącznie "kronikę polityczną pierwszych lat listopadowej niepodległości", pisał: "to także powieść o narodzinach władzy. Oraz próba - nieudana zresztą - oskarżenia tej władzy z punktu widzenia praw jednostki". Podobnie odczytywał powieść J. Maciejewski: z perspektywy dnia dzisiejszego "interesuje nas moralny krój bohaterów, którzy przestają być

kryptonimami poszczególnych polityków czy generałów, nosicielami poszczególnych programów politycznych, a stają się abstrakcjami, typami mężów stanu w ogóle, działającymi w określonych warunkach, których morale determinują takie a nie inne prawidłowości społeczne. W takiej perspektywie ukazuje nam się Generał Barcz jako klasyczna powieść o technice władzy w społeczeństwie klasowym".

Wiele uwagi poświęcono również problematyce artystycznej powieści. M. Dąbrowska, charakteryzując tę problematykę, negatywnie oceniła "nadmierne, emfatyczne posługiwanie się metaforą" przez Kadena, widząc w tym jedno ze źródeł jego artystycznych porażek. Z tym poglądem Dąbrowskiej polemizowali J. Przyboś i J. Z. Słojewski. Wysoko ocenili artyzm powieści J. Maciejewski i H. Bereza. "Dziś /.../, z perspektywy rozwoju najnowszej prozy, widzimy, że był on /styl Kadena - R. L./ śmiałym i udanym nowatorstwem" - pisał J. Maciejewski. Język Kadena - zdaniem Maciejewskiego - wywarł "wielki, ożywczy wpływ na dalszy rozwój powieści polskiej". H. Bereza stwierdzał, iż "Generał Barcz jest najodważniejszą i /.../ n najbardziej odkrywczą książką Kadena. Pod każdym względem: moralnym, poznawczym, nawię artystycznym".

H. BEREZA: Szansa dworskiego pisarza. "Twórcz.", nr 10 s. 143 - 146. - W. BILLIP: Powrót Kadena. "Nowe Książki", nr 17. - M. DĄBROWSKA: Od Kadena do metafory i z powrotem. "Prz. kult.", nr 51/52. (Polem.: J. PRZYBOS: O metaforze. "Twórcz." 1959 nr 3 s. 105 - 106; J. Z. SŁOJEWSKI: Moja kontrowersja z Dąbrowską. "Współcz." 1959 nr 1). - Z. KAŁUŻYŃSKI: Powieści międzywojenne. "Tryb. liter.", nr 34. - JANUSZ MACIEJEWSKI: Generałowie i państwo. "Nowa Kult.", nr 50. - M. RADGOWSKI: Generałowie i instykt państwowy. "Polit.", nr 43. - R. ROSIAK: Quo vadis, generale? "Kamena", nr 21.

04750
- O d z n a c z e n i e M a k s y m a R y l s k i e g o . W y -
bitny poeta ukraiński, M. Rylski, tłumacz Pana Tadeusza A. Mickie-
wicza, odznaczony został przez Radę Państwa Krzyżem Komandorskim
Orderu Odrodzenia Polski. Odznaczenie wręczone zostało poecie w
czasie "Dni Kultury Polskiej" obchodzonych na Ukrainie. 141

WRZESIEŃ

8 N o w a s t r u k t u r a M i n i s t e r s t w a K u l t u -
r y i S z t u k i . W wyniku prac komisji reorganizacyjnej zos-
tały przeprowadzone istotne zmiany w strukturze Ministerstwa Kul-
tury i Sztuki. Liczbę departamentów ekonomicznych Ministerstwa
zmniejszono z czterech do jednego. Połączono również departamenty:
pracy kulturalno-oświatowej i bibliotek. W związku z reorganiza-
cją stan zatrudnienia w Ministerstwie zmniejszył się w ciągu roku
1958 o 40% w stosunku do stanu z dnia 1 I. 142

- 16 - 30 Antoni Słonimski w Moskwie. Na zaproszenie Związku Pisarzy Radzieckich przebywał w Moskwie z dwutygodniową wizytą prezes Związku Literatów Polskich, A. Słonimski. Odbył on szereg spotkań i rozmów z przedstawicielami literatury radzieckiej. 143
- 17 - 25 Przebywał w Polsce Halldor Kilian Laxness, wybitny pisarz islandzki, laureat Nagrody Światowej Rady Pokoju (1953) i Nagrody Nobla (1955). 144
- 20 Tablica pamiątkowa ku czci Leopolda Staffa. W Warszawie odbyło się uroczyste odsłonięcie tablicy pamiątkowej ku czci L. Staffa na domu przy ul. Ordynackiej (róg Nowego Świata), gdzie poeta mieszkał i tworzył w latach 1949 - 1957. Odsłonięcia dokonał przewodniczący Stołecznej Rady Narodowej, Z. Dworakowski. W czasie uroczystości przemówienie wygłosił J. Parandowski. 145
- 20 - 21 Czterdziestolecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W Lublinie obchodzone było z udziałem Prymasa Polski, kardynała S. Wyszyńskiego, czterdziestolecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W uroczystości udział wzięły delegacje zagranicznych organizacji i wyższych uczelni katolickich. 146
- 24 Odznaczenia wietnamskie dla polskich pisarzy. Ambasador Demokratycznej Republiki Wietnamu w Warszawie, Hoang-Van-Tien, wręczył wysokie odznaczenia sześciu polskim twórcom i działaczom kulturalnym. Wśród odznaczonych znaleźli się pisarze: W. Żukrowski i M. Żuławski, którzy otrzymali wietnamski Order Pracy I klasy. 147
- 25 - Narada pisarzy i działaczy kulturalno-oświatowych w Katowicach. Z inicjatywy miejscowego Oddziału ZLP, przy współudziale Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu odbyła się w Katowicach narada pisarzy i działaczy kulturalno-oświatowych poświęcona dyskusji nad przejawami obskurantyzmu w literaturze i życiu kulturalnym. Referat wprowadzający wygłosił W. Szewczyk. 148

26 Zmarł w Krakowie Kazimierz Nitsch (ur. 1874), znakomity językoznawca, twórca polskiej dialektologii, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. prezes Polskiej Akademii Umiejętności (1946) i wiceprezes Polskiej Akademii Nauk (od 1952). (Dane bio-bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich, T. 2. W-wa 1964 s. 550 - 556 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 145 - 146).

Z. KLEMENSIEWICZ: Dzieło prof. Nitscha w kulturze narodowej. "Tryb. Ludu" . - K. WYKA: Kazimierz Nitsch. "Nowa Kult." nr 41. - Akademia żałobna ku uczczeniu pamięci prof. K. Nitscha. "Język pol." 1959 nr 2. 149

27 Obchody stulecia urodzin Michała Kajki. W Olsztynie odbyły się uroczystości inauguracyjne obchody setnej rocznicy urodzin ludowego poety mazurskiego, bojownika o polskość Mazur, M. Kajki. Na zebraniu ogólnopolskiego komitetu obchodów rocznicy M. Kajki postanowiono okres uroczystości jubileuszowych przedłużyć do września 1959 roku i nadać im charakter "Roku Warmii i Mazur". 28 IX odłonięto w Elku pomnik poety, dłuta B. Świtycz-Widackiej, oraz złożono wieńce na grobie poety.

W roku 1958 ukazały się Wiersze wybrane M. Kajki oraz tom Zebrałem snop plonu..., obejmujący prawie całą twórczość poety. 150

- Listy do pani Z. Kazimierza Brandysy. Tom K. Brandysa Listy do pani Z. Wspomnienia z terażniejszości objął drobne eseje i szkice w formie listów, drukowane uprzednio w "Nowej Kulturze". Wydanie książkowe szkiców Brandysa wywołało liczne komentarze na łamach prasy. Recenzje podkreślały aktualność problematyki Listów, jako centralne ich problemy wyodrębniając "kompleks polskości" (H. Zaworska, S. Jończyk) i zagadnienie "zmitologizowanej świadomości inteligencji polskiej" <http://rcin.org.pl>

81

(K. Pomian). "«Problem polski» już od kilku wieków został u nas zaliczony do tak zwanych «wiecznych» problemów» i jak one okazuje się wciąż nierozwiązalny - pisała H. Zaworska. - Kazimierz Brandys /.../ dość skutecznie stara się go w swych listach zracjonalizować /.../". Centralny wątek Listów to - wg K. Pomiana - "krytyka obiegowej mitologii - kompleksu potocznych urojeń. Jest to właściwie rozszerzona krytyka kołtuna, którego działanie polega na narzucaniu problemów pozornych /.../". List^{ami} do pani Z. Kazimierz Brandys włącza się do tradycji wielkiej publicystyki polskiej, u podstaw której leży kompleks polskości, kompleks naszego cywilizacyjnego zacofania - pisał S. Jończyk. - /.../ Listy zawierają ostrą polemikę z postawą, w której patriotyzm wyraża się w patetycznych słowach i pustych gestach". H. Bereza krytykował fikcję listów i konsekwencje wpływające z przyjęcia tej formy, powołując się na "bezwzględną walkę /.../ z wszelkim udawaniem", jaką od dawna prowadzi sztuka. W Listach do pani Z. dostrzegął nadmiar pozy. "Książka Brandysa jest interesująca wbrew jego założeniom teoretycznym, nie dzięki nim - pisał. - Mimo udawania przed adresatem Brandys mimo woli pisze tu i ówdzie szczerze o sobie /.../". Forma szkiców Brandysa zyskała wiele ocen pozytywnych, podkreślano dowcip, błyskotliwość, mądrość i literacki urok" (H. Zaworska), autoironię i finezję stylu. K. Pomian określił książkę jako "znakomicie napisany cykl esejów".

H. BEREZA: Jednak listy pana B. "Twórcz.", nr 11 s. 117 - 119. - L. FLASZEN: Brandysowskie remanenty. "Prz. kult.", nr 51/52. - A. HAMERLIŃSKI: Dwie podróże na Zachód. "Orka", nr 46. - S. JOŃCZYK: Dialog z terażniejszością. "Kierunki", nr 49. - J. KOŁATAJ: Setka myśli połączonych. "Tyg. powsz.", nr 42. - W. MACIĄG: Dlaczego krytycy nie lubią Kazimierza Brandysa? "Życie liter.", nr 38. (Polem.: Ax [A. J. WIECZORKOWSKI]; Perwersyjny obrońca. "Polit.", nr 39). - K. POMIAN: Listy do kobiety inteligentnej. "Nowa Kult.", nr 46. - J. PREGER: Wynurzenia o współczesności. "Tryb. liter.", nr 39. - KWIRYN /J. SIEWIERSKI/: Za Brandysem - chłopcy sznurem. "Współcz.", nr 25. - H. ZAWORSKA: "Nasz patriotyzm polega na zdenerwowaniu". "Nowe Książki", nr 18. - A. ZIEMIŃSKI: Jak być nowoczesnym? "Życie Warsz.", nr

- S ł o w n i k j ę z y k a p o l s k i e g o. Ukazał się tom 1 Słownika języka polskiego, trzeciego z kolei dzieła w historii polskiej leksykografii obejmującego w tak szerokim zakresie podstawowy zasób leksykalny mowy polskiej. Wydawnictwu całości patronowała Polska Akademia Nauk, jego redakcję naczelną objął W. Doroszewski. Tom był rezultatem ośmioletniej pracy wieloosobowego zespołu i ukazał się w wydawnictwie "Wiedza Powszechna". Obejmował, poza obszerną częścią wstępną, hasła na litery: A - Ć. Przez krytykę został przyjęty zgodnie jako wydarzenie wielkiej wagi dla kultury narodowej. "Nawiązując do najlepszych tradycji leksykograficznych jest ten słownik zupełnie nowoczesny, odbija w samej historii swego powstania i metodach opracowania społeczny aspekt naszych czasów" - pisał S. Hrabec, podkreślając znamienne połączenie na karcie tytułowej Słownika najwyższej instytucji naukowej z nazwą wydawnictwa popularno-naukowego i akcentując kolektywny charakter prac nad dziełem. Tenże recenzent stwierdzał, iż "Słownik stanowi bardzo cenną pozycję naukową, świadczy o wielkiej pracy i wiedzy zespołu leksykologicznej Redakcji i stanowi poważny dorobek polskiej kultury". A. Klimowicz ocenił bardzo pozytywnie merytoryczną treść pracy, jak i jej szatę graficzną: "Racjonalna struktura każdego artykułu hasłowego, naukowo uzasadniony układ znaczeń, ścisłe definicje, a wreszcie bardzo bogaty zasób przykładów - to są wyniki pracy gruntownie przemyślanej i wykonanej. Równocześnie trzeba podkreślić bardzo dobry druk i układ graficzny, który przy stosunkowo niewielkiej ilości środków wyróżniających daje tekst całkowicie przejrzysty, a pod względem ogólnego obrazu graficznego zwarty i jednolity [...]" "Niezwykle staranny dobór i szczególnie przejrzyste opracowanie terminologii specjalnej, objaśnienia etymologiczne, zastosowanie różnych typów definicji [...], kwalifikatorów [...]"

oraz przemyślany układ znaczeń w artykułach hasłowych" oceniał wysoko S. Szperling.

W recenzjach zgłoszono jednocześnie szereg zastrzeżeń, dotyczących, in. doboru ekscerptowanych źródeł (A. Klimowicz, S. Szperling, F. Przyłubski), zestawu haseł (F. Przyłubski, S. Hrabec, A. Klimowicz), a także zwrócono uwagę na "nieuporządkowanie edytorskie" pewnych szczegółów (S. Szperling).

W. DOROSZEWSKI: Źwagi o Słowniku języka polskiego. Wywiad.
"Trybuna liter.", nr 42. - A. KLIMOWICZ: Dwa wieki polszczyzny.
"Nowe Książki", nr 20. - F. PRZYŁUBSKI: Nowy słownik języka polskiego. "Trybuna liter.", nr 39. - W. KOPALIŃSKI J. STEFCZYK:
Wyjdzie to na zdrowie... "Życie Warsz.", nr 237. - W. DOROSZEWSKI:
Nowy słownik języka polskiego. Jego historia i założenia. "Poradnik język." 1959 nr 3/4. - S. HRABEC. "Język pol." 1959 nr 1. -
Z. JAKUBOWSKA: Słownik języka polskiego. "Polonistyka" 1959 nr 1. -
S. SZPERLING: Słownik Doroszewskiego. "Kierunki" 1959 nr 8. s. 57-58
152

3 Popiół i diament Jerzego Andrzejewskiego na ekranie. Na ekrany wszedł film oparty na powieści J. Andrzejewskiego Popiół i diament. Scenariusz: J. Andrzejewski i A. Wajda, reż.: A. Wajda, zdjęcia: J. Wójcik, dekoracje: R. Mann, muz.: F. Nowak. Produkcja: Zespół Autorów Filmowych "Kadr". Popiół i diament wzbudził duże zainteresowanie krytyki i publiczności i wywołał ożywioną dyskusję, w której ujawniły się w wielu sprawach stanowiska kontrowersyjne, oparte niejednokrotnie na krańcowo różnych odczytaniach ideowej zawartości filmu i przeciwstawnych ocenach jego artystycznego kształtu. Niemal jednogłośnie uznano dzieło Wajdy za film znakomity, "świetny" (J. Płażewski), "na miarę światową" (J. J. Szczepański), "arcydzieło" (R. Matuszewski), "film z najwybitniejszych, z naszych najlepszych" (K. Koźniewski), podkreślając zarówno talent reżyserski A. Wajdy, jak i doskonałe aktorstwo, zwłaszcza Z. Cybulskiego i A. Pawlikowskiego.

Główny nurt dyskusji skoncentrował się wokół wymowy ideowej i politycznej Popiołu i diamentu. Znaczna część głosów krytycznych uznała film za dzieło wybitnie polityczne, zmuszające widza do zajęcia stanowiska wobec konfliktów związanych z budową państwowości polskiej w roku 1945. R. Matuszewski wskazywał, iż film stanowi "podjęcie na nowo - po dziesięciu latach - wszczętej niegdyś dyskusji nad książką Andrzejewskiego" (por. poz. 55/1948). Porównując film z powieścią pisał Matuszewski, iż "tej właśnie zasadzie - nakreślenia dramatu dwóch stron [partii i akowskiego podziemia - R. L.]^{by}, których racje równoważyły się na szalach emocjonalnej percepcji widza, dramat ów czyniąc prawdziwym i przekonującym - pozostał wierny Wajda". Ta "równoważność" racji obu stron została w wypowiedziach kry-

tycznych różnie zinterpretowana. J. Wilhelmi (Jeszcze raz "Popiół i diament") stwierdzał, iż wymowa ideowa powieści w sposób jednoznaczny przyznawała rację postaci Szczuki, jako przedstawicielowi partii. W filmie ta jednoznaczność zanikła: "konflikt historyczny w filmie jest nierozstrzygnięty. Racje obu obozów - władzy ludowej i podziemia - zostały zrównoważone i widz sam ma teraz rozstrzygać, po której stronie chce się opowiedzieć". Odmienne stanowisko zajął W. Woroszyński, krytykując tendencyjność i jednostronność filmu. Nawiązując do cytatu z Norwida, przyjętego jako tytuł powieści i jej adaptacji filmowej, pisał: "Andrzejewski-powieściopisarz nie dał jednoznacznej odpowiedzi: popiół czy diament? Nie wyszło to na złe książce. Andrzejewski - współautor scenariusza wraz z Wajdą odpowiedział: tylko popiół". Racje akowskie, zdaniem Woroszyńskiego, nie ~~zostały~~^{zostały} przedstawione w sposób obiektywny, a "uporczywa tendencyjność filmu przyniosła tu konsekwencje artystyczne: naciągniętą psychologię postaci, niezupełną wiarygodność rozgrywającego się dramatu". K. Dębicki uznawał obraz obydwu stron walczących za niepełny i pozbawiony głębszej motywacji działania: "ucieczka przed zderzeniem się racji na rzecz zderzenia się ludzi - osłabia i łamie film. Odbiera mu cechy artystycznego wyroku na epokę i jej ludzi". Podobnie wypowiadał się na ten temat E. Hołda. Uproszczenia w przedstawieniu stanowiska politycznego podziemia akowskiego krytykował też Z. Kałużyński, podkreślając, iż "dziś [...] stać nas na głębszą interpretację konfliktu z roku 1945", z uwzględnieniem całej koncepcji politycznej Armii Krajowej. "Motywacja intelektualna w Popiole i diamencie - pisał Kałużyński - wydaje się uboga, w zbyt jaskrawym kontraście z rysunkiem psychologicznym, mającym ambicje subtelności. Ten rozdźwięk jest głównym pęknięciem w filmie". W sposób całkowicie odmienny odczytywał wymowę ideową filmu K. Koźniewski,

pisząc: "[...] nie chodzi wcale o film obrazujący historyczny rok 1945 [...] . To nie miało być dzieło wyrażające racje i nieracje frontów politycznych roku 1945 - rewolucji i kontrrewolucji. To miał być artystyczny - wielki! - rozrachunek z postawą narodową, która sprawiła, że młodzież akowska raz jeszcze dała się tak łatwo użyć do działania żołnierskiego absurdalnie sprzecznego z rozsądkiem politycznym i sprzecznego z jakimkolwiek spokojnie przeprowadzonym rachunkiem sił". Z innych zupełnie pozycji oceniał Popiół i diament S. Grochowiak, polemizując z politycznymi interpretacjami filmu i odczytując go w kategoriach pozahistorycznego tragizmu: "prawdziwy wymiar Popiołu i diamentu to właśnie wymiar eschatologii [...], prawdziwa pasja tego filmu to pasja nie drobiazgowego odtwórcy historii, ale pasja moralizatora w odniesieniu do spraw najpierwszych: życia i śmierci, urody, miłości i koszmaru mordowania", problematyka zaś filmu przedstawiona została - wg Grochowiaka - "w stylu wielkich tragediów".

W dyskusji wiele uwagi poświęcono problematyce artystycznej Popiołu i diamentu. J. Kydryński stwierdzał, iż film jest filmem "przełomowym" w kinematografii polskiej: "Popiół i diament jest [...] dziełem o konstrukcji zwartej i precyzyjnej - pisał - o świetnie zrytmizowanym tempie, o niesłychanie - dramatycznie i czysto filmowo - wyrazistych scenach". Niektórzy recenzenci krytykowali kontrast pomiędzy bogactwem środków ekspresji a niedomogami intelektualnymi filmu (K. Dębicki, Z. Kałużyński): "Owo bogactwo stylistyczne bez pogłębienia intelektualnego staje się manierą literacką" - pisał Kałużyński. Krytykowano również ekspresjonistyczne - zdaniem recenzentów - przejaskrawienia filmu, "brak jedności stylistycznej" ("wynik swego rodzaju >przerafinowania< twórcy, który chciał dać dzieło b o g a t e,

a dał z a b o g a t e", łącząc realizm z elementami "brutalnego naturalizmu" oraz "groteskowy i monumentalny symbolizm" zakończenia - S. Czarnecki), "ozdobniki" i nadmierne eksponowanie szczegółu (E. Bryll: Rozdziobią nas kruki..., E. Hołda). Porównując film z powieścią pisał J. Kwiatkowski, iż "powieść napisana jest według praw poetyki d y s k r e c j i. Film stworzony jest według praw poetyki e k s p r e s j i", w czym dostrzegał świadectwo przemian gustów artystycznych w okresie dzielącym film od powieści. E. Bryll (W cieniu antycznego fatum) i S. Grochowiak rozpatrywali Popiół i diament z punktu widzenia wymogów estetycznych klasycznej tragedii.

Redakcja "Polityki" przeprowadziła ankietę na temat filmu wśród widzów czterech kin i wyniki jej (opracowane na podstawie 99 wypowiedzi) opublikowała w piśmie. W dn. 30 X odbyło się w Klubie Krzywego Koła w Warszawie zebranie poświęcone filmowi Wajdy i Andrzejewskiego, zagajone przez A. Jackiewicza.

W roku 1959 Popiół i diament otrzymał w Wenecji nagrodę Międzynarodowej Krytyki Filmowej.

S. BIAUT: Popiół i diament. "Więź", nr 8 s. 112-116. -
E. BRYLL: Rozdziobią nas kruki... "Film", nr 43. - E. BRYLL: W cieniu antycznego fatum. "Ekran", nr 49. - L. BUKOWIECKI: Oni dali mu broń. "Polit.", nr 42. - S. CZARNECKI: Głos niezadowolonego. Popiół czy diament? "Ekran", nr 44. - B. CZESZKO: Popiół i diament. "Prz. kult.", nr 42. - K. DĘBNICKI: Czy tylko popiół? "Polit.", nr 42. - J. FALKOWSKI: Polonez tragiczny. "Współczesność", nr 27. - Jotef [J. FALKOWSKI]: Pryncypialiści pod bronią. "Współczesność", nr 29. - S. GROCHOWIAK: Taniec z rewolwerami. "Ekran", nr 42. - A. JACKIEWICZ: Gdy "Polska wybuchła". "Trybuna Ludu", nr 278. - P. KAJEWSKI: Popiół i diament. "Odra", nr 40. - Z. KAŁUŻYŃSKI: Morderca z Café de Wąski Spodeń. "Trybuna Liter.", nr 41. (Polem.:

J. WILHELMI: Tylko historia. "Trybuna liter.", nr 42). - K. KOŹNIEWSKI: O trylogii Andrzeja Wajdy. "Polit.", nr 46. - J. KWIATKOWSKI: Dwie poetyki. ("Popiół i diament" po raz drugi). "Życie liter.", nr 44. - J. KYDRYŃSKI: Znakomity film polski. "Życie liter.", nr 42. - (lp): Popiół i diament. [Wywiad z A. Wajdą]. "Film", nr 34. - amen [A. MANDALIAN]: Recenzent na rozstajach. "Nowa Kult.", nr 42. - R. MATUSZEWSKI: Popiół i diament. "Nowa Kult.", nr 42. - L. PIJANOWSKI: Zaraz po wojnie - 13 lat! "Polit.", nr 41. - J. PŁAŻEWSKI: Kiedy sprężyna odskoczyła. "Prz. kult.", nr 35. - M. RADGOWSKI: Dalszy ciąg rozdrapywania ran? "Polit.", nr 42. - L. RUBACH: Popiół i diament. "Orka", nr 41. - JJS [J. J. SZCZEPAŃSKI]: Popiół i diament. "Tyg. powsz.", nr 42. - R. SZYDŁOWSKI: Tragedia pokolenia. "Film", nr 46. - K. T. TOEPLITZ: Serce i rozum. "Świat", nr 42. (Polem.: E. HOŁDA: Bohater anachroniczny. "Od nowa", nr 37). - J. WILHELMI: Jeszcze raz "Popiół i diament". "Trybuna liter.", nr 44. - W. WIRPSZA: Jako czytelnik recenzji. "Od nowa", nr 37. - W. WOROSZYLSKI: Tylko popiół? "Film", nr 42. (Polem.: Z. FLORCZAK: Punkt widzenia. "Film", nr 43). - IBIS [A. WRÓBLEWSKI]: Pokolenie tragiczne. "Życie Warszawy", nr 240. - J. K. ZAWISTOWSKI: Antyczny bohater i polskie wierzby. "Kierunki", nr 43. - Ankieta. Film "Popiół i diament" w oczach widza. "Polit.", nr 44-45. - Ankieta. Sto głosów o filmie "Popiół i diament". Oprac. K. Koźniewski. "Polit.", nr 47. - Rozmowy o dramacie. [Wypowiedzi: T. Drewnowski, A. KIJOWSKI, A. STAWAR, K. T. TOEPLITZ]. "Dialog" 1959 nr 1.

153

8 S p r a w a M a r k a H ł a s k i. W związku z publicznymi wystąpieniami Marka Hłaski na Zachodzie, których treść uznana została za szkodliwą dla interesów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, władze polskie odmówiły Hłasce przedłużenia paszportu na dalszy pobyt poza granicami kraju. W następstwie tego Hłasko, przebywający od pół roku we Francji, Niemczech Zachodnich i Berlinie Zachodnim zwrócił się do władz zachodniobерlińskich z prośbą o azyl polityczny. Decyzja Hłaski wywołała liczne głosy w prasie krajowej, komentujące to wydarzenie /zob. Polska Bibliografia Literacka 1958, Łódź 1963, poz. 1451/.

A.G. [A. GRODZICKI]: Hłasko jest konsekwentny. "Życie Warsz." nr 243. - Casus Hłasko. [Stenogram] dyskusji przeprowadzonej w redakcji. "Współczesność", nr 28.

154

14 Posiedzenie sejmowej Komisji Kultury i Sztuki. Na posiedzeniu sejmowej Komisji Kultury i Sztuki minister T. Galiński przedstawił wstępne założenia planu Ministerstwa Kultury i Sztuki na rok 1959. Podsumowując sytuację kulturalną ostatnich miesięcy minister powiedział m. in.: "Ubiegły rok był okresem ugruntowania zasadniczych zmian metod w naszej polityce kulturalnej. Odeszliśmy zdecydowanie od komenderowania i aministrowania kulturą. Realizujemy politykę twórczej swobody i prawa wyboru różnych tendencji i kierunków, zakładając dojrzałość ideologiczną naszych kadr oraz pamiętając, że mamy przeciw możliwość wpływania na wszystkie zjawiska w tej dziedzinie".

W swoim przemówieniu T. Galiński podkreślił pozytywne ("duże ożywienie intelektualne Kraju", "duża aktywizacja społeczna") i negatywne skutki tego procesu (zmniejszenie sieci świetlic wiejskich, fałszywe pojmowanie formy rentowności, "ożywienie działalności różnych kierunków burżuazyjnej ideologii", szczególnie ośrodków klerykalnych). Na tle tak zarysowanej sytuacji kulturalnej zadania ministerstwa ~~przedstawione~~ zostały sformułowane m. in. następująco: 1) "Praca kulturalna musi pozostawać w ścisłym związku z pracą oświatową", przy czym szczególny nacisk położony został na umasowienie uniwersytetów powszechnych oraz oświaty pozaszkolnej, akcji odczytowych itp., 2) większą aktywność na gruncie pracy kulturalnej winny przejawiać organizacje partyjne, poparcie bowiem dla społecznej inicjatywy kulturalnej po VIII Plenum nie oznacza biernej akceptacji: "Popierać - to znaczy kierować, oceniać tendencje i głoszone treści, kontrolować i dbać o rozwój pozytywnych, postępowych treści i kierunków, inne - odrzucać". Ponadto w planach ministerstwa na rok 1959 wyliczone zostały zadania szczegółowe, jak rozbudowa sieci świetlic i domów kultury, praca upowszechniająca placówek kulturalnych (muzów, bibliotek, teatrów, filharmonii), koordynacja budżetu kulturalnego jednostek terenowych i in. W zakresie pracy wydawnictw obok osiągnięć pozytywnych minister T. Galiński wskazał ~~cechy~~ negatywne: "- uginanie się pod mieszczańskimi gustami, rezygnacja z inspiratorskiej roli wydawnictw, - elitarność planu wydawniczego, połączona z zaniedbaniem interesów masowego czytelnika - sztuczne uprzywilejowanie zachodniej literatury, nie zawsze najlepszego gatunku, - brak zróżnicowania cen książki w zależności od jej wartości ideologicznej i artystycznej oraz zamierzonego zasięgu". Wysłany został również postulat stworzenia "biblioteki powszechnej i taniej, obejmującej co

10758

roku dzieła najbardziej wartościowe, dostępne rzeczywiście dla wszystkich". Po omówieniu spraw teatru, filmu i wymiany kulturalnej z zagranicą minister T. Galiński poinformował zebranych o reorganizacji Ministerstwa Kultury i Sztuki (zmniejszono stan etatów o 40 procent) oraz o projekcie reorganizacji Rady Kultury (przez dokooptowanie działaczy terenowych oraz utworzenie ^ksekcji specjalistycznych).

Po informacji T. Galińskiego wywiązała się ożywiona dyskusja, w której posłowie zgłosili szereg uwag szczegółowych, akceptując główne wytyczne przedstawione w przemówieniu.

(J.Kar.): W Komisjach Sejmowych. O planach polityki kulturalnej w 1959 r. - mówi min. Tadeusz Galiński. /.../ "Tryb. Ludu", nr 288. - Posłowie z uznaniem przyjmują nowy plan polityki kulturalnej na rok 1959. "Tryb. Ludu", nr 289. 155

15 - 18 Sprawy kultury na XII Plenum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W Warszawie odbyło się XII Plenum KC PZPR, na którym I sekretarz KC, W. Gomułka, wygłosił referat Zadania organizacji partyjnych w akcji przed III Zjazdem partii. Dyskusja dotyczyła referatu oraz projektów: 1) wytycznych rozwoju Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1959 - 1965, 2) wytycznych polityki partii na wsi, 3) zmian w ^{statucie}~~strukturze~~ PZPR. Uchwalono zwołanie Zjazdu PZPR na dzień 10 III 1959.

Uchwała Plenum zatwierdziła m. in. projekt wytycznych rozwoju PRL na lata 1959 - 1965. W projekcie tym omówione zostały m. in. zadania w zakresie oświaty, nauki i upowszechnienia kultury. Podkreślono w szczególności konieczność podniesienia "na

wyższy poziom pracy szkolnictwa wszystkich typów i szczebli oraz umocnienie socjalistycznego kierunku jego rozwoju", zgłaszając szereg szczegółowych propozycji, zmierzających m. in. do zapewnienia realizacji powszechnego obowiązku nauczania w zakresie pełnej szkoły podstawowej. Dużo uwagi wytyczne poświęciły szkolnictwu zawodowemu i wyższemu oraz organizacji badań naukowych prowadzonych przez wyższe uczelnie oraz Polską Akademię Nauk. W zakresie upowszechniania kultury zostały zgłoszone postulaty "dalszego rozwijania przede wszystkim tych form, które swoim zasięgiem obejmują najszersze masy", w szczególności zaś pełnego wykorzystania możliwości produkcyjnych wytwórni filmowych, zwiększenia ilości kin, rozbudowę stacji telewizyjnych, sieci bibliotek powszechnych i powiatowych oraz wojewódzkich domów kultury. "W zakresie działalności wydawniczej należy zmierzać do zwiększania ilości tytułów i nakładów oraz rozwijać wydawnictwo tanich serii książek popularno-naukowych i innych".

Wytyczne rozwoju PRL w latach 1959 - 1965 zatwierdzone przez XII Plenum KC PZPR. "Tryb. Ludu", nr 297. 156

- 22 Fundusz stypendialny im. Bolesława Prusa i Elizy Orzeszkowej. Zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki utworzony został przy Związku Literatów Polskich Fundusz Stypendialny im. B. Prusa i E. Orzeszkowej. Na Fundusz złożyły się, oprócz dochodów z dotacji i darowizn, majątek byłej Fundacji im. B. Prusa oraz honoraria za wydanie dzieł E. Orzeszkowej, przejęte od Stowarzyszenia ZAIKS. Stypendia z nowo powstałego funduszu przeznaczone zostały "dla młodzieży pochodzenia wiejskiego, przygotowującej się do pracy w dziedzinie pedagogicznej, upowszechnienia kultury, bibliotekarstwa, księgarstwa i przemysłu poligraficznego". Rozdział stypendiów powierzony

został komisji, powoływanej przez Zarząd Główny ZLP w porozumieniu z Ministrem Kultury i Sztuki. Jednocześnie anulowane zostało zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dn. 14 X 1957 r. w sprawie utworzenia Funduszu Stypendialnego im. B. Prusa.

Zarządzenie nr 222 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 22 października 1958 r. w sprawie utworzenia Funduszu Stypendialnego im. Bolesława Prusa i Elizy Orzeszkowej. "Biul. Ministerstwa Kult. i Sztuki", nr 16 poz. 169. 157

22 Sprawa pomiędzy Stanisławem Jerzym Lecom i Leonem Pasternakiem. W treści artykułu L. Pasternaka W Polsce Lubelskiej, opublikowanego w "Trybunie Literackiej" (1958 nr), S. J. Lec dopatrzył się zwrotów w stosunku do niego obraźliwych i skierował sprawę do Sądu Koleżeńskiego przy Zarządzie Głównym ZLP. Sąd, obradujący w składzie: H. Boguszevska (przewodnicząca), J. Ficowski, H. Malewska, E. Naganowski, J. Wyka - uznał słuszność pretencji S. J. Leca i udzielił nagany L. Pasternakowi.

Korespondencja. Lec contra Pasternak. "Życie liter.", nr 45. - Orzeczenie Sądu Koleżeńskiego przy Zarządzie Głównym ZLP. "Nowa Kult.", nr 44. 158

23 - 30 Tydzień zbliżenia kulturalnego z krajami Wschodu. Tydzień, zorganizowany przez grupę roboczą "Wschód - Zachód" Polskiego Komitetu do spraw UNESCO, miał na celu popularyzację kultur wschodnich wśród społeczeństwa polskiego oraz ukazanie związków łączących Polską Rzeczpospolitą Ludową z Krajami Wschodu. W programie obchodów zorganizowano szereg wystaw, m. in. wystawę "Pismo i książka orientalna" w Muzeum Narodowym w Warszawie, pokaz międzynarodowych wydawnictw orienta-

listecznych (głównie naukowych) w Pałacu Kultury i Nauki, wystawę reprodukcji akwarel Wschodu i Zachodu w Pałacu Młodzieży w Warszawie oraz reprodukcji fresków egipskich i sztuki cejlońskiej w warszawskim Domu Kultury. W Krakowie i Wrocławiu zorganizowano wystawy rzemiosła artystycznego Wietnamu, w Opolu - wycinanek chińskich. Wyświetlono wiele filmów.

Odbyło się również wiele odczytów poświęconych problematyce krajów orientalnych, m. in. w Domu Literatów w Warszawie prelekcja W. Żukrowskiego. W wielu imprezach udział brali pisarze zagraniczni, m. in. hinduski pisarz Sudhin Nath Ghose. 23 X odsłonięto w Warszawie tablicę ku czci R. Tagore, a jedną z ulic (na Mokotowie) nazwano imieniem wielkiego pisarza. 159

- 25 Dyskusję o ^{dziedzictwie} liberalnej inteligencji rozpoczął A. Sandauer esejem Początki, świetność i upadek rodziny Młodziaków. Głównym problemem dyskusji było dziedzictwo postaw intelektualnych inteligencji międzywojennej w aktualnym układzie stanowisk ideologicznych, ukazane przez Sandauera na przykładzie literatury i krytyki literackiej. Nawiązując do Gombrowiczowskiej analizy środowiska inteligenckiego / ~~przeprowadzonej~~ w Ferdydurke, autor eseju przeprowadził charakterystykę i ocenę postaw ideowych T. Boya-Żeleńskiego i A. Słonimskiego przed drugą wojną światową, by następnie "nakreślić powojenne dzieje Młodziaków, a więc dać odpowiedź na pytanie, jak uformowany na Boyu i Słonimskim inteligent przystosuje się do zmienionej /po wojnie - R. L./ sytuacji ideologicznej". Przedmiotem szczególnie ostrej krytyki Sandauera stała się powojenna działalność J. Kotta traktowana przez niego jako przykład "symbiozy bożyzmu z marksizmem", typowej dla pewnych kręgów naszej inteligencji po roku 1944.

Esej A. Sandauera wywołał liczne sprzeciwy na łamach prasy. Sandauerowi zarzucono m. in. zniekształcenie obrazu środowiska inteligenckiego przed wojną przez ograniczenie się do jednego tylko typu postaw (W. Maciąg, Z. Greń), z pominięciem tak wybitnych reprezentantów stanowisk inteligencji, jak S. Żeromski, K. Irzykowski, B. Leśmian, S. I. Witkiewicz; uproszczoną analizę postaw Boya i Słonimskiego (Z. Greń). Według Z. Grenia Sandauer odczytał Ferdydurke "nie tylko jako powieść, nie tylko jako zmitologizowany [...] obraz rzeczywistości, ale jako tej rzeczywistości schemat i wzór matematyczny". "Jest [...] całkowitym nieporozumieniem - pisał S. Żółkiewski o Ferdydurke - widzieć w tej ograniczonej co do swego zasięgu społecznej satyrze Gombrowicza, próbę ukazania pełnego obrazu i zasadniczego dramatu życia choćby tylko całej inteligencji polskiej w latach międzywojennych".

Zasadniczą polemikę z Sandauerem podjęli S. Żółkiewski i J. Górski. Kwestionując jedną z głównych tez Sandauera, dotyczącą ograniczeń ideowych Boya i Słonimskiego, Żółkiewski stwierdzał, iż "zarzut ograniczoności ideowej jest słuszny, ale negatywna ocena roli społecznej tych pisarzy w latach międzywojennych jest nie-trafna i historycznie, i politycznie. [...] Radykalna, społecznikowska, politycznie zaangażowana tradycja literatury i polskiej radykalnej inteligencji jest szczególnie doniosłą wartością naszej kultury, cenioną także i dzisiaj z powodów jak najbardziej aktualnych. Sandauer z ograniczoności ideowej tej radykalnej inteligencji, z częstych zmian politycznych poglądów jej przedstawicieli wyciąga wniosek na dzień dzisiejszy, aby nasza inteligencja twórcza odzegnała się od zaangażowania politycznego, społecznikostwa, określoności ideologicznej - wniosek szkodliwy, fałszywy, nieuzasadniony". Przeciwwstawiając się propozycjom Sandauera Żółkiewski stwierdzał, że "my właśnie walczyliśmy o zaangażowanie ide-

ologiczne po stronie socjalizmu i marksizmu całej inteligencji i całej literatury polskiej" i zamykał swój artykuł stwierdzeniem, iż "program Sandauera w warunkach społeczeństwa budującego socjalizm jest programem filisterskim. Proponuje pracę ku czci nie-logiczności".

J. Górski, charakteryzując w swym artykule liberalne nurty wśród polskiej inteligencji międzywojennej i ich ograniczenia ideowe, pisał: "Nie przeczy to jednak temu, że ogromna jest p~~as~~zyczna zbieżności intelektualnej między marksizmem, a tymi nurtami liberalnymi. /.../ nie było w tym kokieterii ani epigonizmu /.../, że inteligencja marksistowska we wczesnym powojennym okresie nawiązywała do Żeleńskiego, ponieważ był on reprezentantem tych tradycji umysłowych, które nie są i nie mogą być marksizmo-
wi obce. Podobnie jak «Kuźnica», która będąc pismem marksistowskim nawiązywała do Oświecenia polskiego". J. Górski przeciwstawił się poglądom Sandauera, usiłującym - zdaniem krytyka - "dyskredytować więzy marksizmu i racjonalizmu". Esej Sandauera zaatakował również K. T. Toeplitz, pisząc, iż "niezależnie od jego /Sandauera - R. L./ i czyjejkolwiek woli tak właśnie, a nie inaczej układał się historyczny proces kształtowania się świadomości społecznej polskiej inteligencji postępowej - od tradycji pozytywistycznej do anty-mydlarstwa «Młodej Polski», i poprzez Żeromskiego, racjonalizm Boya, anty-totalizm Słonimskiego do marksizmu".

J. GORSKI :Sprawy nie tylko tradycji. W związku z esejem Artura Sandauera. "Nowa Kult.", nr 47. - Z. GRĘN: Pasażer bez bagażu czyli Artur Sandauer, krytyka i literatura. "Polit.", nr 47. - A. KIJOWSKI: Przegląd prasy. "Twórcz.", nr 12 s. 156. - J. KORCZAK: "Młodzie-kowie" i patent na nowoczesność. "Tyg. zach.", nr 45. - W. MACIĄG: Ferdurke na serio albo o nowym wypadzie Artura Sandauera. "Życie

liter.", nr 45. (Polem.: A. SANDAUER: /List do red./ "Życie liter.", nr 47; W. MACIĄG: Odpowiedź pozwanego. "Życie liter.", nr 47; BRUTUSIK /A. MOSTOWICZ/: Z mego notatnika. "Polit.", nr 47).-W. MACIĄG: Iwaszkiewicz, Sandauer i sprawa literatury. "Gaz. krak.", nr 269. - J. MIETKOWSKI: Tropami Sandauera ^{"Trybuna liter.", nr 46} - A. SANDAUER: Początki, świetność i upadek rodziny Młodziaków. Esej krytyczny osnuty na tle II części "Ferdydurke" Gombrowicza. "Polit.", nr 43 i sprostowanie, nr 44. - KTT /K. T. TOEPLITZ/: Odstrzał na dziubasy. "Nowa Kult.", nr 44. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Przeciwko filisterstwu. "Nowa Kult.", nr 46. 160

26 Muzeum Henryka Sienkiewicza. W Oblęgorku na Kielecczyźnie otwarto uroczyste Muzeum H. Sienkiewicza. Znalazło ono pomieszczenie w dworku, ofiarowanym pisarzowi w 1900 roku przez społeczeństwo jako dar narodowy. Dworek ten został zniszczony w czasie II wojny światowej, a następnie odremontowany z dotacji Społecznego Funduszu Odbudowy Stolicy. W Oblęgorku powstał również Społeczny Komitet Budowy Szkoły im. Sienkiewicza. 161

29 "Środy literackie" w Warszawie. Oddział warszawski Związku Literatów Polskich oraz Wydział Kultury Społecznej Rady Narodowej wznowiły po przerwie wakacyjnej cykl spotkań z pisarzami w kawiarni Domu Literatury. Spotkania odbywały się w środy. Udział w nich wzięli m. in.: H. Boguszevska i J. Kornacki (29 X), J. Zawieyski (5 XI), J. Strykowski (12 XI), Cz. Centkiewicz (19 XI), A. Słonimski (4 XII), S. Wygodzki (10 XII). 162

- Dramatu akt pierwszy Stefana Żeromskiego. Na scenie Kameralnej Teatru Ludowego w Warszawie odbyła się prapremiera odnalezionego przed paru miesiącami (por. poz. 42)

fragmentu nieznanego dotychczas dramatu S. Żeromskiego. Reż. i insc.: I. Grywińska-Adwentowiczowa, kostiumy: M. Żeromska, dekoracje: M. Stańczak. Fragment dramatyczny Żeromskiego, stanowiący akt pierwszy zamierzonej większej całości, wystawiony został łącznie z jednoaktówkami T. Rittnera Odwiedziny o zmroku oraz J. Conrada Jutro.

Literackie i sceniczne walory fragmentu ocenione zostały przez krytykę bardzo wysoko. L. Jabłonkówna zwracała uwagę na pełne zarysowanie postaci, "żywy, realistyczny dialog", "doskonale odmierzony rytm «sekwencji» scenicznych", co "pozwala traktować odnaleziony fragment jako poważny wkład do naszej dramaturgii". "Ostre stawianie zagadnień społecznych, wrażliwość na krzywdę człowieka, zespolenie się z dołą cierpiących i uciemiężonych, demaskowanie spraw bolesnych i hańbiących, gniew i bunt przeciwko niesprawiedliwości - wszystkie te istotne czynniki twórczości Żeromskiego zarysowały się w Akcie pierwszym" - pisała Z. Karczewska-Markiewicz. Zwracano również uwagę na fakt, iż fragmentaryczność i szkicowość Aktu pierwszego pod pewnymi względami ujemnie wpływa na jego wartości literackie (L. Jabłonkówna, R. Szydłowski). Na pytanie: "Czy będzie to tylko ciekawostka literacka, czy też utwór, który wejdzie do trwałego repertuaru naszych scen?" R. Szydłowski odpowiedział: "Przedstawienie w Teatrze Ludowym odpowiedziało, że jest to tylko ciekawy materiał dla historyków twórczości Żeromskiego". Inscenizacja utworu uzyskała oceny pozytywne.

AMICUS /L. JABŁONKÓWNA/: Nowy Żeromski! "Tyg. powsz.", nr 45. - L. JABŁONKÓWNA: O jednoaktówkach. "Teatr", nr 22. - Z. KAR-CZEWSKA-MARKIEWICZ: Odnaleziony rękopis Żeromskiego. "Życie Warsz.", nr 257. - R. SZYDŁOWSKI: Ciekawy wieczór jednoaktówek. "Tryb. Ludu", nr 301.

- P o m n i k K a r o l a M i a r k i. W Zabrze odsłonięto pomnik K. Miarki, pisarza i działacza górnośląskiego, bojownika o polskość ziemi śląskiej. Pomnik, dłuta prof. Konarzewskiego, ufundowany został ze składek społecznych. 164
- "D n i D e r d o w s k i e g o". W Chojnicach, na Kaszubach, odbyły się obchodzone dorocznie uroczystości ku czci jednego z największych poetów kaszubskich, H. Derdowskiego. W programie obchodów odsłonięto popiersie poety, przechowane przez okres okupacji przez miejscową ludność oraz otwarto wystawę piśmiennictwa kaszubskiego w Muzeum im. J. P. Łukowicza. Postanowiono ufundować stypendium im. H. Derdowskiego dla zdolnej młodzieży. Utworzony też został 100-osobowy chór kaszubski przy szkole podstawowej w Chojnicach. 165

LISTOPAD

- 5 N a g r o d y m i a s t a L u b l i n a. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Lublinie przyznało doroczne nagrody artystyczne i naukowe. W dziedzinie literatury nagrodę otrzymał F. Araszkiewicz za całokształt pracy literackiej oraz działalności kulturalnej na terenie Lublina. 166

przed 8 N a g r o d y M i n i s t e r s t w a O b r o n y N a r o d o w e j. Minister Obrony Narodowej, gen. M. Spychalski, na wniosek Komisji Nagród i Stypendiów MON przyznał nagrody w dziedzinie literatury. Dwie równorzędne nagrody po 15 000 zł. otrzymali: L. Pasternak za twórczość związaną z powstaniem i walką Ludowego Wojska Polskiego oraz W. Machejek za twórczość poświęconą dziejom i walce Gwardii i Armii Ludowej. Jednocześnie przyznano pięć rocznych stypendiów dla historyków i pisarzy pracujących nad temata-

mi związanymi z historią i życiem współczesnym Wojska Polskiego.

22 J u b i l e u s z J a n a D o b r a c z y ń s k i e g o. ¹⁶⁷

W związku z 25-leciem twórczości literackiej J. Dobraczyńskiego w siedzibie Instytutu Wydawniczego "Pax" w Warszawie odbyła się jubileuszowa uroczystość. ¹⁶⁸

23 N a g r o d y i m. W ł o d z i m i e r z a P i e t r z a -
k a. W Warszawie odbyło się wręczenie dorocznych nagród im. W.

Pietrzaka, fundowanych przez Stowarzyszenie "Pax". Nagrody otrzymali m. in.: w zakresie literatury - R. Brandstaetter za całokształt twórczości; w dziedzinie krytyki literackiej - Z. Lichniak; w dziedzinie publicystyki - A. Bocheński. Nagrodę Młodych przyznano Z. Łączkowskiemu za całokształt twórczości poetyckiej i działalności dziennikarskiej.

169

- 24 Zmarł w Krakowie Władysław Kłyszewski (ur. 1885), literat, tłumacz, autor szkiców o J. Słowackim i C. K. Norwidzie, b. redaktor miesięcznika "Sfinks" (1914 - 1917). (Dane bio- bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 138 - 139).

/Nekrolog/. "Stolica", nr 50.

170

- 28 - 29 Sesja naukowa poświęcona Karolowi Estreicherowi. W 50 rocznicę śmierci twórcy Bibliografii polskiej, K. Estreichera, odbyła się w Krakowie sesja naukowa poświęcona życiu i twórczości uczonego. Sesję zorganizowała Biblioteka Jagiellońska, której dyrektorem był K. Estreicher, wspólnie z Zarządem Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

W Bibliotece Jagiellońskiej została też otwarta wystawa poświęcona K. Estreicherowi.

171

- 29 Irydion Zygmunta Krasińskiego na scenie Teatru Kameralnego w Krakowie. Adaptacja i reż.: J. Kreczmar, scenogr.: W. Krakowski, muz.: Z. Turski. Premiera Irydionu była pierwszym od trzydziestu lat wystawieniem tego dramatu. Adaptacja i inscenizacja wzbudziła liczne głosy krytyczne. Recenzenci podkreślali rozbieżności pomiędzy wymową ideową tekstu adoptowanego i utworu Z. Krasińskiego.

"Kreczmar, posługując się bardzo swobodnie tekstem Krasińskiego, kreśląc go dowolnie i naginając do własnej koncepcji, pokazał zupełnie innego Irydiona, który poza pewną sumą luźnych słów i scen ma z pierwowzorem niewiele wspólnego" - pisał S. E. Bury. J. P. Gawlik, przyznając nieprzeciętne walory dramatyczne nowej adaptacji, stwierdzał jednocześnie: "Jerzy Kreczmar uwspółcześnił swego Irydiona. Uwspółcześnił i równocześnie - zafałszował. Narzucił mu nie tylko własną poetykę przenosząc /.../ pełen patosu dramat romantyczny na płaszczyznę klasycystycznej oszczędności form i dyskrekcji wyrazu, ale zafałszował go również przemieniając ideowy sens zakończenia w duchu chwalebnej zgodności z dzisiejszym, więc racjonalistycznym, spojrzeniem na świat. /.../ W rezultacie Kreczmar nie tylko przekreśla w Irydionie jego ideę moralną i historiozoficzną, ale niszczy nawet najważniejszą dramatycznie inspirację bohatera. /.../ Wielopłaszczyznowa tragedia Krasińskiego, rozwiązana w duchu chrześcijańskiego potępienia gwałtu, zmienia się zaledwie w dramat niespełnionej rewolucji". Podobne zastrzeżenia wysunął T. Kudliński. Wyodrębniając w dramacie "układ dwu^Yplanów: mistycznego i ziemskiego", Kudliński krytykował zlekceważenie tego pierwszego: "W przedstawieniu brakło osi mistycznej, została historyczna" - pisał. Z. Karczewska-Markiewicz zarzucała adaptacji, iż "poemat Krasińskiego został pomniejszony, « odromantyczniony »". Kreczmar wykroił z niego coś w rodzaju współczesnego moralitetu, starając się zbliżyć Irydiona do kręgu bezpośrednich doświadczeń dzisiejszego Polaka". Inscenizację oceniano różnie. T. Kudliński krytykował kameralne ujęcie sceniczne sztuki i wykonanie aktorskie. Zastrzeżenia pod adresem inscenizacji wysunęła też Z. Karczewska-Markiewicz. S. E. Bury określił Irydiona jako "jedno z najciekawszych obecnie przedstawień w kraju, o które jednak trzeba się poważnie spierać". Po-

zytywnie oceniła inscenizację A. Świdorska
duchownie raczej

Z. GRÉN: "... nasz zbyt kuje" / "Życie liter.", nr 50. - J. P. GAWLIK:
 Koszta własne "Irydiona". "Nowa Kult." 1959 nr 2. - Z. KARCZEWSKA-
 -MARKIEWICZ: Odwiedziny w teatrach krakowskich. "Życie Warsz."
 1959 nr 17. - K. KORCELLI: "Irydion" w Teatrze Kameralnym w Krako-
wie. "Dialog" 1959 nr 2 s. 119 - 122. - J. KOTT:
 "Prz. kult." 1959 nr 1. - T. KUDLIŃSKI: Syn zemsty. "Tyg. powsz."
 1959 nr 2. - W. NATANSON: Tragedia konsekwencji. "Teatr" 1959 nr
 3. - JASZCZ /J. A. SZCZEPAŃSKI/: "Irydion" na scenie krakowskiej.
 "Tryb. Ludu" 1959 nr 49. - JASZCZ /J. A. SZCZEPAŃSKI/: Prolegomena
do Krasińskiego. "Tryb. liter." 1959 nr 7. - A. ŚWIDORSKA, S. E.
 BURY: Dwugłos o "Irydionie". "Kierunki" 1959 nr 5. 172

30 Zmarł w Kielcach Stanisław Piotr
 Koczowski (ur. 1888), bibliotekarz, bibliograf, lite-
 rat, tłumacz. (Dane bio- bibliograficzne podaje: Słownik współ-
czesnych pisarzy polskich. T. 2. W-wa 1964 s. 143 - 145 oraz P.
 GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 139 - 140).

M. SKWARNICKI: Zgon bibliofila. "Tyg. powsz." 1959 nr 2. 173

- Kultura i polityka Stefana Żół-
 kiewskiego. Tom S. Żółkiewskiego Kultura i polityka ob-
 jął 19 artykułów drukowanych w większości w latach 1957 i 1958 w
 "Polityce" i "Przeglądzie Humanistycznym". Artykuły te dotyczyły
 głównie zagadnień polityki kulturalnej. "Prawie pała /.../ książ-
 ka - pisał w przedmowie autor - powstała w ogniu popaździerniko-
 wej dyskusji i rewizji naszej polityki kulturalnej, jej założeń i
 wytycznych. Ten fakt tłumaczy dobór tematów i zakres zagadnień
 książki". Szkice i artykuły zostały zgrupowane w trzech cyklach:
Zasada wyboru, Zagadnienia literatury socjalistycznej i Trzeba

kontynuować. Książka Żółkiewskiego wywołała liczne echa w prasie i stała się bezpośrednią przyczyną ożywienia dyskusji o polityce kulturalnej, prowadzonej w latach 1956 - 1957.

Książka określona została przez wielu recenzentów jako wydarzenie wielkiej wagi. M. Radgowski pisał o zebranych w niej artykułach, iż były one "jedyną bardziej wszechstronną próbą teoretycznego i politycznego ujęcia popaździernikowych zjawisk w dziedzinie kultury, z szeroko wynikającymi stąd postulatami w kwestii polityki kulturalnej". Powołując się na doświadczenia wynikające z obserwacji życia kulturalnego Radgowski stwierdzał, iż przemawiają one "za racją Żółkiewskiego: przemyślana, planowa działalność kulturalna jest niezbędną nie tylko, żeby upowszechnić nowoczesne wartości ideowe, ale także, aby kształcić ideał estetyczny szerszych mas". Koncepcje proponowane przez Żółkiewskiego to - zdaniem W. Sadkowskiego - "bogaty, ofensywny model kultury - nie bezideowy eklektyzm, lecz twórcza praca nad uzasadnieniem i wsparciem socjalistycznego trzonu kultury szerokim wachlarzem jej humanistycznych treści". "Cała koncepcja Żółkiewskiego - pisał K. Pomian - zorganizowana jest wokół problemu zapewnienia autonomii kultury przy równoczesnym sprzężeniu jej z polityką budownictwa socjalistycznego".

Przeciwko proponowanemu przez S. Żółkiewskiego programowi kulturalnemu wystąpili - z odmiennych pozycji - J. Przyboś i J. Susuł. Przyboś krytykował nadmierną jego zdaniem ogólnikowość programu i zgłaszał obawy, iż może ona doprowadzić do zacieśnienia uprawnień twórców. W stwierdzeniu Żółkiewskiego, iż "twórczość powinna być po prostu i wyłącznie wolna", przy czym artysta musi się liczyć z "kryterium potrzeb społecznych mas" (oba sformułowania z artykułu Przybosia) - poeta dostrzegał postulat uzależnienia artysty od polityką kulturalnego. W programie Żół-

kiewskiego Przyboś ^{dopatrzył się} ~~widział~~ niedocenienia spraw artystycznych, eliminację różnych walki jego ~~zdaniem~~ kierunków i postulat "społecznikostwa" w sztuce. W związku z artykułem Przybosia S. Żółkiewski ogłosił Odpowiedź społecznika, w której sprecyzował szereg poruszonych uprzednio zagadnień, głównie dotyczących kryteriów wyboru kulturalnego. Potwierdzając "społecznikowski" charakter swego programu Żółkiewski pisał: "Chodzi mi o otwórczość, która stawia sobie zadania społeczne i wychowawcze. Dostarcza odpowiedzi na pytania o istotę doli ludzkiej, normy działania ludzkiego, warunki godności człowieka, sens historii". Przeciwwstawiając się "estetyzmowi", określanemu jako "jeden z objawów kryzysu w sztuce współczesnej", Żółkiewski stwierdzał: "/.../ Wybieram sztukę i literaturę, która opowiada się za sensem przeciw absurdowi bytu, za ^anieudzieją - przeciw rozpacz. /.../ Propozycja Przybosia i Sandauera jest próbą wykręcenia się sianem z głównego sporu między literaturą rozpacz i literaturą nadziei. /.../ Przyboś, proponując wybór między « staroświeckością » społecznikostwa a « nowoczesnością » estetyzmu, właściwie chce uniknąć konieczności ideowego wyboru. A zawsze trzeba wybierać". W dalszym toku wywodów S. Żółkiewski wyodrębnił dwa zasadnicze rozumienia kryteriów wyboru kulturalnego: 1) jako "hierarchizacji wartości dokonywanej przez krytyka czy filozofa kultury" oraz 2) jako zasady "regulującej krążenie dóbr kulturalnych w rzeczywistości", zasady o zmiennej postaci w zależności od różnych kręgów upowszechnienia. Z Przybosiem polemizował również J. Lenart.

Przeciwko tezom Żółkiewskiego wystąpił J. Susuł, przeciwstawiając im koncepcję żywiołowego i nieskrępowanego rozwoju kulturalnego." Że kryterium świadomego wyboru kulturalnego jest s p o ł e c z n i e potrzebne - nie ulega dla mnie żadnej wą-

<http://rcin.org.pl>

29

tpliwości /.../ - pisał. - Na sformułowanie się takiego kryterium trzeba czekać. Zrodzić je może tylko twórczość, zdolna oddziaływać na społeczeństwo z siłą zniewalającą. /.../ A co uprawiać «na tymczasem»? Właśnie leseferyzm: ogromną wentylację lub ogromne zanieczyszczenie atmosfery - jak kto woli. Importować, skąd się da i co się da! myśleć. I czekać".

Propozycje odbiegające w pewnych punktach od programu Żółkiewskiego zgłosili również T. Hołuj i K. Grzybowski. K. Grzybowski zgłosił zastrzeżenia co do interpretacji przez Żółkiewskiego tzw. "literatury rozpaczy", wskazując na niektóre jej, zdaniem krytyka, pozytywne społecznie funkcje. T. Hołuj apelował o uwzględnienie w kształtowaniu programu kulturalnego również odmiennych poglądów pisarzy-komunistów.

M. MISIORNY: Jeszcze raz polityka kulturalna. Stefana Żółkiewskiego bellum contra gentes. "Tyg. zach.", nr 49. - M. RADGOWSKI: W składzie porcelany. "Polit.", nr 48. - J. PRZYBOS': Przeciw ogólnikom. "Polit.", nr 50. (Polem.: J. LENART: Awangarda - polityka - nowoczesność. "Współcz." 1959 nr 1; S. ŻÓŁKIEWSKI: Odpowiedź społecznika. "Polit." 1959 nr 1). - W. SADKOWSKI. "Nowe Książki", nr 24. - W. SADKOWSKI. "Tryb. Ludu", nr 360. - K. GRZYBOWSKI: O Stefanie Żółkiewskim - polemicznie. "Życie liter." 1959 nr 7. - T. HOŁUJ: Literatura i polityka. "Życie liter." 1959 nr 7. - W. MACIĄG: Dyskusja nieustająca. "Gaz. krak." 1959 nr 29. - W. MACIĄG: O czym mówimy? "Życie liter." 1959 nr 8. - K. POMIAN: Ryzyko świadomego wyboru. "Nowa Kult." 1959 nr 10. (Polem.: T. GALIŃSKI: W sprawie kontrowersji. "Tryb. liter." 1959 nr 13). - J. SUSUŁ: Sprawa wyboru. "Tyg. powsz." 1959 nr 10. (Polem.: J.G. /J. GURANOWSKI/: Dobre rady cioci Susuł. "Argumenty" 1959 nr 11).

<http://rcin.org.pl>

- Powstanie grupy literackiej "Prowincja 58". W listopadzie powstała grupa literacka "Prowincja 58" zrzeszająca młodych pisarzy ziemi łódzkiej. Inicjatywa powstania grupy wiąże się z Łódzkimi Wiosnami Poetów, których "Prowincja 58" była jednym z organizatorów. Grupa została zarejestrowana jako jeden z klubów przy Łódzkim Oddziale Stowarzyszenia "Pax". W skład jej wchodziło: S.Cieślak, E.Dąbrowska, J.Onopa, W.Piotrowski i E.Zarzycki.

E.ZARZYCKI:
Grupa o sobie. "Zarzewie", nr 46. - M.J.KONONOWICZ: Jeszcze w sprawie Łódzkich Wiosen Poetów. "Życie liter."¹⁹⁶⁵ nr 34. - S.CIEŚLAK, J.ONOPA, M.KUCNER, E.ZARZYCKI: W sprawie Łódzkich Wiosen Poetów. "Życie liter."¹⁹⁶⁵ nr (27^{VI}).

175

Miejskiej Rady Narodowej w Gdańsku przyznała nagrody naukowe i artystyczne za rok 1958. W dziedzinie literatury nagrodę otrzymała S. Fleszarowa-Muskat. 176

- U s t a n o w i e n i e n a g r ó d M i n i s t e r s t w a O b r o n y N a r o d o w e j. W związku z piętnastolecie Wojska Polskiego Ministerstwo Obrony Narodowej ustanowiło doroczne nagrody i stypendia dla naukowców i pisarzy zajmujących się problematyką wojskową. W dziedzinie literatury nagrody te przyznano po raz pierwszy L. Pasternakowi i W. Machejkowi. 177

- "N a g r o d y p r z y j a ź n i". Komitet Nagród Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej przyznał sześć równorzędnych nagród za popularyzację kultury radzieckiej w Polsce i polskiej w ZSRR. Otrzymali je m. in.: ze strony radzieckiej - wybitny pisarz K. Paustowski i wykładowca historii literatury polskiej na Uniwersytecie w Leningradzie, prof. S. Sowietow; ze strony polskiej - J. Jędrzejewicz za działalność przekładową. 178

- O b c h o d y r o c z n i c o w e "B r a c i P o l s k i e h". W trzechsetną rocznicę wygnania z Polski arian odbyły się sesje naukowe i wystawy. 26 - 28 XI obradowała w Warszawie konferencja zorganizowana przez Instytut Filozofii i Socjologii PAN oraz Wydział Nauk Społecznych PAN, poświęcona "Braciom Polskim". 27 XI w Pałacu Krasińskich w Warszawie otwarto wystawę pod nazwą Arianie polscy - Racjonalizm - Tolerancja - Promieniowanie, obejmującą ponad 500 eksponatów, ilustrującą działalność arian. 179

GRUDZIEŃ

1 N o w a r a d i o s t a c j a w P o z n a n i u r o z p o c z e ła działalność. 180

ok. 3 Jubileusz Jana Parandowskiego na stanowisku prezesa PEN-Clubu. W siedzibie polskiego oddziału PEN-Clubu w Warszawie odbyła się uroczystość dwudziestopięciolecia prezesury J. Parandowskiego, pełniącego funkcję prezesa od początku powstania tej organizacji w Polsce w roku . W uroczystości wzięli udział liczni przedstawiciele świata kulturalnego stolicy. Z ramienia Ministerstwa Kultury i Sztuki uczestniczył w wieczorze wiceminister Z. Garstecki. Przemówienia wygłosili: M. Dąbrowska, J. Zawieyski, A. Słonimski, J. Brzechwa, M. Rusinek, K. Kumaniecki oraz A. Mauersberger, który w imieniu Muzeum Mickiewicza wręczył jubilatowi medal mickiewiczowski jako wyraz uznania dla zasług J. Parandowskiego i PEN-Clubu w krzewieniu znajomości dzieł Mickiewicza za granicą.

181

4 Konkurs "Wydawnictwa Łódzkiego" na powieść. Rozstrzygnięty został konkurs na powieść ogłoszony przez "Wydawnictwo Łódzkie" w grudniu 1957. Nadesłano ogółem 190 utworów. I nagrodę otrzymał W. Mach za powieść Życie duże i małe, II - L. Gomolicki za Ucieczkę, III - A. Minkowski za utwór Nigdy na świecie. Trzy IV nagrody przyznano W. Karczewskiej /za Czarny las/, J. Radzymińskiej /za Spojrzenie na brzeg/ i E. Kabatcowi /za Dużo słońca/. W skład sądu konkursowego wchodził: J. Iwaszkiewicz, J. Broszkiewicz, A. Kijowski, H. Michalski, S. Czernik.

182

6 Jubileusz Drukarni Narodowej w Krakowie. Jedną z najstarszych istniejących drukarni w kraju, Drukarnia Narodowa w Krakowie, obchodziła stulecie swego istnienia. W związku z jubileuszem wielu zasłużonych pracowników tej instytucji zostało udekorowanych wysokimi odznaczeniami państwowymi.

183

ok. 7 Proces Franza Kafki na scenie. W Teatrze "Ateneum" im. S. Jaracza w Warszawie odbyła się polska prapremiera Procesu F. Kafki, na podstawie przekładu B. Schulza. Adaptacja: M. Tonecki, insc. zespołowa, reż.: J. Kulczyński, scenogr.: W. Sieciński. Adaptacja powieści Kafki wzbudziła wiele zastrzeżeń krytyki. "/.../ Sztuka, choć dochowuje wierności słowom i epizodom powieści, rozmija się z sensem utworu Kafki" - pisał R. Karst. Zjawisko to krytyk tłumaczył specyficznymi cechami pisarstwa Kafki, nieprzekładalnymi na język sceny. Za główny błąd

1758

warszawskiej inscenizacji uznał Karst "stylizację Kafki, i to w dodatku niejednorodną". Bardzo ostro skrytykował adaptację R. Zengel, kwestionując - podobnie jak R. Karst - podatność utworów Kafki do adaptacji scenicznej: "Literatura kreacyjna, szczególnie taka jaką pisze Kafka, jest nieprzetłumaczalna na język teatru". "I adapt^{at}or, i reżyser, i główny aktor chcieli zagrać w teatrze elitarną powieść - pisał Zengel - skończoną w swej formie, hermetycznie zamkniętą w swym kształcie, integralną. Zagrali, pozornie «nowoczesną», obyczajowo-psychologiczną sztukę. A więc sztukę składającą się bądź z samych odpadków powieści, bądź z tych jej elementów, które dopiero jako funkcja całości posiadają swą artystyczną, k a f k o w s k ą wartość". J. Kott, nie oceniając bezpośrednio pracy adaptatora, pisał jednak: "Adaptacja Michała Toneckiego wydała mi się wierniejsza od drukowanej w «Dialogu» adaptacji Gide'a i Barrault. Jest może po prostu bliższa naszym doświadczeniom, odczytuje Kafkę poprzez doświadczenia okupacji".

J. A. Szczepański, omawiając przedstawienie, poruszył problem celowości inscenizacji Kafki i na pytanie, czy wystawienie Procesu zgodne jest z założeniami naszej polityki kulturalnej odpowiadał twierdząco. "Nieznajomość obcych prądów nie służy zwycięstwu dobrej sprawy - pisał. - Czyż nie jest truizmem, iż należy się uczyć i od przeciwnika? /.../ Tym bardziej, że ów Proces - pokazany widzom stolicy w jednym niewielkim teatrze - jest widowiskiem teatralnie świetnym, a literacko nieporównanie wyższym niż różne, znane u nas, dzieła tego typu. /.../ Kafka /.../ należy do tych «poetes maudits», którzy otwierają sztuce nowe krainy doznań, przez co w pewien sposób mają wpływ i na główny nurt sztuki realistycznej".

Przedstawienie na ogół oceniono pozytywnie. "/.../ Spek-

takl miał wiele teatralnych uroków. Był ostry i aktorsko, i inscenizacyjnie" - pisał J. Kott. Rola J. Woszczerowicza jako głównego bohatera sztuki, Józefa K., określona została zgodnie jako kreacja aktorska najwyższej próby. Woszczerowicz "stworzył kreację wielkiej miary, godnej najlepszych scen Europy" - pisał R. Karst. J. Kott stwierdzał: "Woszczerowicz narzucił nam swoją wizję Kafki i nie potrafię już inaczej patrzeć na Proces". Podobnie wysokie oceny wypowiadali i inni recenzenci (J. P. Gawlik, Z. Karczewska-Markiewicz, J. Szczawiński).

Z. KARCZEWSKA-MARKIEWICZ: Wielki monolog Woszczerowicza. "Życie Warsz.", nr 295. - JASZCZ /J. A. SZCZEPANSKI/: Kafka. "Tryb. Ludu", nr 343. - A. FRYBESOWA: Karna kolonia. "Tyg. powsz." 1959 nr 6. - J. P. GAWLIK: Jacek Woszczerowicz. "Życie liter." 1959 nr 4. - R. KARST: Kafka na polskiej scenie. "Teatr" 1959 nr 2. - J. KOTT: Dziwne myśli o Kafce. "Prz. kult." 1959 nr 2. - E. MISIOŁEK: Jedermann Franciszka Kafki. "Więź" 1959 nr 2 s. 90 - 97. - J. SZCZAWIŃSKI: Proces przy drzwiach nieistniejących. "Kierunki" 1959 nr 7. - R. ZENGEL: Proces przeciwko adaptatorowi. "Współcz." 1959 nr 6. 484

8 - 9 S e s j a n a u k o w a P o l s k i e j A k a d e m i i
N a u k p o ś w i ę c o n a c z t e r d z i e s t o l e c i u
o d z y s k a n i a n i e p o d l e g ł o ś c i. W Warszawie
obradowała sesja naukowa PAN poświęcona czterdziestej rocznicy
powstania Polski niepodległej. Obrady otworzył K. Piwarski, po
czym zostały ogłoszone następujące referaty plenarne: H. Jabłoń-
ski: Polityczne zróżnicowanie społeczeństwa polskiego w okresie
odbudowy państwa polskiego oraz H. Zieliński: Walka o charakter
państwa polskiego (lata 1918 - 1919). Obrady toczyły się na po-
siedzeniach plenarnych oraz w sekcjach: prawno-ustrojowej, poli-

tyki zagranicznej i kultury. W sekcji kultury omówiono zagadnienia teatralne (A. Szyfman: Problematyka teatru), problemy sztuki (J. Starzyński) oraz literatury (R. Matuszewski) okresu dwudziestolecia międzywojennego.

185

10 - 13 Z j a z d N a u k o w y P o l o n i s t ó w. W auli Uniwersytetu Warszawskiego obradował Zjazd Naukowy Polonistów, zorganizowany przez Instytut Badań Literackich PAN i Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza. W zjeździe uczestniczyli pracownicy naukowci katedr historii literatury polskiej uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych, pracownicy Instytutu Badań Literackich PAN, nauczyciele poloniści oraz przedstawiciele bibliotek naukowych i wydawnictw. Na obrady przybyli m. in. prezes PAN, prof. ^{dr} T. Kotarbiński, sekretarz naukowy PAN prof. dr H. Jabłoński, wiceminister szkolnictwa wyższego E. Krassowska oraz rektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr S. Turski. Obrady otworzył przewodniczący komitetu organizacyjnego Zjazdu, prof. dr S. Pi-goń. Na Zjeździe wygłoszono następujące referaty: prof. dr K. Wyka: Badania historycznoliterackie w latach 1950 - 1958; prof. dr J. Krzyżanowski: Folklor a historia literatury - stan badań i postulaty; prof. dr K. Górski: Przegląd stanowisk metodologicznych w badaniach historycznoliterackich do roku 1939; prof. dr K. Budzyk: O przedmiocie badań historycznoliterackich; doc. dr M. Janion: O perspektywach badań genetycznych w historii literatury; prof. dr M. R. Mayenowa: O współzależności rozwoju języka literackiego i form literackich; prof. dr H. Markiewicz: Teoria prądu literackiego; prof. dr R. Pollak: Problematyka polskiego baroku literackiego. Ostatni dzień obrad poświęcony był głównie problemom dydaktycznym, zarówno w zakresie kształcenia uniwersyteckiego polonistów, jak i szkolnemu programowi historii litera-

tury polskiej i języka polskiego. Referaty związane z tymi problemami wygłosili: prof. dr Z. Libera, prof. dr Z. Klemensiewicz, prof. dr K. Górski, doc. dr W. Szyszkowski oraz dr W. Trzaska.

Referaty wygłoszone na Zjeździe publikowane były częściowo w "Nauce Polskiej" (1959 nr 2).

S. ŻÓŁKIEWSKI: Na marginesie zjazdu polonistów. /Artykuł przedszadzowy/. "Nowa Kult." 1958 nr 50. - K. WYKA: Sejm naukowy polonistów. "Prz. kult." 1959 nr 1. - Z. ŻABICKI: Zjazd naukowy polonistów. "Nauka pol." 1959 nr 3 s. 211 - 220. - Ogólnopolski Zjazd Polonistów. "Życie Szk. wyż.^{SZ}" 1959 nr 1 s. 147 - 148. - Z. ŻABICKI: Zjazd polonistów, czyli o potrzebie teorii. "Życie liter." 1959 nr 1. 186

12 - 13 J u b i l e u s z A r c h i w u m G ł ó w n e g o A k t D a w n y c h. W Pałacu Staszica w Warszawie odbył się dwudniowy obchód 150-lecia Archiwum Głównego Akt Dawnych. W uroczystościach wzięły udział delegacje archiwistów z Austrii, Bułgarii, Czechosłowacji, Danii, Jugosławii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Węgier, Włoch i Związku Radzieckiego. Z okazji jubileuszu została otwarta wystawa Stosunki polskie z zagranicą w dokumencie archiwalnym. 187

14 Z m a r ł w W a r s z a w i e W ł a d y s ł a w K o w a l - s k i (ur. 1894) - pisarz, wybitny działacz ruchu ludowego, b. Minister Kultury i Sztuki, b. Członek Rady Państwa, b. Marszałek Sejmu Ustawodawczego. (Dane bio- bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 2. Warszawa 1964 s. 221 - 223 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1959 nr 3 s. 140 - 141.

Trumna ze zwłokami W. Kowalskiego wystawiona była na widok publiczny w Sali Kolumnowej Rady Państwa. Pogrzeb odbył się na koszt państwowy w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach. W uroczystościach pogrzebowych udział wzięli członkowie Biura Politycznego Komitetu Centralnego PZPR - J. Cyraniewicz, R. Zambrowski i A. Zawadzki, sekretarz KC PZPR - Z. Kliszko, członkowie Prezydium Naczelnego Komitetu Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego z prezesem S. Ignarem na czele oraz członkowie Centralnego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego. Nad grobem przemawiali m. in. marszałek Sejmu Cz. Wycech, Z. Kliszko, J. K. Wende i w imieniu Związku Literatów Polskich S. R. Dobrowolski.

188

przed 15 Konkurs "Szukamy młodych talentów", ogłoszony przez Wydział Kultury Prezydium Miejskiej Rady Narodowej oraz Biblioteki Publiczne: Wojewódzką i Miejską we Wrocławiu, został rozstrzygnięty w pierwszej połowie grudnia. Pierwszą nagrodę otrzymał S. Kożuch z Żarowa za wiersze, drugą - A. Tychowski z Wrocławia za fragment powieści, trzecią - Z. Kiwka ze Słupska za opowiadanie oraz wiersze. Ponadto przyznano sześć wyróżnień. Sąd konkursowy obradował w składzie: L. Seymour-Tułasiewicz, Cz. Hernas, T. Kowalczyk, K. Handziak i Z. Dyliński.

Rozstrzygnięcie konkursu Wydziału Kultury i Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej/ we Wrocławiu. "Odra", nr 48.

189

15 - 16 IX Walny Zjazd Delegatów Związku Literatów Polskich obradował we Wrocławiu, z udziałem 71 delegatów reprezentujących ponad 800 pisarzy skupionych w oddziałach terenowych ZLP oraz licznych pisarzy przy-

byłych w charakterze gości. Zjazd obradował pod przewodnictwem prezesa Oddziału Wrocławskiego ZLP, T. Karpowicza, w skład prezydium weszli ponadto: J. Bocheński, J. Iwaszkiewicz i H. Markiewicz. Na otwarcie zjazdu przybyli m. in.: sekretarz KC PZPR i I sekretarz KW PZPR we Wrocławiu - W. Matwin, Minister Kultury i Sztuki - T. Galiński, przewodniczący wrocławskich rad narodowych: miejskiej - prof. dr B. Iwaszkiewicz i wojewódzkiej - B. Ostapczuk oraz liczni goście. Na Zjeździe wygłosili przemówienia min. T. Galiński i prezes ZG ZLP A. Słonimski. J. Bocheński, składając sprawozdanie z działalności Komisji Kwalifikacyjnych ZLP poinformował zebranych, iż w ostatnim roku przyjęto 26 nowych członków, zweryfikowano 17 kandydatów oraz reaktywowano w prawach członkowskich: J. Kopciową, M. Choromańskiego, E. Woronieckiego i M. Wańkowicza. Po dyskusji Zjazd podjął kilka uchwał, m. in. o wydaniu odezwy apelującej o poparcie społeczeństwa dla akcji budowy "tysiąca szkół"; o konieczności czynnego współudziału Zarządu Głównego ZLP w ustalaniu wytycznych i w realizacji programu upowszechniania kultury i w określaniu założeń polityki wydawniczej; o potrzebie otoczenia szczególną opieką działalności społeczno-kulturalnej na Ziemiach Zachodnich. 190

- 16 O b c h o d y c z t e r d z i e s t o l e c i a K o m u n i s t y c z n e j P a r t i i P o l s k i, przypadającego na dzień 16 XII, zainaugurowane zostały 28 IX uroczystościami w Sosnowcu związanymi z rocznicą powstania Rad Delegatów Robotniczych w Zagłębiu i na Śląsku. Centralna akademia w związku z czterdziestolecie KPP odbyła się 16 XII w Warszawie, z udziałem najwyższych władz państwowych i partyjnych, władz naczelných Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, Stronnictwa Demokratycznego i organizacji młodzieżowych oraz działaczy partyjnych z całego kraju. W akade-

mi uczestniczyły również delegacje partii komunistycznych Związku Radzieckiego, Czechosłowacji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Niemieckiej Republiki Federalnej. Na akademii referat o działalności KPP wygłosił I sekretarz Komitetu Centralnego PZPR, W. Gomułka.

W związku z obchodami czterdziestolecia KPP w całym kraju odbyły się liczne akademie i wiece. M. in. 22 XII Ministerstwo Obrony Narodowej zorganizowało w Teatrze Dramatycznym w Warszawie uroczysty wieczór. 19 XII z inicjatywy Zakładu Historii Partii przy KC PZPR odbyła się sesja naukowa, poświęcona działalności KPP. W tymże dniu otwarto w Warszawie wystawę dokumentalną, obrazującą dzieje i działalność KPP, pt. 40-lecie KPP, z bogatym działem literacko-kulturalnym. Ukazały się również okolicznościowe wydawnictwa, związane z rocznicą. Dn. 12 XII w Klubie Książki i Prasy Wojskowej "Bellona" odbył się wieczór literacki z udziałem S. R. Dobrowolskiego, L. Kruczkowskiego, L. Pasternaka, S. Pollaka, J. Putramenta i J. Wyki. 191

17 Nagrody "Życia Literackiego". Trzy równorzędne nagrody tygodnika "Życie Literackie" za rok 1958 otrzymali: K. Wyka - za prace krytyczne o współczesnej literaturze polskiej, L. Flaszen - za działalność krytyczną i publicystyczną oraz J. Lovell - za działalność reportażowo-publicystyczną ze szczególnym uwzględnieniem tomu reportaży Raport w sprawie aniołów. 192

17 Umowa o wymianie kulturalnej z Norwegią podpisana została w Warszawie. 193

18 - 19 Krajowa Naraďa Działaczy Kulturalno-Oświatowych odbyła się w Urzędzie Rady Minis-

trów w Warszawie. Narada została zorganizowana przez Komitet Centralny PZPR oraz Ministerstwo Kultury i Sztuki. Jej celem było omówienie kierunków i metod dalszego rozwoju kultury i oświaty. Naradę poprzedziły terenowe konferencje działaczy kulturalno-oświatowych w ośrodkach, województwach i miastach wydzielonych. W naradzie udział wzięło ponad 800 delegatów z całego kraju. Władze centralne reprezentowali: członek Biura Politycznego i sekretarz KC PZPR, J. Morawski, ministrowie: kultury i sztuki - T. Galiński, oświaty - W. Bieńkowski i szkolnictwa wyższego - S. Żółkiewski oraz przewodniczący Komisji Kultury przy KC PZPR, L. Kruczkowski. Referat programowy, dotyczący głównych założeń i wytycznych ruchu kulturalno-oświatowego, pt. O szybszy rozwój socjalistycznej kultury mas pracujących, o wszechstronny i postępowy rozwój człowieka w socjalizmie, wygłosił J. Morawski. Mówca scharakteryzował osiągnięcia polityki kulturalnej po wojnie, walkę partii z błędami w realizacji tej polityki w latach 1954 - 1957 oraz z tendencjami rewizjonistycznymi w tym zakresie w ostatnich kilkunastu miesiącach, przeprowadził analizę aktualnej sytuacji kulturalnej w kraju oraz przedstawił program kulturalny partii na przyszłość. J. Morawski powiedział m. in.: "Partyjne stanowisko w sprawie wyboru dóbr kulturalnych kieruje się przekonaniem o rzeczywistych i obiektywnych wartościach dzieł sztuki i myśli ludzkiej, ich historycznej i aktualnej funkcji społecznej". Następnie sformułował trzy zakresy tego wyboru: "1. Wybór dzieł, które z punktu widzenia ich szeroko pojętej roli humanistycznej, wychowawczej, kształtującej a także komunikatywności ich formy pretendują do szerokiej popularyzacji. 2. Wybór dzieł artystycznych z przeszłości kulturalnej własnej i całej ludzkości. Wybór ten dokonuje się w miarę krytycznego opracowania poszczególnych dziedzin, kierunków i dzieł przez

marksistowską historię literatury, sztuki, teatru itd. 3. Wybór współcześnie tworzonych dzieł artystycznych, uwzględniający autonomiczne potrzeby rozwoju sztuki. Podstawowym adresatem tych wartości są środowiska intelektualne, naukowe i artystyczne". Szczególny nacisk położony został w przemówieniu J. Morawskiego na zagadnienia pracy kulturalno-oświatowej oraz szkolnictwa. Po referacie odbyła się dyskusja z udziałem 28 mówców, podsumowana przez Ministra Kultury i Sztuki, T. Galińskiego.

J. MORAWSKI: Musimy szerzej niż dotychczas poprowadzić walkę o poziom oświaty i kultury socjalistycznej naszego narodu. /Fragmenty referatu/. "Tryb. Ludu", nr 253. - Z nowymi siłami do walki o rozwój socjalistycznej kultury. Przemówienie min. T. Galińskiego na naradzie w Warszawie. /Streszczenie/. "Tryb. Ludu", nr 354.

- 23 Umowa ^owspółpracy kulturalnej między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Mongolską Republiką Ludową zawarta została w Warszawie. Jednocześnie podpisano plan realizacji tej umowy na rok 1959. 194

- Tadeusz Żeleński (Boy) Andrzej
Stawara. Książka A. Stawara o Boyu wywołała duże zainteresowanie krytyki i znaczne rozbieżności w ocenach. Bardzo wysoko ocenił ją S. Żółkiewski, pisząc, iż książka Stawara "jest ważkim głosem w długotrwałym sporze o literaturę zaangażowaną politycznie i w sporze o społeczne obowiązki literatury. /.../ Jest ona najbardziej przemyślanym i uzasadnionym głosem w dyskusji o roli politycznej i kulturalnej naszej liberalnej i radykalnej inteligencji. Krytyk formułuje najdojrzalszą dotąd, jak sędzę, propozycję rozstrzygnięcia podstawowych problemów /.../ sporu o ocenę dwudziestolecia międzywojennego. Boy Stawara to najlepsza nasza

książka o tym okresie". S. Żółkiewski podkreślił również walory teoretyczne pracy o Boyu: "Książka Stawara stwierdza - jest w swojej kompozycji, problematyzacji, analizie, ocenach, rezultatem dużej świadomości teoretyczno-literackiej i metodologicznej". S. Treugutt, wskazując na bogactwo problematyki i wnikliwość analizy konstatował: "To imponujące syntetyczna książka", która "jest przykładem tego, w jaki sposób erudyta i człowiek o wszechstronnych zainteresowaniach może się posługiwać marksistowską «drabiną hierarchii»". Na świetną znajomość epoki i precyzję rozumowania wskazywał też J. Maśliński, tak charakteryzując "styl pracy" autora: "dyskretna wnikliwość, skrupulatna uwaga, liczenie się z okolicznościami". W. Sadkowski, określając książkę jako "krytyczno-literacką", stwierdzał, iż zalety jej "czynią z niej pozycję o wyjątkowym znaczeniu. Ukazuje ona bowiem wielką szansę uchwycenia przez krytykę literacką istoty rozwoju literatury".

Najpoważniejsze zastrzeżenia pod adresem pracy Stawara zgłosili H. Bereza i Z. Pędziński. Bereza ocenił negatywnie nadmierne jego zdaniem ograniczenie problematyki literacko-artystycznej przy jednoczesnym rozbudowaniu zagadnień społeczno-politycznych. "Marksista odsądza tu mieszczańskiego liberała, nie zaś pisarz pisarza" - pisał. "Stawar konsekwentnie redukuje kategorie ogólnohumanistyczne do kategorii socjalno-politycznych", gdy tymczasem Boy "był politykiem tylko w wąziutkim zakresie swej działalności". Przyznawając jednak, iż "społeczną zasługę pisarstwa Boya widzi Stawar nader bystro i rozumie ją bardzo szeroko. /.../ Socjologiczne uwarunkowania i osiągnięcia tego pisarstwa rozważa wnikliwie, z rozmachem intelektualnym i niekiedy bardzo odkrywczo". Z. Pędziński krytykował pominięcie przez Stawara wielu istotnych problemów, jak np. zagadnienia

21728

warsztatu krytycznego Boya, jego talentu felietonisty, pominię-
cie dokumentacji faktograficzno-obyczajowej, realiów. Zdaniem
krytyka portret Boya jest w książce zniekształcony, niepełny,
przykrojony do przyjętej a priori koncepcji. "/.../ Najistotniej-
sze w swoim przekonaniu, bo na wskroś współczesne rysy Boya -
człowieka i pisarza pogubił Stawar wśród nieustannych tropień
i śledztw ograniczoności, chwiejności ideowej, czasem nawet arty-
stycznej, autora Mózgu i płci". Na niedocnienie indywidualności
twórczej Boya i pominięcie problematyki literackiej jego pisar-
stwa zwracali uwagę również inni krytycy (W. Sadkowski, R. Zen-
gel).

Książka Stawara została w roku 1958 nagrodzona nagrodą
"Nowej Kultury" (por. poz. 200).

H. BEREZA: Stawar o Boyu. "Argumenty" 1959 nr 16. - J.
JACKL: Stawar o Boyu. "Nowe Książki" 1959 nr 4. - I. MACIEJEW-
SKA: Książka o Boyu-Żeleńskim. "Prz. hum." 1959 nr 2 s. 193⁻¹⁹⁶. - J. MAŚ-
LIŃSKI: Boy, m. in. "Życie liter." 1959 nr 4. - Z. PEDZIŃSKI:
Stawar contra Boy. "Więź" 1959 nr 6 s. 104 - 107. - S. PIETRASZ-
KO: Nad schematem czarno-zielonym. "Odra" 1959 nr 9. - W. SAD-
KOWSKI: Szansa krytyki literackiej. "Tryb. Ludu" 1959 nr 15. -
S. TREUGUTT: Boy i Stawar. "Prz. kult." 1959 nr 4. - R. ZENGEL:
Boy wątpliwy i niewątpliwy. "Prz. kult." 1959 nr 15. - S. ŻOŁ-
KIEWSKI: Stawar o Boyu. "Nowa Kult." 1959 nr 1. 196

- Przybyszewski Stanisława Helosztyn-
skiego. Swą obszerną biografię S. Przybyszewskiego określił
autor w przedmowie jako "zarys literacki pomyślany /.../ jako
książka naukowo-popularyzatorska dla szerokich rzesz czyteln-
ków". Recenzenci podkreślili niemal jednogłośnie walory dokumen-
tacyjne i literackie książki, zgłosili jednak liczne zastrzeże-

nia, dotyczące samej koncepcji biografii i metodologicznych założeń autora. Biografię Przybyszewskiego uznano za "doskonale napisaną i skomponowaną" (A. Rogalski), "pasjonującą w czytaniu" (Z. Starowieyska-Morstinowa), zawierającą "niezwykle bogactwo źródłowych informacji" (J. Z. Jakubowski). Podstawy metodologiczne Przybyszewskiego krytykował m. in. A. Hutnikiewicz, zarzucając autorowi brak własnej koncepcji interpretacyjnej postaci autora Confiteor oraz nieuwzględnienie w książce jego twórczości. "Biografia nie może być tylko i wyłącznie zestawieniem i rejestrem nagich, surowych faktów - pisał. - /.../ Biografia-rejestr degradowuje się automatycznie do rzędu i gatunku sui generis kroniki skandalicznej /.../". Liczne w pracy Helosztęńskiego momenty "drażliwe" i "intymne" uzasadnione są - zdaniem A. Hutnikiewicza - tylko wówczas, "jeśli biograf w substancję faktów wpisuje własną hipotetyczną propozycję czyjejś osobowości /.../ Otóż książka Helosztęńskiego tego właśnie nie daje. /.../ Jest to jedynie i wyłącznie kalendarz życia, tyle że zbeletryzowany, ujęty w formę ciągłej narracji". A. Hutnikiewicz podkreślał również pominięcie twórczości Przybyszewskiego: "Mówiąc o pisarstwie Przybyszewskiego autor ogranicza się wyłącznie do faktów i okoliczności najzupełniej zewnętrznych", gdy tymczasem "Wahrheit und Dichtung splatały się w życiu tego pisarza wyjątkowo ściśle w jedność absolutnie nierozwalną". "Life and work Przybyszewskiego jest wciąż jeszcze zadaniem do wykonania" - konkludował Hutnikiewicz.

Dysproporcję pomiędzy bogactwem faktów a niedostatkiem interpretacji dostrzegli również A. Rogalski i R. Zengel. A. Rogalski, stwierdzając brak naczelnej tezy interpretacyjnej, pisał: "Książka Helosztęńskiego zawiera niezwykle bogaty i ciekawy mate-

riał faktograficzny, zaprezentowany czytelnikowi z literackim wdziękiem. Natomiast nie wyjaśnia ona w sposób zasadniczy zjawiska, któremu na imię Przybyszewski". Wychodząc z podobnych stwierdzeń krytycy (W. Maciąg, R. Zengel) wskazywali, iż mimo demaskatorskich założeń autora książka działa na rzecz podtrzymania i ożywienia legendy narosłej wokół Przybyszewskiego.

A. HUTNIKIEWICZ: Life and work Przybyszewskiego. "Pomorze" 1959 nr 17. - J. IWASZKIEWICZ. "Życie Warsz." 1959 nr 22. - J. Z. JAKUBOWSKI: Książka o Przybyszewskim. "Polonist." 1959 nr 2 s. 57 - 58. - W. MACIĄG: Legenda Przybyszewskiego. "Życie liter." 1959 nr 6. - S. PIETRASZKO: Nad schematem czarno-zielonym. "Odra" 1959 nr 9. - A. ROGALSKI: Pomnik, ale nie z brązu. "Tyg. zach." 1959 nr 28. - Z. STAROWIEYSKA-MORSTINOWA: Wielki kabotyn. "Tyg. powsz." 1959 nr 6. - R. ZENGEL: Wieczna legenda Przybyszewskiego. "Twórcz." 1959 nr 5 s. 114 - 120.

197

- O nowelach Marii Konopnickiej Aliny Brodzkiej. Studium monograficzne A. Brodzkiej, wydane jako jedna z prac Instytutu Badań Literackich PAN, przyjęte zostało przez krytykę - z nielicznymi wyjątkami - bardzo pozytywnie. Zwracano uwagę na fakt zapełnienia istotnej luki w wiedzy o M. Konopnickiej oraz na nowatorskie i twórcze założenia teoretycznoliterackie i metodologiczne pracy. Książka Brodzkiej "nie tylko tworzy od podstaw wiedzę o nowelistyce Konopnickiej, ale rozbudowuje i wyostrza instrumenty badania w prozy realistycznej, jest udatnym przykładem włączenia sfery ideowej w analizę strukturalną utworu literackiego" - pisał H. Markiewicz (Z przedszkola krytyków). Z. Żabicki podkreślał orientację autorki "przeciwko biografistyce historycznoliterackiej, szczególnie w jej wydaniu psychologizującym", a założenia metodologi-

czne książki określał: "komparatyzm, interpretacja genetyczna, analiza strukturalna". Wg Z. Żabickiego Brodzka ukazuje Konopnicką w nowym świetle, "obala mit pisarki wyłącznie okliwej i rzewnej /.../ To właśnie Konopnicka napisała najlepsze w naszej literaturze nowele maupassantowskie i flaubertowskie /.../". M. Głowiński, stwierdzając w pracy Brodzkiej istnienie dwu planów: "planu strukturalnego" - wyrażającego się m. in. w przyjęciu za punkt wyjścia problematyki gatunku literackiego, oraz "planu historycznoliterackiego", widocznego w konstruowaniu rozwojowego ciągu struktur nowelistycznych u Konopnickiej, pisał: "Próba nałożenia na siebie tych dwu planów, próba ich scalenia, zburzenia przegród, które się między nimi w praktyce namnożyły, wydaje mi się najciekawszym elementem książki Brodzkiej".

Jednocześnie Głowiński zarzucał pracy Brodzkiej brak uogólnień teoretycznych, stwierdzając, iż autorka "daje się /... jakby prowadzić materiałowi", że "książka Brodzkiej jest dziełem kompromisu. Autorka stara się zaprezentować nową postawę badawczą, jednakże nie wyciąga z niej wniosków ostatecznych". H. Markiewicz, dając ogólną pozytywną ocenę pracy, zgłosił szereg zastrzeżeń szczegółowych, dotyczących m. in. języka i stylu książki oraz nie zawsze celowych zabiegów komparatystycznych /Nie tylko o książce Brodzkiej/. Z zasadniczą krytyką języka i stylu Brodzkiej, traktowanych jako przejaw ogólniejszego zjawiska w pracach z dziedziny nauki o literaturze, wystąpił J. Z. Słojewski w artykule Żargon, żargon, żargon... Z J. Z. Słojewskim i jego atakiem na określony kierunek badań literackich polemizował H. Markiewicz.

M. GŁOWIŃSKI: Studium o nowelach Konopnickiej. "Twórcz."

1959 nr 4 s. 121 - 123. - H. MARKIEWICZ: Nie tylko o książce Brodzkiej. "Życie liter." 1959 nr 37. - J. Z. SZOJEWSKI: Żargon, żargon, żargon... "Współcz." 1959 nr 8. /Polem.: H. MARKIEWICZ: Z przedszkola krytyków. "Prz. kult." 1959 nr 22 i sprostowanie 1959 nr 28; J. Z. SZOJEWSKI: Wyjaśnienia skandalisty. "Współcz." 1959 nr 12/. - Z. ŻABICKI: Studium o nowelach Konopnickiej. "Nowa Kult." 1959 nr 16. 198

- Ten stary złodziej Marka Nowakowskiego. Tom opowiadań, stanowiący debiut młodego pisarza, wzbudził żywe zainteresowanie krytyki. Większość recenzji podkreślała walory warsztatu pisarskiego M. Nowakowskiego, wskazując jednocześnie na niebezpieczeństwa płynące z ograniczenia horyzontów intelektualnych tej prozy i powtarzalności jej motywów. A. Ziemilski tak oceniał książkę Nowakowskiego: "Jest to debiut olśniewający i groźny zarazem. Olśniewa dojrzałość warsztatowa, czysta technika używanych środków pisarskich: autentyzm i ciętość dialogu, oszczędność, precyzja skąpych przenośni, tempo narracji. Zdumiewa swoboda i pewność w realizacji zamierzeń pisarskich". Jednocześnie Ziemilski krytykował stosunek autora do przedstawianego świata, ukazanego jako "zamknięta hermetycznie egzotyka /.../ środowiska", stosunek, pozbawiony refleksji intelektualnej autora, zdolnej wykazać przynależność tego środowiska do określonej formacji społeczno-cywilizacyjnej. H. Bereza stwierdzał, iż na tle ostatnich debiutów prozatorskich debiut Nowakowskiego "jest wydarzeniem pierwszoplanowym. /.../ Nowakowski nie wzbudza entuzjazmu, wyklucza pełną solidarność, zmusza natomiast do refleksji i każe się z sobą liczyć". Bardzo pozytywną ocenę książki dał J. Kwiatkowski. Charakteryzując "swoistą filozofię Nowakowskiego" pisał "Sztuka on dna: społecznego, biologicznego,

i tam dopiero - odnajduje wartości. Wśród tak zwanych wyrzutków społeczeństwa /.../ wyszukuje, załączków choćby, prawdziwego, pięknego człowieczeństwa' . /.../ Nowakowski /.../ - ulegając fascynacjom pokolenia - skłania się jednak ku realizmowi, ku przewadze przedmiotowości nad ekspresją, ku - społecznie sprawdzalnej - typowości. Automatycznie? ku społecznie sprawdzalnej - moralności". Równie wysoką ocenę debiutu wyraził J. Bocheński.

Z krytyką tomu Ten stary złodziej wystąpiła J. Preger. Zarzucając autorowi manierę "«amerykańskiej» prozy", recenzentka krytykowała jednocześnie "ograniczenie horyzontu pisarskiego, małe ambicje poszukiwań wiedzy o człowieku", elementy melodramatyzmu. Nie odmawiała jednak autorowi talentu, widząc w jego utworach dowód "dobrej techniki opowiadania, umiejętności obiektywizacji obrazów". Na powtarzalność motywów i jednostajność stosowanych schematów wskazywali m, in. S. Błaut, Z. Pędziński i J. Wilhelmi.

H. BEREZA: Królestwo sprawiedliwości. "Twórcz." 1959 nr 3. s. 157 - 161. - W. BILLIP: Intrygujący debiut. "Nowa Kult." 1959 nr 19. - S. BŁAUT: Fanatyk obserwacji. "Tyg. powsz.", nr 14. - J. BOCHEŃSKI: Ten numer przejdzie. "Prz. kult." 1959 nr 7. /Polem.: J. WILHELMI: Strzeżmy się przyjaciół! "Tryb. liter." 1959 nr 10/. - A. KLONOWSKI. "Współcz!" 1959 nr 2. - J. KWIATKOWSKI: Cnotliwy złodziej czyli bohaterstwo pod podszewką. "Życie liter." 1959 nr 8. - Z. PĘDZIŃSKI: Znaki tęsknoty. "Więź." 1959 nr 5 s. 137 - 140. - J. PREGER: Było poszukiwaczy wielu... "Tryb. liter." 1959 nr 9. - H. ZAWORSKA: "Nowe Książki" 1959 nr 4. - A. ZIEMIŃSKI: Egzotyka bez okien. "Życie Warsz." 1959 nr 25.

- Nagrody literackie "Nowej Kultury" za rok 1958 otrzymali: w dziedzinie prozy artystycznej - K. Bran-

dys za książkę Listy do pani Z., w dziedzinie krytyki - A. Stawar za Tadeusza Boya Żeleńskiego. 200

- Nagrody "Przeglądu Kulturalnego".
Doroczne nagrody "Przeglądu Kulturalnego" zostały przyznane w roku 1958: w dziale prozy S. Dygatowi za powieść Podróż, w dziale eseju W. Kuli za tom Rozważania o historii. 201

- Konkurs "Szukamy młodych talentów". Rozstrzygnięty został konkurs literacki "Szukamy młodych talentów", rozpisany przez Wydział Kultury Miejskiej Rady Narodowej oraz Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną we Wrocławiu. Sąd konkursowy obradował w składzie: L.Seymour-Tułasiewicz, Cz.Hernas, T.Kowalczyk, K.Handziak, Z.Dyliński. I nagrodę otrzymał S.Kożuch z Żarową /pow. Świdnica/ za wiersze, II - A.Tychowski z Wrocławia za fragment powieści, III - Z.Kiwka /Słupsk/ za wiersze i opowiadanie. Ponadto przyznano sześć wyróżnień.

Rozstrzygnięcie konkursu Wydziału Kultury i Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publ[icznej] we Wrocławiu. "Odra", nr 48. 202

- Konkurs literacki tygodnika "Turysta". W rozstrzygnięciu dorocznego konkursu tygodnika "Turysta" jury nie przyznało I nagrody. Trzy równorzędne drugie nagrody otrzymali: M. Pruszkowska za pracę Cała załoga na pokład, B. Miecugow za pracę Ide na spotkanie oraz E. Kunawicz /Jak straciłem przyjaciela/. 203

Rady Narodowej w Opolu przyznało nagrody za działalność artystyczną i społeczno-kulturalną w roku 1958. Otrzymali je m. in.:
A. Niedworok za tom poezji Opolskie słowa oraz K. Kowalski, publicysta Polskiego Radia. 204

- Nagrody Ziemi Lubuskiej. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze przyznało nagrody za działalność kulturalną w roku 1958 na terenie Ziemi Lubuskiej. Nagrody otrzymali m. in. dziennikarze: K. Jankowski /T. Kajan/, Irena ^{olińska} S. i B. Soliński. 205

- Nagroda francuska dla polskiego publicysty. Na międzynarodowym konkursie wydawnictwa

paryskiego "Hachette" na najlepszy reportaż z wystawy światowej w Brukseli w r. pierwszą nagrodę otrzymał J. Kydryński, współpracownik "Życia Literackiego", za reportaż Oko w oko z przyszłością /"Przekrój" // ex aequo z dziennikarzem amerykańskim R. Jungkiem/. Nagroda wynosiła 500 tysięcy franków oraz książki wydawnictwa "Hachette" wartości 1 miliona franków z przeznaczeniem dla polskiej organizacji kulturalnej wskazanej przez laureata.

206

- Umowy Polskiej Akademii Nauk o współpracy naukowe j. Podpisano następujące umowy zagraniczne PAN o współpracy naukowej na rok 1958:

16 I w Bukareszcie z Akademią Nauk Rumuńskiej Republiki Ludowej
28 II w Warszawie z Niemiecką Akademią Nauk w Berlinie /na okres trzech lat, tj. do końca 1960 roku/

II w Moskwie pomiędzy Instytutem Filozofii PAN i Akademią Nauk ZSRR

3 VI w Warszawie z Akademią Nauk Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii

15 XI w Warszawie porozumienie o współpracy naukowej z Węgierską Akademią Nauk na rok 1959

13 XII w Warszawie z Akademią Nauk ZSRR w sprawie rozszerzenia współpracy naukowej w roku 1959

22 XII w Warszawie z Akademią Rumuńskiej Republiki Ludowej w sprawie współpracy w latach 1959 - 1960.

207

Ruch wydawniczy

W rezultacie licznych i ożywionych dyskusji roku 1957 w organizacji ruchu wydawniczego, poczynając od początku roku 1958, zaszły zmiany o znaczeniu zasadniczym. Z dniem 1 I 1958 "Dom Książki" zwrócił wydawcom remanenty niesprzedanych książek, przechodząc jednocześnie na system sprzedaży komisowej. Reforma ta przywróciła ścisły związek między produkcją i zbytem książki, spowodowała oparcie planów wydawniczych o staranną analizę rynku czytelniczego, obarczyła wydawców bezpośrednią odpowiedzialnością za reklamę i sprzedaż nakładu. Stworzyło to korzystne warunki dla intensywnego rozwoju inicjatywy wydawniczej, szczególnie wyraźnego w latach następnych. W wyniku podwyżki cen papieru i druku, przeprowadzonej w roku 1957, podniósł się ogólny poziom edytorski publikacji, jednocześnie jednak poczęły ulegać ograniczeniu tanie, popularne wydawnictwa masowe.

Głównymi wydawcami literatury pięknej były w roku 1958 wydawnictwa, wymienione już w Ruchu wydawniczym 1957 /por. s. / . Zwiększył się przy tym znacznie udział w produkcji wydawnictw prowincjonalnych, powstałych w latach 1956 - 1957: Lubelskiego, Łódzkiego, Morskiego, Poznańskiego i "Śląska".

W planach wydawniczych roku 1958 kontynuowane były tendencje, widoczne już w latach 1956 i 1957. W dalszym ciągu zapełniano luki spowodowane przemilczaniem w latach ubiegłych wielu pisarzy polskich i zagranicznych. Wśród autorów, wydawanych w roku 1958, znajdują się m. in.: W. Berent, P. Hulka-Laskowski, J. Kaden-Bandrowski, J. Kasprowicz, Z. Krasiński, F. Ossendowski, S. R. Stande, A. Strug, J. Szaniawski, W. Wandurski, S. Wasylewski - pisarze niewydawani w latach 1950 - 1955, bądź dopuszczani na rynek wydawniczy tylko w niektórych swoich utworach.

Literaturę emigracyjną reprezentowały w roku 1958 nazwiska M. Czapskiej, W. Gombrowicza, M. Kuncewiczowej, T. Parnickiego, Z. Romanowiczowej, M. Wańkowicza (do połowy roku przebywającego stale za granicą). Kontynuowano przekłady ze współczesnych literatur zachodnich - głównie amerykańskiej, angielskiej i francuskiej (m. in.: S. Beckett, M. Butor, A. Camus, T. Capote, J. Dos Passos, W. Faulkner, A. Gide, G. Greene, E. Hemingway, A. Huxley, J. Joyce, M. Proust, W. Saroyan, J. P. Sartre, I. Shaw, J. Steinbeck) oraz rosyjskiej i radzieckiej (m. in. niewydawani w latach 1950 - 1955: L. Andrejew, F. Dostojewski, B. Pilniak, M. Zoszczenko). Podobnie jak w roku poprzednim, również i w 1958 dochodziły do głosu tendencje komercyjne, których wyrazem było m. in. wznawianie utworów o mniejszych walorach literackich, lecz dużej atrakcyjności (np. osiem powieści M. Rodziwiczówny, proza T. Dołęgi-Mostowicza).

W roku 1958 ukazały się liczne Mickiewicziana, szczególnie w zakresie publikacji naukowych, stanowiące dorobek zakończonego niedawno Roku Mickiewiczowskiego.

Ogółem w roku 1958 wydano 6142 książki w łącznym nakładzie 86,9 miliona egzemplarzy, z czego na literaturę piękną (z wyłączeniem dziecięcej) przypadło 1050 książek w łącznym nakładzie 15,6 miliona egz. Średni nakład utworów literatury pięknej wyniósł w tym roku 14800 egz.

L i t e r a c k i e s e r i e w y d a w n i c z e. W roku 1958 kontynuowane były m. in. następujące serie: Biblioteka Arcydzieł. Najsławniejsze powieści świata (PIW); Biblioteka Dwudziestolecia ("Czytelnik"); Biblioteka Narodowa (Ossolineum); tw. Biblioteka "Nike" ("Czytelnik"); Biblioteka Pamiątek Polskich i Obcych (PIW); Biblioteka Poetów /tw. seria "celofanowa", PIW; Biblioteka Poetów (Wyd. Łódzkie); Biblioteka Satyry

„Czytelnik”); Biblioteka Stańczyka („Iskry”); Biblioteka Szkolna (PIW); Nasza Biblioteka (Ossolineum); Powieści XX wieku (PIW); Seria Dzieł Pisarzy Skandynawskich (Wyd. Poznańskie);
Reportaże ukazywały się m. in. w seriach: Reportaże. Wspomnienia. Opowiadania („Sport i Turystyka”); Naokoło świata („Iskry”) i in. Prace naukowe z dziedziny literaturoznawstwa publikowane były w seriach: Archiwum Literackie (IBL PAN); Książka w Dawnej Kulturze Polskiej (IBL PAN); Poetyka. Zarys encyklopedyczny (IBL PAN, Wyd. Ossolineum); Studia Historycznoliterackie (IBL PAN, Wyd. Ossolineum), Z prac Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewicza (PAN, Wyd. Ossolineum) - oraz w licznych seriach wydawanych przez komitety i komisje Polskiej Akademii Nauk, uniwersytety i towarzystwa naukowe. Wydaniem krytycznym poświęcone były serie: Biblioteka Pisarzy Polskich (IBL PAN, Wyd. Ossolineum), Teatr Polskiego Oświecenia (IBL PAN) oraz Teksty Źródłowe do Historii Dramatu i Teatru (Państwowy Instytut Sztuki, Wyd. Ossolineum).

Ukazywały się ponadto w dalszym ciągu liczne serie literackie o charakterze rozrywkowym (np. Przygoda. Awantura. Sensacja - Wyd. Poznańskie, Klub Srebrnego Klucza - „Iskry”) oraz serie dziecięce i młodzieżowe.

- W roku 1958 powstały m. in. następujące serie wydawnicze:
- 1/ Biblioteka Kaszubska (Wyd. Morskie). Ukazała się tutaj publikacja: J. Karnowski (Wóś Budzysz): Nowotne spiéwë i wiersze.
 - 2/ Biblioteka Laureatów Nagrody Literackiej miasta Łodzi (Wyd. Łódzkie). Ukazały się tu w roku 1958: S. Czernik: Poezje, M. Piechal: Wiersze.
 - 3/ Biblioteka Pisarzy Śląskich (Wyd. „Śląsk”), wydawana przez Instytut Śląski w Opolu. W 1958 ukazał się w tej serii dramat J. N. Jaronia: Wywłaszczenie.

- 4/ Biblioteka Powieści i Romansów (Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza) objęła w roku 1958 poezje następujące: E. Jaraczewska: Zofia i Emilia, T. T. Jeż: Dersław z Rytwian, J. I. Kraszewski: Zaklęta księżniczka, A. Krechowiecki: Starosta z Wygwulski, W. Rapacki (syn): Romans pani majstrowej.
- 5/ Debiuty warszawskie ("Czytelnik"): Z. J. Bolek: Róża, S. Czachorowski: Ani litera, ani ja, B. Eyssymont: Posiew wiatru, M. Szypowska: Próba spojrzenia.
- 6/ Jarzębina. Klub Książki Kobiecej (PIW). W serii tej wydano w roku 1958 dwie pozycje: A. Kamenowa: Grzech Charitiny, M. G. Webb: Miłość Prudencji Sarn.
- 7/ Klub Interesującej Książki (PIW), w którym ukazały się: J. Brzechwa: Gdy owoc dojrzewa, P. La Mure: Miłość nie jedno ma imię, A. Morgan: Wielki człowiek, J. Romain: Niezwykła kobieta, I. Shaw: Młode lwy. T. 1 - 2, J. Steinbeck: Na wschód od Edenu.
- 8/ Nowela Polska (Wyd. Poznańskie), której tom 1 objął Trzy miesiące J. Narzyskiego.
- 9/ Symposion ("Czytelnik") - seria nawiązująca do biblioteki o podobnym charakterze, stworzonej przez Leopolda Staffa. W roku 1958 ukazały się tu pozycje następujące: S. R. de Chamfort: Maksymy i myśli. Charaktery i anegdoty, D. Diderot: Paradoks o aktorze, F. Ch. Hebbel: Dzienniki, L. da Vinci: Pisma wybrane.

W y d a n i a k l a s y k ó w. W roku 1958 kontynuowano następujące wydania zbiorowe: W. Berent: Dzieła wybrane (Diogenes w kontuszu, Nurt, Ozimina, Żywe kamienie); A. Fredro: Pisma wszystkie. T. 7 i 10 (Komedie, seria druga, T. 1 i 4); K. I. Gałczyński: Dzieła. T. 3: Próby teatralne, T. 4: Proza; J. Korczak:

Wybór pism. T. 2 - 4; J. I. Kraszewski: Cykl powieści historycznych obejmujących dzieje Polski. T. 19, 24, 25, 27, 28; A. F. Modrzewski: Opera omnia. Vol. 4; E. Orzeszkowa: Listy zebrane. T. 4 (IBL PAN); B. Prus: Kroniki. T. 7 (IBL PAN); W. Sieroszewski: Dzieła. T. 6 i 14; J. Słowacki: Dzieła wszystkie. Dział 2 T. 8; J. Tuwim: Dzieła. T. 3: Jarmark rymów; G. Zapolska: Dzieła wybrane. Oprac. J. Skórnicki i T. Weiss. T. 4, 10 - 16; T. Boy-Żeleński: Pisma. T. 12 - 16.

Opublikowano w całości wydania następujące: J. Kasproicz: Dzieła wybrane. T. 1 - 4; M. Pawlikowska-Jasnorzewska: Poezje. T. 1 - 2; J. Szaniawski: Dramaty zebrane. T. 1 - 3; S. Żeromski: Utwory wybrane. T. 1 - 5.

Rozpoczęto następujące edycje: J. Iwaszkiewicz: Dzieła (ukazały się: Wiersze, Proza poetycka, Powieści. T. 1 - 2, Opowiadania. T. 1 - 2, Dramaty, Pisma muzyczne, Podróże); J. Jurkowski: Dzieła wszystkie. T. 1. (IBL PAN); J. Kaden-Bandrowski: Z dzieł [...] (Generał Barcz); T. Parnicki: Dzieła wybrane (Opowiadania, Koniec "Zgody Narodów"); A. Trzcieski: Dzieła wszystkie. T. 1. (IBL PAN); S. Wyspiański: Dzieła zebrane. T. 2 - 4; G. Zapolska: Dzieła wybrane. Pod red. E. Korzeniewskiej. T. 1: Publicystyka. Cz. 1 - 2. (IBL PAN).

Ponadto opublikowano oddzielnie m. in. następujące pozycje: K. Beniśławska: Pieśni sobie śpiewane; S. Goszczyński: Dziennik podróży do Tatrów; F. Karpiński: Korespondencja [...] z lat 1763 - 1825. (IBL PAN); A. Kasproicz-Jarocka: Poeta i miłość [korespondencja J. Kasproicza]; J. Kiliński: Pamiętniki; F. D. Książnin: Utwory dramatyczne. (IBL PAN); I. Krasicki: Korespondencja [...]. (IBL PAN); Z. Krasiński: Irydion, Nie-boska komedia; A. Oppman (Or-Ot): Wiersze wybrane; K. Przerwa-Tetmajer: Poezje; M. K. Skarbiewski: Wykłady poetyki. (IBL PAN);

W. Sieroszewski: Dary wiatru północnego, Miłość samuraja, Na kresach lasów, Nowele wybrane, Ol-Soni-Kisań, Pan Twardost Twardowski [...], W matni, Ze świata; A. Strug: Fortuna kasjera Śpiewankiewicza, Kronika świeciechowska, Ojcowie nasi, Pokolenie Marka Świdy. Ukazało się również nowe wydanie opracowanej przez W. Borowego antologii Od Kochanowskiego do Staffa.

Ponadto z zakresu literatury ludowej ukazała się m. in. antologia: Polska epika ludowa w oprac. S. Czernika.

W z n o w i e n i a u t w o r ó w z l a t 1 9 1 8 - 1 9 3 9.
W roku 1958 ukazały się z tego zakresu m. in. pozycje następujące: M. Choromański: Zazdrość i medycyna; P. Choynowski: W młodych oczach; T. Dołęga-Mostowicz: Kariera Nikodema Dyzmy, Pamiętnik pani Hanki; H. Drzewiecki: Firuleje; J. Ejsmond: Bajki; P. Hulka-Laskowski: Mój Żyrardów; K. Irzykowski: Spod ciemnej gwiazdy; Z. Kossak: Błogosławiona ziemia, Bursztyny, Nieznany kraj, Puszkarz Orbano, Suknia Dejaniry, Warna, Z miłości; H. Krahelska: Polski strajk; M. Kuncewiczowa: Dyliżans warszawski; J. Kurek: Młodości, śpiewaj; J. Paczkowska: Poezje i satyry; S. Przybyszewska: Ostatnie noce Ventose'a (wyd. 1/); M. Rodziewiczówna: Anima vilis, Czahary, Joan VIII 1 - 12, Lato leśnych ludzi, Pożary i zgliszcza, Ragnarök, Straszny dziadunio, Szary proch; A. Rudnicki: Niekochana; A. Sokolicz: Porywy; S. R. Stande: Wiersze; E. Szelburg-Zarembina: Wybór utworów; M. Ukniewska: Strachy; Z. Uniłowski: Wspólny pokój; W. Wandurski: Wiersze i dramaty; S. Wasylewski: Ducissa Cunegundis, Romans prababki; Wiech (S. Wiechecki): Śmieć się pan z tego. Wybór felietonów. T. 1 - 2. Z zakresu krytyki i historii literatury wznowiono m. in.: J. Brun: Żeromskiego tragedia pomyłek; W. Borowy: O poezji Mickiewicza; J. Kleiner: Zarys dziejów literatury polskiej.

Wznowiono również dwie pozycje literackie z okresu okupacji:
A. Kamińskiego Kamienie na szaniec oraz tom Satyra w konspiracji 1939 - 1944 w opracowaniu G. Załęskiego.

L i t e r a t u r a w s p ó ł c z e s n a. P r o z a. Z zakresu prozy ukazały się w roku 1958 m. in. następujące nowości:
L. M. Bartelski: Pejzaż dwukrotny; [K. Bieroński]: Stenogramy Anny Jambor; J. Brzechwa: Gdy owoc dojrze; M. Choromański: Prolegomena do ^{el}wszystkich nauk hermetycznych; B. Czeszko: Edukacja niesentymentalna; S. Dygat: Podróż (dwa wyd.); K. Filipowicz: Jutro znów wojna; S. Grochowiak: Lamentnice; T. Hołuj: Koniec naszego świata; T. Klon: Miałem tylko jedno życie; A. Kowalska: Nimfa; J. Krzysztoń: Kamienne niebo; M. Kuncewiczowa: Odkrycie Patusanu; L. H. Morstin: Przędziwo Arachny; M. Nowakowski: Ten stary złodziej; J. B. Ożóg: Kula; Z. Romanowiczowa: Baśka i Barbara (dwa wyd., w tym pierwsze wyd. krajowe); M. Rusinek: Królestwo pychy; J. Stoberski: Zwierzenia durnia; J. J. Szczepański: Pojedynek; S. Themerson: Wykład profesora MMaa; W. Woroszyński: Okrutna gwiazda; S. Wygodzki: Milczenie; W. Żukrowski: Okruchy weselnego tortu. Ukazały się również Utwory wybrane w dwu tomach J. Dobraczyńskiego. Z zakresu eseju i publicystyki kulturalnej m. in. K. Brandys: Listy do pani Z.; W. Kula: Rozważania o historii; S. Żółkiewski: Kultura i polityka.

P o e z j a. W zakresie wydawnictw poetyckich ukazały się w roku 1958 m. in. pozycje następujące: W. Bąk: Zastygłe chwile; R. Brandstaetter: Faust zwyciężony; E. Bryll: Wigilie wariata; M. Buczkówna: Wigilie; A. Bursa: Wiersze; S. Czachorowski: Echo przez siebie; R. Danecki: Czarny sześcian ciszy; S. Grochowiak: Menuet z pogrzebaczem; J. Harasymowicz: Przejęcie kopii, Wieża melancholii; T. Karpowicz: Kamienna muzyka; M. Ośniałowski:

Kontrasty; J. B. Ozóg: Zielony wiatr; M. Pankowski: Sto mil przed brzegiem; S. Piętak: Szczęście i cierpienie; J. Przyboś: Narzędzie ze światła; T. Różewicz: Formy; J. S. Sito: Wiozę swój czas na ośle; J. Sztaudynger: Puch ostu; J. Śpiewak: Zielone ptaki; B. Taborski: Ziarna nocy; G. Timofiejew: Gorycz wierzby. Ponadto ukazało się kilka wydawnictw poetyckich o charakterze retrospektywnych wyborów: S. Czernik: Poezje; S. Młodożeniec: Wiersze wybrane; M. Piechal: Wiersze; A. Słonimski: Liryki; A. Świrszczyńska: Liryki zebrane; I. Tuwim: Wiersze wybrane; J. Wołoszynowski: Wiersze wybrane. Debiutom poetyckim poświęcona była powstała w roku 1958 seria Debiuty warszawskie /por. s. /.

D r a m a t. W roku 1958 wydano m. in.: R. Brandstaetter: Teatr świętego Franciszka i inne dramaty; L. H. Morstin: Przygoda florencka; A. M. Swinarski: Pwrót Alcesty, Trylogia trojańska w dwóch wieczorach.

N a u k a o l i t e r a t u r z e. W zakresie teorii literatury ukazały się pozycje następujące: Z. Florczak, L. Pszczołowska: Ludzie Oświecenia o języku i stylu. T. 1 - 3. (IBL PAN); S. Furmanik: Zarys deklamatoryki; S. Jerschina: Zarys poetyki; M. Naksianowicz-Gołaszewska: Twórczość a osobowość twórcy; oraz w kontynuacji serii Poetyka. Zarys encyklopedyczny, wydawanej przez IBL PAN, kolejny jej tom: M. Schlauch: Zarys wersyfikacji angielskiej.

Wśród prac poświęconych historii literatury polskiej ukazało się wiele opracowań dotyczących życia i twórczości A. Mickiewicza, przynoszących wyniki badań podjętych w związku z zamkniętym już Rokiem Mickiewiczowskim: H. Batowski, A. Szklarska-Lohmannowa: Legion Mickiewicza. Wybór źródeł; Jarosław Maciejewski: Gdy gościł w Wielkopolszcze; S. Pigoń: Adama Mickiewicza

wspomnienia i myśli; A. Semkowicz: Bibliografia utworów Adama Mickiewicza (do roku 1855). Ponadto prace zbiorowe: Adam Mickiewicz. Materiały Sesji Mickiewiczowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej [w Katowicach]; Adam Mickiewicz 1855 - 1955. Międzynarodowa Sesja Naukowa Polskiej Akademii Nauk 17 - 20 IV 1956; Ludowość u Mickiewicza (IBL). Z prac innych m. in.: A. Brodzka: O nowelach Marii Konopnickiej (IBL PAN); A. Gella: Wawrzyniec Surowiecki; S. Helsztyński: Przybyszewski; J. Krzyżanowski: Mądrej głowie dość dwie słowie, W wieku Reja i Stańczyka; R. Matuszewski: Literatura polska lat 1918 - 1956; A. Nowicki: Grzegorz z Sanoka 1406 - 1477; S. Pigoń: Władysław Orkan; A. Stawar: Tadeusz Żeleński (Boy); S. Treugutt: Pisarska młodość Słowackiego (IBL PAN); tom zbiorowy: Prace o Norwidzie. Ponadto kolejne roczniki Polskiej bibliografii literackiej za lata 1946 i 1949.

Ukazały się również: Słownik języka polskiego pod redakcją W. Doroszewskiego. T. 1. (PAN) oraz wznowiony Polski słownik biograficzny. T. 7/5 zesz. 35.

Wśród kilkunastu prac z zakresu historii literatury powszechnej, obok prac popularnonaukowych i poświęconych problemom szczegółowym, wydano m. in.: W. Hahn: Szekspir w Polsce. Bibliografia.

Przekłady literatury pięknej.

Literatura amerykańska: kolejny tom Dzieł wybranych J. Londona (T. 4: Biały kiel) oraz m. in.: T. Capote: Inne głosy, inne ściany; J. Dos Passos: Manhattan Transfer; W. Faulkner: Dzikie palmy. Stary oraz Opowiadania; E. Hemingway: Mieć i nie mieć, Słońce też wschodzi, Śniegi Kilimandżaro i inne opowiadania; W. Saroyan: Śmierć nie omija Itaki; I. Shaw: Młode lwy, Poszukiwania na ulicach miasta; J. Steinbeck:

Na wschód od Edenu; T. N. Wilder: Idy marcowe.

L i t e r a t u r a a n g i e l s k a: kolejne tomy serii Z pism J. Conrada (Korsarz, Smuga cienia, Szaleństwo Almayera, Sześć opowiadań, Złota strzała) oraz m. in.: G. Greene: Sedno sprawy; A. Huxley: Geniusz i bogini; J. Joyce: Dublińczycy; K. Mansfield: Garden party; B. Marshall: Ale i oni otrzymali po denarze. Wydarzeniem edytorskim w zakresie literatury angielskiej stało się sześciotomowe wydanie Dzieł dramatycznych W. Szekspira przez PIW.

L i t e r a t u r a f r a n c u s k a: kolejne tomy Komedii ludzkiej H. Balzaka (t. 5 - 10) oraz m. in.: G. Apollinaire: Heretyk i s-ka; L. Aragon: Dzwony Bazylei; S. Beckett: Nowele; M. Butor: Odmiany czasu; A. Camus: Obcy, Wygnanie i królestwo; A. Gide: Ciasna brama, Fałszerze; M. Proust: W poszukiwaniu straconego czasu. T. 4 - 5; J. P. Sartre: Drogi wolności. T. 1 - 2, Mur.

L i t e r a t u r a n i e m i e c k a (łącznie z austriacką): ukazały się z tego zakresu dwa tomy Dzieł wybranych E. T. A. Hoffmanna (Kota Mruczysława poglądy [...], Diable eliksiry) oraz m. in.: A. Döblin: Błękitny tygrys; L. Feuchtwanger: Simona, Żydówka z Toledo; H. Hesse: Narcyz i Złotousty; F. Kafka: Zamek; T. Mann: Lotta w Weimarze, Ostatnie nowele; R. M. Rilke: Malte; J. Roth: Marsz Radetzky'ego.

L i t e r a t u r a w ł o s k a: Pisma wybrane L. da Vinci oraz m. in.: C. Goldoni: Pamiętniki; A. Moravia: Agostino; G. Papini: Pamiętniki pana Boga.

L i t e r a t u r a r o s y j s k a i r a d z i e c k a: kontynuowano następujące wydawnictwa zbiorowe: A. Czechow: Dzieła. T. 6 - 7; F. Dostojewski: Z pism [...] (Biesy); L. Tołstoj: Dzieła. T. 4 - 7. Ponadto ukazały się m. in. pozycje następują-

ce: L. Andrejew: Mysł; S. Jesjenin: Pugaczow; W. Garszyn: Czerwony kwiat; W. Inber: Miejsce pod słońcem; L. Leonow: Złodziej; M. Ogniew: Pamiętnik Kostki Riabcewa; B. Pilniak: Wołga wpada do morza Kaspijskiego; M. Zoszczenko: Rozkosze kultury.

W roku 1958 opublikowane zostały ponadto przekłady z innych literatur: australijskiej, chińskiej, czeskiej (m. in.: Rękopisy braci czeskich, IBL PAN), duńskiej, fińskiej, greckiej (N. Kazantzakis: Chrystus ukrzyżowany po raz wtóry), hiszpańskiej, indyjskiej (m. in.: M. K. Gandhi: Autobiografia), jugosłowiańskiej, norweskiej, rumuńskiej, słowackiej, szwajcarskiej, szwedzkiej, tureckiej, węgierskiej, żydowskiej, oraz z literatur starożytnych (staroegipskiej, greckiej i rzymskiej).

Opracowano na podstawie: A. Bromberg: Ruch wydawniczy w Polsce w latach 1958 - 1960, "Roczn. liter." 1958 - 1960 s. 617 - 629 (część ogólna) oraz według danych "Rocznika Literackiego" 1958 - 1960 (część szczegółowa).

RUCH KULTURALNY W CYFRACH

Główne tendencje życia kulturalnego w roku 1958 stanowiły w zasadzie kontynuację procesów zapoczątkowanych w latach 1956 i 1957. Znaczna część ubiegłorocznych projektów weszła w stadium realizacji. Wprowadzono w życie nową strukturę Ministerstwa Kultury i Sztuki, zmniejszając znacznie ilość jednostek organizacyjnych i etatów (zob. poz. s. 64). W procesie decentralizacji przekazano w ręce Rad Narodowych wiele teatrów i muzeów (zob. poz. 1/58); sprawa nowej organizacji sieci teatralnej była zresztą nadal przedmiotem dyskusji (zob. poz. s. 39). Powstały lub wznowiły działalność liczne stowarzyszenia, związki i instytucje kulturalne i literackie o charakterze społecznym (zob. poz. s. 30, 39, 56, 60, 76, maj i styczeń); w mniejszym stopniu dotyczyło to również nowych scen, instytucji wydawniczych i czasopism. Nastąpił bardzo szybki rozwój telewizji.

W budżecie państwowym na rok 1958 preliminowano na cele kultury i nauki sumy następujące: na kulturę i sztukę - 1 210 399 000 zł, na naukę i szkolnictwo wyższe - 2 833 730 000 zł.

P r a s a. O ile liczba gazet utrzymała się w roku 1958 niemal bez zmian w stosunku do roku ubiegłego i wynosiła 53, (nie licząc 11 mutacji o własnych tytułach) o tyle liczba czasopism wzrosła dość znacznie (z 817 do 871, wliczając w obu wypadkach również wydawnictwa urzędowe). Wzrost ilości czasopism (w znacznej części były to czasopisma społeczno-kulturalne) stanowił kontynuację procesu, zapoczątkowanego już w roku 1956 i wiązał się z ogólnymi przemianami w życiu kulturalnym kraju. Nakład jedno-

razowy gazet wynosił 5251 tys. egz., nakład globalny - 1437,9 miliona, co stanowi nieznaczny wzrost w porównaniu z rokiem ubiegłym. Natomiast bardzo silna tendencja zwyżkowa daje się zauważyć w zakresie czasopism, których nakład globalny wzrósł do 546,6 miliona egz. (co stanowi przyrost o ponad 52 miliony egzemplarzy - przeszło sześciokrotnie większy od przyrostu 1956/1957, wynoszącego dla roku 1957 niecałe osiem milionów egz.). Na 1000 mieszkańców przypadało w roku 1957 - 44 986 egz. gazet i 19 001 egz. czasopism.

B i b l i o t e k i. Publicznych bibliotek powszechnych (łącznie z filiami) w roku 1958 było 6594, punktów bibliotecznych - 22 084 (w tym 20 740 na wsi). Liczby te wykazują wzrost ilości bibliotek, przy jednoczesnym spadku ilości punktów bibliotecznych. Ogólny stan księgozbioru wzrósł do 27 056 tys. tomów (w tym w bibliotekach gromadzkich 11 925 tys.). Wzrost ilości tomów przypadających na 1 000 mieszkańców utrzymał się na poziomie roku ubiegłego; ilość ta wynosiła w r. 1958 - 933.

M u z e a. W roku 1958 było 165 muzeów (łącznie z muzeami PTTK i PAN). Nastąpił tu nieznaczny wzrost (o 3 placówki) w porównaniu z rokiem 1957.

T e a t r y. W roku 1958 przybyły cztery nowe placówki teatralne, co dało ogólną liczbę teatrów 108. Jednocześnie zwiększyła się ilość miejsc (w stałych siedzibach teatrów) do 38 972. Przedstawienia obejrzało 10 469 tys. widzów, co stanowi liczbę wyższą nie tylko od roku 1957 (kiedy to nastąpił nieznaczny spadek ilości widzów), ale również przewyższa dane z roku 1956. Nastąpił dalszy wzrost ilości przedstawień (do 30 864).

Jednocześnie rozpoczęto wprowadzać w życie postulaty decentralizacji sieci teatralnej (por. poz. 58/1).

K i n a. W dalszym ciągu wzrosła ilość kin i w roku 1958

wynosiła (bez kin oświatowych i instruktażowych) 3 005 (w tym: miejskich 1 254, wiejskich stałych 891, półstałych 545, ruchomych 315). W seansach filmowych uczestniczyło 205 286 tys. widzów (w tym na wsi 34 859 tys.), co stanowi dość wyraźny spadek zarówno w stosunku do roku 1957, jak i 1956. Na ekranach ukazało się 189 nowych filmów. Produkcja polska filmów fabularnych wzrosła do 19, natomiast znacznie spadła produkcja filmów dokumentalnych (177, licząc wszystkie metraże łącznie).

R a d i o. W porównaniu z rokiem poprzednim dał się zauważyć wzrost liczby audycjogodzin (do 46 400, licząc łącznie wszystkie rozgłośnie). Ilość ta nie doszła jednak do poziomu z roku 1956. Liczba radioabonentów, wzrastająca z roku na rok, wynosiła w roku 1958 - 4 465 tys. (wliczając w to tzw. punkty odbiorcze, tzn. oddzielnie rejestrowane głośniki radiowęzłów oraz słuchawki podłączone do odbiorników lampowych). Przyrost ten utrzymał się w normie możliwej do zaobserwowania i w latach ubiegłych. Istotne zmiany w zakresie ilości odbiorników lampowych nastąpiły w środowiskach wiejskich. W roku 1958 ilość ich wyniosła 789 000 w porównaniu z 602 000 z roku 1957. Przyrost ten znacznie przekroczył analogiczne liczby z lat ubiegłych i stanowił kontynuację procesu zapoczątkowanego w roku 1956. Na 1 000 mieszkańców przypadało ogółem 154 radioabonentów, przy czym w mieście - 225, na wsi - 97.

T e l e w i z j a. W zakresie środków masowego przekazu na plan pierwszy w roku 1958 wysuwa się szybki rozwój telewizji. Ilość abonentów telewizyjnych wzrosła w stosunku do roku ubiegłego niemal czterokrotnie (z 22 142 w roku 1957 do 84 812), przy czym szczególnie wydatnie ilość ta zwiększyła się na wsi, bo przeszło sześciokrotnie (z 1 336 abonentów w roku 1957 do 8 243 w 1958). W dalszym ciągu jednak miasto wyprzedzało wieś bardzo

znacznie (ilość abonentów miejskich wynosiła w roku 1958 - 76 569 w porównaniu z 20 806 w roku poprzednim). W układzie terytorialnym pierwsze miejsce zajmowała Warszawa (29 494 abonentów) przed województwami: katowickim (25 993) i warszawskim (7 899), najslabiej docierała telewizja do województwa koszalińskiego, gdzie statystyka zanotowała jednego abonenta, i olsztyńskiego (9 abonentów). Analogicznie wyglądała sytuacja w zakresie programu telewizji. Ilość audycji telewizyjnych, nadanych przez cztery działające ośrodki (piąty ośrodek, wrocławski, ograniczał się w roku 1958 wyłącznie do retransmisji) wyniosła ogółem 6 266, co stanowi przeszło 2,5-krotny wzrost w stosunku do roku ubiegłego (2 417).

Ruch kulturalno - oświatowy. Ogólna liczba placówek kulturalno-oświatowych wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim do 9 082, nadal jednak utrzymała się na poziomie znacznie niższym od roku 1956. Bardzo wydatnie wzrosła natomiast ilość domów kultury (do 413), co stanowiło kontynuację procesu widocznego od kilku lat. Wzrost ten przekroczył 50% stanu z roku 1957. Wzrosła również ilość klubów i świetlic (do 8 669). Tendencję spadkową obserwować można natomiast w dalszym ciągu w zakresie zespołów artystyczno-widowiskowych (10 222 w roku 1958) oraz - bardzo gwałtowną - w dziedzinie zespołów czytelniczo-samokształceniowych (3 643, co stanowi nieco więcej niż 50% stanu z roku poprzedniego, a zaledwie nieco więcej niż 20% w porównaniu z rokiem 1956). Na spadek ten wpłynęła ~~nieznacznie~~ ^{prawdopodobnie} rosnąca stale ilość uniwersytetów powszechnych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, która w roku 1958 osiągnęła liczbę 654.